

Fond za humanitarno pravo

Prvi izveštaj

o sprovođenju

Nacionalne strategije

za procesuiranje ratnih zločina

1

Fond za humanitarno pravo

Prvi izveštaj

o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina

Beograd,
decembar 2017. godine

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in the Republic of Serbia

Projekat je podržan od strane Evropske unije i Ambasade Švajcarske u Republici Srbiji i u Crnoj Gori. Stavovi izneti ovde pripadaju isključivo autoru i ne odražavaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Ambasade Švajcarske u Republici Srbiji i u Crnoj Gori.

Sadržaj

Skraćenice.....	4
Predgovor.....	5
UVOD.....	7
Opšti nalazi o primeni Strategije.....	9
I. Procesuiranje predmeta na osnovu prioriteta određenih u skladu sa kriterijumima definisanim Tužilačkom strategijom.....	9
II. Porast broja optužnica u odnosu na broj istraga.....	10
III. Porast broja pravnosnažno okončanih postupaka u odnosu na broj optuženja.....	11
IV. Kraće prosečno trajanje postupaka za ratne zločine.....	12
V. Pozitivna ocena Evropske komisije o uskladenosti sistema zaštite i podrške svedocima i žrtvama u Republici Srbiji sa standardima Evropske unije.....	13
VI. Povećan broj pokrenutih i pravnosnažno okončanih postupaka zahvaljujući regionalnoj saradnji.....	13
VII. Smanjen broj nestalih lica čija sudbina nije razjašnjena.....	15
VIII. Izveštaji glavnog tužioca i predsednika MKSJ podneti Savetu bezbednosti.....	15
IX. Pozitivni izveštaji drugih relevantnih vladinih i nevladinih organizacija.....	17
Oblasti koje pokriva Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina.....	18
POVEĆANJE EFIKASNOSTI POSTUPAKA ZA RATNE ZLOČINE.....	19
ZAŠTITA SVEDOKA I ŽRTAVA.....	32
PODRŠKA SVEDOCIMA I ŽRTVAMA.....	41
ODBRANA OKRIVLJENOG.....	47
SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE I PITANJE NESTALIH LICA.....	51
SARADNJA SA MEĐUNARODNIM KRIVIČNIM TRIBUNALOM ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU.....	58
REGIONALNA I ŠIRA MEĐUNARODNA SARADNJA.....	62
UNAPREĐENJE UKUPNOG ODNOSA DRUŠTVA PREMA PITANJU SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE.....	68
Tabelarni prikaz realizacije aktivnosti.....	77

Skraćenice

Akcionni plan	Akcionni plan za poglavlje 23 u okviru pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj uniji
DVT	Državno veće tužilaca
EU	Evropska unija
FHP	Fond za humanitarno pravo
Jedinica	Jedinica za zaštitu učesnika u krivičnom postupku
Komisija za nestala lica	Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju Ujedinjenih nacija
MMKS	Mehanizam za međunarodne krivične sudove Ujedinjenih nacija
Model strategije	Model Strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
Nacionalna strategija	Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
RJT	Republičko javno tužilaštvo
SB UN	Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija
SORZ	Služba za otkrivanje ratnih zločina Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije
TRZ	Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije
Tužilac	Tužilac za ratne zločine Republike Srbije
UKP	Uprava kriminalističke policije
UN	Ujedinjene nacije
VJ	Vojska Jugoslavije
VKS	Vrhovni kasacioni sud
VSS	Visoki savet sudstva
Zahtev	Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja
Zamenik tužioca	Zamenik tužioca za ratne zločine Republike Srbije
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014)

Predgovor

Fond za humanitarno pravo (FHP) prati i pruža podršku suđenjima za ratne zločine još od prvih postupaka koji su vođeni u Republici Srbiji 2002. godine. FHP je jedina organizacija koja u kontinuitetu prati i analizira suđenja za ratne zločine u Srbiji i o tome obavještava domaću i međunarodnu javnost. U predmetima ratnih zločina preko punomoćnika zastupa žrtve (oštećene), Tužilaštvu za ratne zločine (TRZ) podnosi krivične prijave protiv osumnjičenih i ustupa dokumentaciju o počinjenim ratnim zločinima. Takođe, FHP identifikuje i ohrabruje svedoke i žrtve da svedoče u predmetima ratnih zločina i time doprinesu uspostavljanju pravde za zločine iz prošlosti.

Polazeći od višegodišnjeg uvida u procesuiranje ratnih zločina u Srbiji, FHP je tokom 2013. i 2014. godine sproveo istraživanje o najznačajnijim aspektima i problemima rada institucija specijalizovanih za procesuiranje ratnih zločina u prvih deset godina njihovog postojanja i rezultate istraživanja predstavio u publikaciji *Analiza procesuiranja ratnih zločina 2004-2013*. Na osnovu Analize i serije konsultativnih sastanaka sa državnim organima i drugim relevantnim akterima u oblasti procesuiranja ratnih zločina, FHP je 2015. godine objavio Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji.

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, koju je Vlada Republike Srbije usvojila u februaru 2016. godine, zasnovana je između ostalog i na Modelu strategije koji je izradio FHP. Imajući u vidu FHP-ov petnaestogodišnji angažman u praćenju suđenja za ratne zločine, ali i višegodišnje zagovaranje za usvajanje Strategije i adresiranje ključnih problema u oblastima koje ona pokriva, FHP ima jedinstvene kapacitete da prati njenu primenu, što će i i činiti u daljem periodu njenog važenja – do 2020. godine.

Ovo je prvi izveštaj o primeni Nacionalne strategije i nalazi FHP-ovog istraživanja pokazuju da za više od godinu i po dana od njenog usvajanja ne samo da nije došlo do značajnog napretka u oblasti procesuiranja ratnih zločina, već je u mnogim oblastima stanje dodatno pogoršano. Osim drastičnog kašnjenja u implementaciji Strategije, do zaključenja rada na ovom izveštaju nisu realizovane ključne aktivnosti. Tužilačka strategija nije usvojena, od momenta usvajanja Strategije podignuto je svega osam optužnica, suđenja za ratne zločine po pravilu traju nerazumno dugo, nije zabeležen napredak u oblasti procesnih prava žrtava, potraga za nestalim licima ostaje neefikasna, saradnja sa MKSJ-om je prekinuta, a relevantne međunarodne, vladine i nevladine organizacije negativno ocenjuju napredak u procesuiranju ratnih zločina u Srbiji.

FHP smatra da evidentna regresija Srbije u procesuiranju ratnih zločina i suočavanju sa prošlošću pokazuje da usvajanje Strategije samo po sebi nije dovoljno da se reše brojni

hronični problemi u ovim oblastima. Bez istinske posvećenosti, kao i političke volje, sve predviđene reforme osuđene su na propast, a identifikovani problemi ostaju nerešeni. FHP upozorava da, ukoliko se u najkraćem mogućem periodu u tom smislu ne preduzmu suštinski koraci, do svog isteka 2020. godine, Strategija će ostati samo mrtvo slovo na papiru.

Uvod

Vlada Republike Srbije usvojila je 20. februara 2016. godine Nacionalnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina za period od 2016. do 2020. godine (u daljem tekstu: Nacionalna strategija), kojom je definisan set aktivnosti čiji je zajednički cilj – unapređenje procesuiranja ratnih zločina u Srbiji.¹

Utvrđivanje individualne krivične odgovornosti za ratne zločine počinjene tokom 1990-ih godina deo je formalnih uslova za pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Kao neposredan odgovor na preporuke koje je Evropska komisija definisala u okviru Izveštaja o skriningu, Srbija je usvojila i Akcioni plan za Poglavlje 23,² koji se odnosi na reformu pravosuđa i osnovna prava, a uključuje i ratne zločine.³

Akcioni plan, u delu „1.4. Ratni zločini”, predviđa set aktivnosti za sve državne organe koji su nadležni za procesuiranje ratnih zločina. Zadatak Nacionalne strategije je da, prateći smernice iz Akcionog plana, definiše aktivnosti koje će unaprediti efikasnost procesuiranja ratnih zločina.

Od usvajanja Nacionalne strategije, FHP prati njenu implementaciju, sa ciljem da pomogne u proceni kvantiteta i kvaliteta ispunjavanja predviđenih mera i aktivnosti. Stoga je cilj ovog izveštaja da pomogne u verifikaciji postignutih rezultata, kao i da ponudi nezavisne istraživačke nalaze i zaključke o implementaciji Nacionalne strategije.

Ovo je prvi izveštaj o monitoringu implementacije Nacionalne strategije koji FHP objavljuje. Izveštaj sadrži kratak pregled trenutnog stanja, konstatuje ključne probleme u realizaciji aktivnosti i predlaže preporuke za efikasnije sprovođenje strategije, kao i za unapređeno praćenje i izveštavanje o sprovođenju Nacionalne strategije.

- 1 Tekst Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2016-05/p_nac_stragetija_lat.PDF, pristupljeno: 04.07.2017. godine.
- 2 Tekst Akcionog plana za Poglavlje 23 je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/12647/akcioni-plan-za-pregovaranje-poglavlja-23-svojen-na-sednici-vlade-srbije-27-aprila-2016.php>, pristupljeno: 04.07.2017. godine.
- 3 Izveštaj o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Republike Srbije sa pravnim tekovinama EU (skraćeno: *Izveštaj o skriningu*) je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/7073/izvestaj-o-skriningu.php>, pristupljeno: 04.07.2017. godine.

Metodologija

Podaci korišćeni za izradu ovog Izveštaja potiču iz tri osnovna izvora. Prvi izvor su izveštaji državnih i međunarodnih organa, uključujući kvartalne izveštaje o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23,⁴ izveštaje Evropske komisije o napretku Srbije⁵ i Polugodišnji izveštaj Evropske komisije o pregledu stanja u poglavljima 23 i 24,⁶ kao i izveštaje glavnog tužioca i predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Savetu bezbednosti UN-a.⁷ Drugi izvor su podaci prikupljeni od obveznika Nacionalne strategije putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Treći izvor predstavljaju intervjui istraživača FHP-a sa predstavnicima državnih organa koji su odgovorni za realizaciju aktivnosti predviđenih Strategijom.⁸

Proces prikupljanja podataka za izradu ovog Izveštaja pratio je niz prepreka. U pojedinim slučajevima, nadležni državni organi odbili su da pruže informacije o realizaciji aktivnosti iz Strategije, pa tako Ministarstvo pravde i Služba za otkrivanje ratnih zločina nisu odgovorili na molbe za intervju, dok su pojedini organi u potpunosti ignorisali zahteve FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja ili dostavljali nepotpune informacije.⁹ Dodatnu prepreku u prikupljanju informacija predstavlja činjenica da u Strategiji nisu uvek precizno definisani nosioci aktivnosti i odgovorni subjekti, indikatori i očekivani rezultati za pojedine aktivnosti.¹⁰ Osim toga, državni organi nisu uopšte ili nisu dosledno i tačno izveštavali o svim sprovedenim aktivnostima u okviru Strategije. Tako, na primer, Radno telo koje je trebalo da nadzire i izveštava o realizaciji Strategije osnovano je sa

8

4 Izveštaji o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23 su dostupni na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/17033/izvestaj-br-32017-o-sprovođenju-akcionog-plana-za-poglavlje23.php>, pristupljeno: 30.10.2017. godine

5 *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu*, str. 66. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva za evropske integracije: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_srbija_2016.pdf, pristupljeno: 05.07.2017. godine.

6 *Polugodišnji izveštaj Evropske komisije o pregledu stanja u poglavljima 23 i 24* je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva za evropske integracije: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/non_paper_pg23_24_srp.pdf, pristupljeno: 05.07.2017. godine.

7 Izveštaji glavnog tužioca i predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Savetu bezbednosti UN-a su dostupni na: <http://www.icty.org/en/press>, pristupljeno: 30.10.2017. godine

8 Doprinos izradi analize dali su, kroz intervjue, predstavnici Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu, Tužilaštva za ratne zločine, Službe za pomoć i podršku žrtvama i svedocima, Jedinice za zaštitu svedoka MUP-a Srbije, Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, Pravosudne akademije, Misije OEBS-a u Srbiji i advokat Tomislav Višnjić.

9 Zahtev FHP-a: HlcIndexOut: 170-F130435 od 07.06.2017. godine, odgovor Ministarstva pravde broj: 7-00-189/2017-32, od 05.07.2017. godine; Ministarstvo pravde je propustilo da odgovori na pitanja koja su se odnosila na održavanje regionalnih konferencija na teme koje se odnose na procesuiranje ratnih zločina.

10 Videti na primer: *Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina*, Oblast 6: Saradnja sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, str. 29-30; Oblast 8: Unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine, str. 35.

godinu i po dana zakašnjenja, u avgustu 2017. godine,¹¹ i do danas nije objavljen ni jedan zvaničan izveštaj o napretku u realizaciji aktivnosti predviđenih Strategijom.¹²

Opšti nalazi o primeni Strategije

Nacionalna strategija predviđa set opštih indikatora za praćenje napretka u oblasti procesuiranja ratnih zločina:

1. Procesuiranje predmeta na osnovu prioriteta određenih u skladu sa kriterijumima definisanim Tužilačkom strategijom;
2. Porast broja optužnica u odnosu na broj istraga;
3. Porast broja pravosnažno okončanih postupaka u odnosu na broj optuženja;
4. Kraće prosečno trajanje postupaka za ratne zločine;
5. Pozitivna ocena Evropske komisije o usklađenosti sistema zaštite i podrške svedocima i žrtvama u Republici Srbiji sa standardima Evropske unije;
6. Povećan broj pokrenutih i pravosnažno okončanih postupaka zahvaljujući regionalnoj saradnji;
7. Smanjen broj nestalih lica čija sudbina nije razjašnjena;
8. Pozitivni izveštaji glavnog tužioca i predsednika MKSJ Savetu bezbednosti;
9. Pozitivni izveštaji drugih relevantnih vladinih i nevladinih organizacija.

9

FHP će se rukovoditi ovim indikatorima prilikom iznošenja opštih nalaza o dosadašnjoj primeni Strategije.

I. Procesuiranje predmeta na osnovu prioriteta određenih u skladu sa kriterijumima definisanim Tužilačkom strategijom

Analize broja i karakteristika podignutih optužnica pokazuju da je u Srbiji poslednjih godina došlo do značajnog pada intenziteta procesuiranja u predmetima ratnih zločina. Dominiraju optužnice u vezi sa događajima u kojima je stradao manji broj žrtava sa malim brojem počinilaca, odnosno optužnice protiv počinilaca koji su se nalazili na nižim nivoima političke, vojne i policijske hijerarhije. Često su odluke TRZ-a da podigne optužnicu u nekim predmetima ukazivale na odsustvo jasnih merila po kojima se

11 Odluka Vlade Republike Srbije o obrazovanju Radnog tela za praćenje sprovođenja Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina (*Službeni glasnik Republike Srbije* broj 80 od 29.08.2017. godine)

12 Nacionalna strategija predviđa da Radno telo definiše zaključke i preporuke nadležnim institucijama i da o rezultatima sprovođenja Strategije kvartalno izveštava Savet za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23 i Vladu Republike Srbije.

predmeti izdvajaju iz grupe nerešenih predmeta u predistražnoj fazi i potom pokreće istraga. Pojedine optužnice su, po sudu stručne javnosti, predstavljale neracionalno trošenje resursa, imajući u vidu brojne druge predmete sa ozbiljnom dokaznom građom prikupljenom od strane MKSJ, u pogledu kojih TRZ još nije pokrenulo istragu.¹³ Ova tendencija je delimično i odraz nepostojanja strategije za prioritizaciju predmeta unutar Tužilaštva.

Zbog toga je Nacionalna strategija već u prvom postavljenom cilju predvidela usvajanje posebne tužilačke strategije, koja bi trebalo da utvrdi prioritete po kojima će se postupati prilikom budućih istraživanja ratnih zločina i podizanja novih optužnica.¹⁴ Imajući u vidu nedostatke u dosadašnjem učinku TRZ, Strategija predlaže da neki od kriterijuma za prioritizaciju predmeta budu: težina posledica zločina, visok rang osumnjičenih, dostupnost i kvalitet dokaza, kao i bezobzirnosti pri počinjenju zločina. Izrada i usvajanje strategije Tužilaštva za ratne zločine treba da predstavlja srž napora za povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine, imajući u vidu da je TRZ inicijator krivičnih postupaka, kao i generator aktivnosti drugih državnih organa angažovanih u procesuiranju ratnih zločina.

Međutim, do dana objavljivanja ovog Izveštaja, **Tužilačka strategija još uvek nije usvojena.**

10

II. Porast broja optužnica u odnosu na broj istraga

Od početka svog rada 2003. godine do danas, TRZ je podiglo optužnice za ratne zločine protiv 173 lica u 60 postupaka za ratne zločine.¹⁵ Prema podacima koje su iznosili predstavnici TRZ-a, **u predistražnom postupku se nalazi preko 800 predmeta.**¹⁶

Ovom broju treba dodati **i 763 predmeta koje je TRZ nedavno preuzelo od tužilaštava i sudova opšte nadležnosti**, od kojih se većina nalazi u fazi predistražnog postupka.¹⁷

13 *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2016. godini*, FHP, 2017, str. 14-17; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 16-22; *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2014. i 2015. godini*, FHP, 2017, str. 9; *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2015, str. 39.

14 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 6. i 16.

15 Videti: Pregled predmeta ratnih zločina koji su procesuirani ili se procesuiraju pred sudom u Srbiji, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>, pristupljeno: 09.10.2017. godine.

16 Videti: *Analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu od 2004. do 2013. godine*, str. 17, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/10/Analiza_2004-2013_srp.pdf, pristupljeno: 30.08.2017. godine.

17 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

Imajući u vidu da TRZ ima oko 1.500 predmeta u istrazi ili predistrazi, a da je **od usvajanja Strategije podiglo samo osam optužnica protiv osam osoba**, te da ni tih osam optužnica nisu rezultat samostalnog rada TRZ-a, već su ustupljene iz BiH, FHP nesumnjivo zaključuje da **od usvajanja Strategije nije došlo do povećanja broja optužnica i da je rad TRZ-a na najnižem nivou od početka njegovog rada**.

Posebno zabrinjava činjenica da je, nakon usvajanja Nacionalne strategije, TRZ odustalo od podizanja optužnice protiv Dragana Živanovića, bivšeg komandanta 125. motorizovane brigade Vojske Jugoslavije – jedine visokopozicionirane osobe protiv koje je javno pokrenulo istragu, a za koju su pred MKSJ-em izneti brojni dokazi o involviranosti u ratne zločine na Kosovu.¹⁸

Imajući u vidu evidentnu neefikasnost TRZ-a u prethodnim godinama, kao i činjenicu da su istrage tajne i da je stoga zainteresovanoj javnosti teško da proceni rad TRZ-a, od izuzetnog značaja je obaveza TRZ-a, prema Akcionom planu, da pripremi izveštaj o svom radu u pogledu svih krivičnih optužbi od 2005. godine, kako bi se ispitalo da li su sve optužbe za ratne zločine adekvatno istražene.¹⁹ TRZ kasni sa objavljivanjem ovog izveštaja više od godinu dana.²⁰

III. Porast broja pravnosnažno okončanih postupaka u odnosu na broj optuženja

11

U periodu nakon donošenja Nacionalne strategije održana su suđenja u ukupno 25 predmeta,²¹ podignuto je osam optužnica,²² donete su tri prvostepene presude²³ i jedna presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivice.²⁴ Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu je donelo osam presuda.²⁵

18 *Tužilaštvo odustalo od istrage protiv generala Dragana Živanovića*, Jelena Diković, *Danas*, 27.10.2017. godine, dostupno na: http://www.danas.rs/drustvo/suocavanje.1179.html?news_id=360444&title=Tu%C5%BEila%C5%A1tvo+odustalo+od+istrage+protiv+general+Dragana+%C5%BDivanovi%C4%87a, pristupljeno: 30.10.2017. godine.

19 Akcioni plan za Poglavlje 23, aktivnost: 1.4.1.10, str 125.

20 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za poglavlje 23, str. 206, dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno 30.10.2017. godine.

21 U ovom periodu je pred sudom opšte nadležnosti suđeno samo u predmetu *Kušnin/Kushnin*.

22 Videti: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2016. godini*, FHP, 2017, str. 35-85; spisak pojedinačnih predmeta: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>, pristupljeno: 12.10.2017. godine.

23 Predmeti *Gradiška, Sanski Most – Kijevo, Bosanski Petrovac*.

24 Predmet *Srebrenica – Branjevo*.

25 Predmeti *Logor „Luka“, Sanski Most, Beli Manastir, Bijeljina II, Sotin, Sanski Most – Kijevo, Bosanski Petrovac i Gradiška*.

Već u odnosu na predstavljenu statistiku jasno je da indikator koji predviđa porast broja pravnosnažno okončanih postupaka u odnosu na broj optuženja ne može da pruži realan pregled efikasnosti rada organa nadležnih za procesuiranje ratnih zločina. Ovako kvantitativno postavljen indikator takođe ne može da osvetli ni adresira problem oslobađajućih presuda usled evidentno neutemeljenih optužnica.²⁶ Podizanjem što većeg broja optužnica, bez obzira na njihov ishod, postiže se samo privid produktivnosti pravosuđa za ratne zločine.

Puka proporcija između broja pokrenutih i završenih predmeta može samo ukazati na problem trajanja postupaka za ratne zločine (naredni indikator), budući da je priroda krivičnog postupka takva da se svi pokrenuti predmeti neminovno okončavaju. Stoga, FHP smatra da bi ovaj indikator trebalo preformulisati u „porast broja *osuđujućih presuda* u odnosu na broj optuženja“, jer se samo na taj način može ceniti kvalitet i uspešnost rada TRZ-a.

IV. Kraće prosečno trajanje postupaka za ratne zločine

Posledice dugog trajanja postupaka su dalekosežne. Imajući u vidu da je od početka oružanih sukoba prošlo više od 25 godina, neke predmete neće biti moguće procesuirati. U nekim predmetima su pojedini optuženi preminuli (predmet *Lovas*, predmet *Čuška*), dok u drugim predmetima svedoci-oštećeni odbijaju da svedoče tokom ponovljenih suđenja (predmet *Skočić*). Primer koji najbolje ilustruje **nerazumno dugo trajanje postupka** je predmet *Ovčara* u kojem je, četiri godine nakon pravnosnažnosti, presuda ukinuta, nakon čega je predmet vraćen Odeljenju za ratne zločine Apelacionog suda na ponovno odlučivanje u žalbenom postupku. Postupak nije okončan ni u izveštajnom periodu, iako je prošlo više od 13 godina od kada je podignuta optužnica. Suđenje u ovom predmetu traje najduže od svih postupaka u predmetima ratnih zločina koji su procesuirani pred pravosuđem u Srbiji.²⁷

Od usvajanja Nacionalne strategije održano je svega 95 dana suđenja u svim tekućim predmetima za ratne zločine, dok je **70 dana suđenja iz različitih razloga odloženo**.²⁸ Pretresi u okvirima pojedinačnih prvostepenih postupaka su u proseku zakazivani u razmaku od preko 40 dana. Uzimajući u obzir da se sudilo u ukupno 25 predmeta, prosek iznosi svega tri sudeća dana po jednom predmetu.

26 Videti npr. *Oslobađajuća presuda u predmetu Gradiška: Novi primer propusta u radu tužilaštva i suda*, saopštenje za javnost, FHP, 14.10.2016. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=32789>, pristupljeno: 12.10.2017. godine.

27 Videti: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, Beograd, 2017. godina, str. 8.

28 *Ibid*; hronologija suđenja u 2017. godini je dostupna na: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>, pristupljeno: 10.10.2017. godine.

Nalazi koji su predstavljeni u ovom izveštaju ukazuju da u odnosu na postavljene indikator nije postignut nikakav merljiv rezultat.

Zbog dugog trajanja postupka, FHP je u septembru 2017. godine podneo prigovor u ime oštećenih radi ubrzanja postupka u predmetu *Trnje*.²⁹ Naime, optužnica u ovom predmetu je podignuta u novembru 2013. godine, a do dana podnošenja prigovora održano je svega devet glavnih pretresa od zakazanih 21.³⁰

V. Pozitivna ocena Evropske komisije o usklađenosti sistema zaštite i podrške svedocima i žrtvama u Republici Srbiji sa standardima Evropske unije

U poslednjem izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije (za 2016. godinu), nedvosmisleno stoji ocena da „nije zabeležen nikakav napredak u oblasti procesnih prava“ i da „podrška i zaštita za žrtve krivičnih dela nije u skladu s pravnim tekovinama EU“, te da „nedostaju delotvorni mehanizmi za zaštitu prava žrtava“.³¹

Nedostatak posebnih mera zaštite za žrtve seksualnog nasilja, neadekvatna primena postojećih mehanizama zaštite i podrške za žrtve i svedoke, nametanje finansijskih tereta na žrtve i svedoke u predmetima ratnih zločina – samo su neki od hroničnih problema u ovom domenu koji nisu adresirani od usvajanja Strategije do danas.

FHP je detaljno analizirao ove probleme u odeljcima koji se bave zaštitom i podrškom svedocima i žrtvama.

VI. Povećan broj pokrenutih i pravnosnažno okončanih postupaka zahvaljujući regionalnoj saradnji

Regionalna saradnja u domenu procesuiranja ratnih zločina je od neizmerne važnosti, jer se ustupanjem predmeta i dokaza omogućava procesuiranje onih osumnjičenih koji bi inače bili nedostupni pravosudnim organima države čiji državljani nisu. Od osnivanja pravosuđa za ratne zločine 2003. godine, do danas na osnovu regionalne saradnje

29 Hronologija suđenja u predmetu *Trnje* je dostupna na: <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/trnje.html>, pristupljeno: 26.10.2017. godine.

30 Optužnica u predmetu *Trnje* je dostupna na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/06/Optuznica_Trnje.pdf, pristupljeno: 26.10.2017. godine.

31 *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu*, str. 74. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva za evropske integracije: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_srbija_2016.pdf, pristupljeno: 27.10.2017. godine.

sa tužilaštvima BiH i Hrvatske je procesuirano, ili se još uvek procesuiraju, **ukupno 35 predmeta**.³² Od tog broja je do dana završetka rada na ovom izveštaju pravnosnažno **okončano ukupno 24 predmeta**.³³

Svi predmeti u kojima je suđenje počelo nakon usvajanja Nacionalne strategije, rezultat su regionalne saradnje. Tako su predmeti *Štrpci* i *Srebrenica-Kravica* rezultat zajedničkog rada TRZ-a i Tužilaštva BiH.³⁴ Preostalih osam predmeta, u kojima je suđenje počelo nakon usvajanja Strategije, ustupljeni su TRZ-u nakon što su optužnice već bile potvrđene pred Sudom BiH.³⁵

Kao i u slučaju indikatora 3 (o proporciji pokrenutih i završenih suđenja), i ovaj indikator ne pruža informacije o kvalitetu ustupljenih predmeta ili same regionalne saradnje. Naime, TRZ je do danas uglavnom procesuiralo samo jednostavnije predmete, sa malim brojem okrivljenih, najčešće jednim, koji nisu zauzimali nikakve pozicije u komandnim strukturama, već se radilo o neposrednim izvršiocima.³⁶ Izuzetak čine optužnice u dva slučaja sa većim brojem žrtava i počinitelja – *Srebrenica-Kravica* i *Štrpci*. Nasuprot tome, regionalna saradnja je po pravilu bila narušena ili izigrana u slučajevima politički osetljivih predmeta ili visokorangiranih počinioca poput *Tuzlanske kolone*, *Dobrovoljačke ulice*, *Tuzlanske kapije*.³⁷

14

FHP smatra da bi regionalna saradnja morala biti mnogo intenzivnija i fokusirana na veće predmete (broj žrtava, broj i rang počinitelja), imajući u vidu da veliki broj osumnjičenih za ratne zločine ima prebivalište na teritoriji Srbije.

(Videti više u odeljku koji se odnosi na regionalnu i širu međunarodu saradnju.)

32 Hronologija suđenja za ratne zločine pred sudovima u Srbiji je dostupna na: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>, pristupljeno: 23.10.2017. godine.

33 *Ibid.*

34 *Podignuta optužnica protiv pet lica zbog mučenja i ubistva 20 putnika iz voza u Štrpcima 1993. godine*, saopštenje za javnost, TRZ, 10.03.2015. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/podignuta-optu%C5%BEnica-protiv-pet-lica-zbog-mu%C4%8Denja-i-ubistva-20-putnika-iz-voza-u-%C5%A1trpcima-1993-godine>; *Podignuta optužnica protiv osam lica zbog ratnog zločina nad preko 1000 muslimanskih civila u hangaru u Kravicama jula 1995. godine*, saopštenje za javnost, TRZ, 10.09.2015. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/podignuta-optu%C5%BEnica-protiv-osam-lica-zbog-ratnog-zlo%C4%8Dina-nad-preko-1000-muslimanskih-civila-u-hangaru-u-kravicama-jula-1995-godine>. Svim izvorima pristupljeno: 30.10.2017. godine.

35 Videti predmete *Doboj*, *Ključ*, *Bratunac*, *Bosanska Krupa*, *Ključ* – *Kamičak* (*Dragan Bajić*), *Ključ* – *Kamičak* (*Marko Pauković*), *Srebrenica - Branjevo*, *Sanski Most* – *Lušci Palanka*.

36 Videti npr. predmete *Bihać*, *Bihać II*, *Gradiška*, *Sanski Most*, *Bosanski Petrovac*, *Bosanski Petrovac – Gaj*, *Bijeljina II*, *Logor „Luka“*.

37 Videti u: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, 2017. godine, str. 16, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/05/Izveštaj_o_sudjenjima_za_2016.pdf, pristupljeno: 27.10.2017. godine.

VII. Smanjen broj nestalih lica čija sudbina nije razjašnjena

Prema podacima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) iz **septembra 2017. godine**, broj lica čija sudbina nije razjašnjena, a koja su nestala tokom oružanih sukoba u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu iznosi **10.390**.³⁸ U maju 2016. godine je, prema podacima MKCK-a, ovaj broj iznosio 10.698,³⁹ dok je pre pet godina (novembar 2012) taj broj iznosio 12.544 osoba.⁴⁰

U periodu od usvajanja Strategije, broj lica nestalih u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji jeste smanjen, međutim broj pronađenih osoba u tom periodu je gotovo identičan dinamici pronalazaka iz prethodnih godina. U tom smislu, Strategija nije dovela do unapređenja efikasnosti. Imajući u vidu da više od dvadeset godina od ratova **još uvek trećina nestalih nije pronađena**, nedvosmisleno se može zaključiti da dinamika rasvetljavanja sudbine nestalih lica ne odgovara adekvatno humanitarnoj dimenziji ovog problema.

FHP smatra da je neefikasnost u potrazi za nestalim osobama odraz i nedostatka političke volje, koja se ogleda u nedovoljnoj posvećenosti nadležnih organa u potrazi za nestalima drugih nacionalnosti, nedovoljnim kapacitetima za potragu, pasivnosti organa krivičnog gonjenja u potrazi za nestalima i procesuiranju odgovornih, sprečavanju pristupa državnim arhivima relevantnim za proces traženja nestalih, itd.

15

FHP je detaljno analizirao ove probleme u odeljku koji se bavi suđenjima za ratne zločine u kontekstu rešavanja sudbine nestalih lica.

VIII. Izveštaji glavnog tužioca i predsednika MKSJ podneti Savetu bezbednosti

U poslednja tri polugodišnja izveštaja od usvajanja Nacionalne strategije (jun 2016⁴¹,

38 Podaci Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, 25.09.2017. godine.

39 Odgovor Komisije za nestala lica, br. 021-01-01/2016-26, 04.05.2016. godine.

40 Podaci Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, Zapadni Balkan, dostupno na: <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/field-newsletter/2013/04-02-western-balkans-newsletter.htm>, pristupljeno: 23.10.2017. godine.

41 Obraćanje tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Serža Bramerca Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 08.06.2016, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/160608_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf; Obraćanje sudije Karmela Ađusa, predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 08.06.2016, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/President/160608_president_agius_un_sc_bcs.pdf. Svim izvorima pristupljeno: 25.07.2017. godine.

decembar 2016⁴² i jun 2017⁴³) koje su Savetu bezbednosti UN podnosili glavni tužilac MKSJ-a, kao i predsednik MKSJ-a, **Srbiji su upućivane oštre kritike.**

U izveštajima iz 2016. godine su se kritike predsednika MKSJ-a odnosile na neizvršavanje naloga za hapšenje tri lica koja se terete za nepoštovanje suda. Nalozi za hapšenje troje predstavnika Srpske radikalne stranke (SRS) – Petra Jojića, Jove Ostojića i Vjerice Radete – izdati su 19. januara 2015. godine zbog nepoštovanja MKSJ, jer su pretili dvojici svedoka u predmetima protiv Vojislava Šešelja.⁴⁴ Suprotno prethodnoj praksi u identičnim slučajevima,⁴⁵ sudija za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu Milan Dilparić zaključio je da prema Zakonu o saradnji sa Haškim tribunalom, oni ne mogu biti predati MKSJ-u za delo „nepoštovanje suda“. Do trenutka završetka rada na ovom izveštaju, Srbija nije postupila po nalogima za hapšenje pomenutih troje optuženih, a u međuvremenu je Jovo Ostojić, jedan od predstavnika SRS-a čije je izručenje MKSJ tražio, preminuo.⁴⁶

42 Obračanje tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Serža Bramerca, Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 08.12.2016, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/161208_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf; Obračanje sudije Karmela Adusa, predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 08.12.2016, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/170607_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf; Obračanje sudije Karmela Adusa, predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 07.06.2017, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/170607_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf. Svim izvorima pristupljeno: 25.07.2017. godine.

43 Obračanje tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Serža Bramerca Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 07.06.2017, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/170607_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf; Obračanje sudije Karmela Adusa, predsednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 07.06.2017, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/file/Press/Statements%20and%20Speeches/Prosecutor/170607_prosecutor_brammertz_un_sc_bcs.pdf. Svim izvorima pristupljeno: 25.07.2017. godine.

44 Nalog o rasporedu za pretres, Hag, 03.02.2016. godine, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/cases/contempt_seselj4/tord/bcs/160203.pdf, pristupljeno: 25.07.2017. godine.

45 U nekim prethodnim slučajevima je isti sudija, Milan Dilparić, tadašnji istražni sudija Okružnog suda u Beogradu, donosio drugačije odluke po nalogima za hapšenje koje je izdavao MKSJ, zbog nepoštovanja suda. Tako je 2008. godine doneo Rešenje o ispunjenosti uslova za izručenje Ljubiše Petkovića, optuženog za nepoštovanje suda u predmetu protiv Vojislava Šešelja. Hapšenje i prebacivanje u Hag je bilo odobreno i 2010. godine u slučaju Jelene Rašić, koja je takođe bila optužena za nepoštovanje suda, a zbog podmićivanja trojice svedoka u procesu koji se vodio protiv Milana Lukića. Tokom 2011. godine sud je takođe našao da su ispunjene zakonske pretpostavke za predaju Dragomira Pećanca, koji je bio optužen za nepoštovanje suda, jer se nije odazivao na pozive da svedoči u postupku protiv Zdravka Tolimira. Videti: *Isti sud, isti sudija, isto delo – odluka različita*, Insajder, 30.11.2016. godine, dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/tema/2213/Isti-sud-isti-sudija-isto-delo---odluka-razli%C4%8Dita.htm>; *Ljubiša Petković se izjasnio da nije kriv*, Sense Tribunal, 29.05.2008. godine, dostupno na: [http://www.sense-agency.com/tribunal\(mksj\)/ljubisa-petkovic-se-izjasnio-da-nije-kriv.25.html?cat_id=1&news_id=713](http://www.sense-agency.com/tribunal(mksj)/ljubisa-petkovic-se-izjasnio-da-nije-kriv.25.html?cat_id=1&news_id=713); *Nova optužnica zbog podmićivanja svedoka*, Sense Tribunal, 21.09.2010. godine, dostupno na: [http://www.sense-agency.com/tribunal\(mksj\)/nova-optuznica-zbog-podmicivanja-svedoka.25.html?news_id=11917](http://www.sense-agency.com/tribunal(mksj)/nova-optuznica-zbog-podmicivanja-svedoka.25.html?news_id=11917); *Major Pećanac odbio da svedoči protiv generala Tolimira*, Sense Tribunal, 10.10.2011. godine, dostupno na: [http://sense-agency.com/tribunal\(mksj\)/major-pecanac-odbio-da-svedoci-protiv-generalatolimira.25.html?cat_id=1&news_id=13268](http://sense-agency.com/tribunal(mksj)/major-pecanac-odbio-da-svedoci-protiv-generalatolimira.25.html?cat_id=1&news_id=13268). Svim izvorima pristupljeno: 27.10.2017. godine.

46 *Preminuo poslanik radikalna Jovo Ostojić*, N1, vest od 30.06.2017. godine, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a279812/Vesti/Vesti/Preminuo-Jovo-Ostojic.html>, pristupljeno: 25.07.2017. godine.

Tužilac MKSJ-a Serž Bramerc je u svojim izveštajima Savetu bezbednosti UN-a takođe kritikovao neizručivanje troje predstavnika Srpske radikalne stranke, ali je kritike uputio i zbog kašnjenja sa izborom tužioca za ratne zločine, kao i zbog činjenice da Republika Srbija nije izvršila kaznu koju je Sud Bosne i Hercegovine izrekao u predmetu *Đukić*.⁴⁷

U poslednjem obraćanju SB UN-a, u junu 2017. godine, tužilac MKSJ Serž Bramerc je izrazio posebnu zabrinutost **zbog progresivne tendencije poricanja sudski utvrđenih činjenica, odnosno revizionističkog pristupa događajima iz prošlosti.**

U izveštaju iz 2016. godine, tužilac MKSJ je istakao da se „sudeња za ratne zločine u Srbiji nalaze na krucijalnom raskršću“.⁴⁸

IX. Pozitivni izveštaji drugih relevantnih vladinih i nevladinih organizacija

U periodu nakon usvajanja Strategije, relevantne vladine i nevladine organizacije iznele su niz negativnih ocena na procesuiranje ratnih zločina u Srbiji.

Amnesty International je u izveštaju za 2016. godinu naveo da su suđenja za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti i dalje u blokadi i sa zabrinutošću naveo da je mesto glavnog tužioca za ratne zločine ostalo upražnjeno tokom cele 2016. godine.⁴⁹ Izveštaj takođe navodi da je Vojislav Šešelj, protiv koga je trenutno u toku žalbeni postupak pred MKSJ za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti, izabran za poslanika Narodne skupštine.

Human Rights Watch je u svom godišnjem izveštaju za 2016. godinu naveo da unapređenje procesuiranja ratnih zločina teče sporo, prvenstveno zbog nedovoljne političke podrške, nezadovoljavajućih resursa u Tužilaštvu za ratne zločine i neadekvatne zaštite svedoka, te da je nedovoljno visokorangiranih osoba procesuirano.⁵⁰

47 *Zločin na Tuzlanskoj kapiji: Revizija sudski utvrđenih činjenica i test regionalne saradnje*, FHP, 09.11.2016. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=32940>, pristupljeno: 26.07.2017. godine.

48 Izveštaj tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Serža Bramerca Savetu bezbednosti UN-a, Njujork, 17.05.2016, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ, par. 43: http://www.icty.org/sites/icty.org/files/documents/160517_icty_progress_report_en.pdf, pristupljeno: 26.07.2017. godine

49 *Amnesty International Report 2016/2017*, str. 318. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji organizacije *Amnesty International*: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2017/02/amnesty-international-annual-report-201617/>, pristupljeno: 07.08.2017. godine.

50 *Serbia/Kosovo Events of 2016*, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji organizacije *Human Rights Watch*: https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/wr2017-web.pdf, pristupljeno: 07.08.2017. godine.

Američki Stejt department se u izveštaju o ljudskim pravima u Srbiji za 2016. godinu posebno osvrnuo na činjenicu da, uprkos brojnim izjavama zvaničnika kako su pronađeni novi dokazi u predmetu *Bitići/Bytyqi*, ipak nije postignut značajan napredak u pravcu uspostavljanja krivične pravde. Izveštaj takođe navodi da „regionalna saradnja u procesuiranju ratnih zločina nastavlja da bude problem“, te da Srbija po prvi put posle 10 godina nije poslala tužioce na regionalnu konferenciju usmerenu na unapređenje regionalne saradnje.⁵¹

Oblasti koje pokriva Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina podeljena je na osam oblasti, u okviru kojih su definisani opšti ciljevi, aktivnosti i vremenski okvir za njihovo ispunjenje. Te oblasti su sledeće:

1. Povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine pred organima Republike Srbije;
2. Zaštita svedoka i žrtava;
3. Podrška svedocima i žrtvama;
4. Odbrana okrivljenog;
5. Suđenja za ratne zločine i pitanje nestalih lica;
6. Saradnja sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju;
7. Regionalna i šira međunarodna saradnja;
8. Unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine.

Za svaku oblast je u nastavku naveden opis trenutnog stanja i ključni nedostaci koji su uočeni.

51 *Serbia 2016 Human Rights Report, U.S. Department of State*, str. 2-3, izveštaj je dostupan na: <https://www.state.gov/documents/organization/265682.pdf>, pristupljeno: 09.10.2017. godine.

POVEĆANJE EFIKASNOSTI POSTUPAKA ZA RATNE ZLOČINE

1. ISTRAGA I PODIZANJE OPTUŽNICA

Cilj 1. Tužilaštvo za ratne zločine je donelo i primenjuje Tužilačku strategiju za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji (u daljem tekstu: Tužilačka strategija).

Cilj 2. Tužilaštvo za ratne zločine ima preciznu evidenciju događaja koji mogu biti kvalifikovani kao ratni zločin i evidenciju nerešenih predmeta, pomoću koje na osnovu jasno definisanih kriterijuma, vrši određivanje prioriternih predmeta u radu i sačinjava petogodišnji plan postupanja.

Cilj 3. Tužilaštvo za ratne zločine primenjuje mere za povećanje efikasnosti svog rada.

Cilj 4. Unapređeni kapaciteti Tužilaštva za ratne zločine.

Cilj 5. Unapređen položaj i efikasnost Službe za otkrivanje ratnih zločina.

Izbor Tužioca za ratne zločine

Mesto tužioca za ratne zločine je bilo upražnjeno punih godinu i po dana – od momenta kada je bivšem tužiocu Vladimiru Vukčeviću istekao drugi mandat, 31. decembra 2015. godine, sve do 31. maja 2017. godine⁵² kada je na funkciju tužiteljke za ratne zločine stupila Snežana Stanojković.⁵³ U međuvremenu je Tužilaštvom rukovodio zamenik tužioca Milan Petrović.

Postupak po kom je Državno veće tužilaca (DVT) ocenjivalo programe organizacije i unapređenja rada Tužilaštva za ratne zločine koje su kandidati predstavljali⁵⁴, ali i

52 *Snežana Stanojković stupila na funkciju tužioca za ratne zločine*, 31.05.2017. godine, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/sne%C5%BEana-stanojkovi%C4%87-stupila-na-funkciju-tu%C5%BEioca-za-ratne-zlo%C4%8Dine-republike-srbije>, pristupljeno: 21.07.2017. godine.

53 Stenogramske beleške, Treća sednica prvog redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije u 2017. godini, dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%9B%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3.31421.43.html>, pristupljeno: 21.07.2017. godine. Odluka o izboru Snežane Stanojković za tužiteljku za ratne zločine je objavljena u *Službenom glasniku Republike Srbije*, broj 47/17.

54 *Programi kandidata za izbor za Tužioca za ratne zločine*, FHP, saopštenje za javnost, 25.11.2015. godine, dostupno na internet prezentaciji FHP-a: <http://www.hlc-rdc.org/?p=30935>, pristupljeno: 21.07.2017. godine.

utvrđivanje rang liste kandidata, bio je netransparentan.⁵⁵ Takođe, postupak izbora nove tužiteljke u Narodnoj skupštini protekao je bez argumentovane parlamentarne rasprave, između ostalog zato što poslanicima nisu bili dostavljeni programi kandidata za Tužioca⁵⁶, te ostaje nejasno na osnovu kojih kriterijuma su poslanici uopšte glasali.

Odugovlačenje sa izborom Tužioca dovelo je do faktičke blokade brojnih aktivnosti predviđenih Nacionalnom strategijom, uključujući usvajanje Tužilačke strategije za procesuiranje ratnih zločina i izradu izveštaja od strane Tužilaštva za ratne zločine, koji bi trebalo da prikaže šta je učinjeno u pogledu svih krivičnih optužbi od 2005. godine, u cilju ispitivanja da li su sve optužbe za ratne zločine adekvatno istražene.

Paralelno sa neizborom Tužioca, Republički javni tužilac Zagorka Dolovac nije postupila u skladu sa Zakonom o javnom tužilaštvu i postavila vršioca funkcije Tužioca za ratne zločine⁵⁷, čime je ugrozila tekuća suđenja za ratne zločine. Na primer, godinu i po dana nakon što je podignuta, 5. jula 2017. godine Apelacioni sud u Beogradu je odbacio optužnicu u predmetu *Srebrenica*⁵⁸ uz obrazloženje da optužnicu nije podigao ovlašćeni tužilac. Analogno ovoj odluci, legalnost rada TRZ-a u svim drugim predmetima ratnih zločina u kritičnom periodu se takođe može dovesti u pitanje, što su uostalom već i učinili branioci u predmetima *Lovas* i *Čuška*.⁵⁹ Dalje je usledilo odbacivanje optužnice u predmetu *Štrpci* od strane Apelacionog suda u Beogradu⁶⁰, što je učinilo i sudsko veće

20

55 *Izbor politički podobnih tužilaca urušava vladavinu prava*, FHP, saopštenje za javnost, 23.12.2015. godine, dostupno na internet prezentaciji FHP-a: <http://www.hlc-rdc.org/?p=30911>, pristupljeno: 21.07.2017. godine.

56 Obraćanje poslanika Marka Đurišića u Narodnoj skupštini Republike Srbije, prilikom izbora novog tužioca za ratne zločine, stenogramske beleške, Treća sednica prvog redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije u 2017. godini, str. 97, dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%9B%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B3_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3.31421.43.html, pristupljeno: 05.09.2017. godine.

57 Zakon o javnom tužilaštvu (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 38/2012 - odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 - odluka US), član 36.

58 Rešenje o odbacivanju optužnice KŽ 2 PO2 7/17, Apelacioni sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, 05.07.2017. godine: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/07/Resenje_o_odbacivanju_optuznice.pdf, pristupljeno: 21.07.2017. godine. Videti i sudsku hronologiju predmeta *Srebrenica-Kravica*, koja je dostupna na internet prezentaciji FHP-a: <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/srebrenica.html>, pristupljeno: 27.07.2017. godine.

59 Izveštaj sa glavnog pretresa 17.07.2017. godine, dostupan na internet prezentaciji FHP-a: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/07/29_Lovas_-_Izvestaj_sa_sudjenja_17.07.2017.pdf, pristupljeno: 08.08.2017. godine.

60 *Odbačena optužnica za zločin u Štrpcima*, Insaider, 06.10.2017. godine, dostupno na: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/7396/Odba%C4%8Dena-optu%C5%BEnica-za-zlo%C4%8Din-u-%C5%A0trpcima.htm>, pristupljeno: 30.10.2017. godine.

Višeg suda u Beogradu u sledećim predmetima: *Ključ-Kamičak*,⁶¹ *Bosanska Krupa*⁶², *Sanski Most - Lušci Palanka*⁶³ i *Bratunac*⁶⁴.

Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina

Tužilaštvo za ratne zločine je procesno najaktivniji subjekt u postupcima za ratne zločine i strateško usmerenje njegovog rada je od ključne važnosti za povećanje efikasnosti ovih postupaka. Godinama unazad se primedbe na rad TRZ-a odnose na tužilačku politiku procesuiranja manje zahtevnih predmeta koji obuhvataju manji broj žrtava, predmeta koji se odnose na izolovane i manje incidente, kao i na odsustvo predmeta u kojima su okrivljeni visokorangirani počiniooci.⁶⁵ Imajući u vidu da se u fazi pretrkivičnog postupka nalazi najmanje 800 predmeta⁶⁶, a da je od početka oružanih sukoba prošlo više od dve decenije, plansko usmeravanje TRZ-ovih ljudskih i materijalnih resursa je od prioritetnog značaja za efikasnije procesuiranje ratnih zločina u Srbiji.

Strategija TRZ-a treba jasno da definiše kriterijume za selekciju slučajeva ratnih zločina i da stvori listu prioriternih predmeta koji treba da se procesuiraju. Kriterijume za selekciju slučajeva TRZ određuje samostalno, a neki od predloženih kriterijuma uključuju visokorangirane osumnjičene, težinu dela (npr. broj žrtava), dostupnost dokaza, itd.⁶⁷

21

- 61 Izveštaj sa glavnog pretresa 13.10.2017. godine, dostupan na internet prezentaciji FHP-a: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/10/7_Kljuc_Kamicak_Izvestaj_sa_sudjenja_13.10.2017..pdf, pristupljeno: 30.10.2017. godine.
- 62 Izveštaj sa glavnog pretresa 09.10.2017. godine, dostupan na internet prezentaciji FHP-a: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/10/Bosanska_Krupa_-_Izvestaj_sa_sudjenja_09.10.2017..pdf, pristupljeno: 30.10.2017. godine.
- 63 Izveštaj sa glavnog pretresa 27.10.2017. godine, dostupan na internet prezentaciji FHP-a: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/11/Sanski_Most_-_Lusci_Palanka_-_Izvestaj_sa_sudjenja_27.10.2017..pdf, pristupljeno: 30.10.2017. godine.
- 64 Izveštaj sa glavnog pretresa 01.11.2017. godine, dostupan na internet prezentaciji FHP-a: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/11/Bratunac_-_Izvestaj_sa_sudjenja_01.11.2017..pdf, pristupljeno: 30.10.2017. godine.
- 65 Videti: *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 12-14; *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu*, str. 67; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 12; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 10-12; *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 15.
- 66 *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 11. Model strategije je dostupan na internet prezentaciji FHP-a: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/04/Model-Strategije-za-procesuiranje-ratnih-zlocina-u-Srbiji-za-web.pdf>, pristupljeno: 06.09.2017. godine.
- 67 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 17; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 12-14. Model strategije je dostupan na internet prezentaciji FHP-a: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/04/Model-Strategije-za-procesuiranje-ratnih-zlocina-u-Srbiji-za-web.pdf>. Svim izvorima pristupljeno: 06.09.2017. godine.

Do dana objavljivanja ovog izveštaja, **Tužilačka strategija nije usvojena.**⁶⁸

Preuzimanje predmeta ratnih zločina od sudova opšte nadležnosti

Suđenja u predmetima ratnih zločina vođena su u sudovima opšte nadležnosti sve do donošenja Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine 2003. godine.⁶⁹ Taj Zakon predviđa da će se postupci za ratne zločine, u kojima je optužnica potvrđena pre stupanja na snagu ovog zakona, okončati pred sudovima koji su do tada bili nadležni za ove predmete.⁷⁰ Prema podacima FHP-a, nakon osnivanja specijalnog suda za ratne zločine, pred sudovima opšte nadležnosti je vođeno najmanje 10 predmeta za ratne zločine ili dela koja imaju obeležja ratnih zločina⁷¹, ali su pogrešno kvalifikovana kao neka druga krivična dela.⁷²

Za predmete ratnih zločina koji su procesuirani pred sudovima opšte nadležnosti bilo je karakteristično dugo trajanje postupka, niske kazne počiniocima, kao i nestručnost sudija i tužilaca u pogledu međunarodnog humanitarnog prava.⁷³ Zbog toga, Nacionalna strategija je predvidela da će, u cilju formiranja precizne evidencije nerešenih predmeta i događaja koji mogu biti kvalifikovani kao ratni zločin, TRZ registrovati i preuzeti sve predmete ratnih zločina koji se još uvek nalaze pred domaćim sudovima opšte nadležnosti.⁷⁴

68 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 149/17, od 27.06.2017. godine. Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 78/17, od 28.04.2017. godine. Izveštaj broj 2/2017. o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 207-208. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 21.09.2017. godine.

69 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015).

70 *Ibid.*, član 21.

71 To su sledeći predmeti: *Kušnin* (Okružni sud/Viši sud Niš); *Orahovac* (Okružni sud/Viši sud Požarevac); *Oto Palinkaš i dr.* (Okružni sud/Viši sud u Kraljevu); *Sjeverin* (Okružni sud Beograd); *Emini* (Okružni sud/Viši sud Niš); *Miloš Lukić* (Okružni sud/Viši sud Prokuplje); *Podujevo I* (Okružni sud Beograd); *Pakšec* (Okružni sud Novi Sad); *Drago Stojiljković* (Viši sud Vranje); *Nenad Bulatović* (Okružni sud Kraljevo).

72 Videti: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2013. godini*, FHP, 2014. godine; *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2014. i 2015. godine*, FHP, 2016. godine.

73 *Ibid.*

74 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 17-18.

Prema navodima TRZ-a⁷⁵, ovo tužilaštvo je preuzelo sve predmete ratnih zločina koji su se nalazili pred domaćim sudovima i tužilaštvima opšte nadležnosti.⁷⁶ TRZ je preuzelo ukupno 763 predmeta i ovi predmeti se trenutno obrađuju u TRZ-u.⁷⁷ Iz TRZ-a navode da od ovog broja predmeta zasigurno neće svi predmeti rezultirati podizanjem optužnica.⁷⁸ Kriterijumi po kojima su ovi predmeti pretraživani i preuzimani nisu poznati.

Unapređenje kapaciteta Tužilaštva za ratne zločine

Jedan od problema sa kojima se TRZ suočavalo od početka rada je nedovoljan broj zamenika tužioca, stručnih saradnika i istražitelja.⁷⁹ Na problem ograničenih ljudskih kapaciteta su do sada ukazivali svi akteri zainteresovani za praćenje suđenja za ratne zločine.⁸⁰

Akcionim planom za Poglavlje 23, na koji upućuje Nacionalna strategija, predviđeno je postepeno jačanje kapaciteta TRZ-a kroz zapošljavanje dodatnog osoblja, i to sedam zamenika tužioca i sedam pomoćnika u periodu od 2015. do 2018. godine, kao i potencijalno zapošljavanje vojnih eksperata.⁸¹ Međutim, **kapaciteti TRZ-a nisu povećavani u periodu nakon usvajanja Nacionalne strategije**. Štaviše, u momentu izrade ovog Izveštaja, Tužilaštvo radi ispod kapaciteta predviđenih sistematizacijom – sa pet umesto sa osam zamenika Tužioca za ratne zločine.⁸²

23

75 Polugodišnji izveštaj Pregovaračke grupe za Poglavlje 23 (*First Bi-Annual Report on Implementation of Action Plan for Chapter 23, as of 31 December 2016*), str. 5, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Bi-annual%20Report%20on%20implementation%20of%20the%20Action%20plan%20for%20Chapter%2023%20as%20....pdf>, pristupljeno: 18.07.2017. godine.

76 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 78/17, od 28.04.2017. godine.

77 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

78 *Ibid.*

79 Videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 13-14; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 14-15.

80 Videti: *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 47-48; *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu*, str. 67; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 12-14; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 14-15; *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 14.

81 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 116-117, aktivnost 1.4.1.2. Akcioni plan je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023.pdf>, pristupljeno: 05.09.2017. godine.

82 Odluka o broju zamenika javnih tužilaca, (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 106. od 05.12.2013, 94 od 17.11.2015, 114 od 31.12.2015, 80 od 30.09.2016.). Odluka je dostupna na: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/reg/viewAct/1d7bf745-079f-49bd-b824-27385230ba95>, pristupljeno: 11.07.2017. godine. Videti i Spisak zamenika Tužioca za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/o-nama/biografije>, pristupljeno: 11.07.2017. godine.

U periodu nakon usvajanja Nacionalne strategije, raspisan je oglas za tri zamenika Tužioca za ratne zločine.⁸³ Kao što je to slučaj i sa većinom drugih nerealizovanih aktivnosti vezanih za TRZ, kao razlog za kašnjenje se do sada navodilo značajno kašnjenje u postupku imenovanja Tužioca za ratne zločine.⁸⁴ Poseban paradoks predstavlja izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23 iz decembra 2016. godine, u kom se navodi da se aktivnost u vezi sa podizanjem kapaciteta TRZ-a uspešno realizuje jer je Državno veće tužilaca sastavilo izbornu listu kandidata za Tužioca za ratne zločine i zamenike.⁸⁵

Imajući u vidu da će u narednih šest meseci dva zamenika tužioca za ratne zločine steći uslove za odlazak u penziju, najavljeni izbor tri zamenika tužioca zapravo neće predstavljati meru unapređenja kapaciteta, već popunjavanje upražnjenih mesta. Štaviše, sa zapošljavanjem još tri zamenika tužioca, kapaciteti TRZ-a će i dalje biti ispod nivoa predviđenog sistemizacijom.

Unapređenje položaja i efikasnosti Službe za otkrivanje ratnih zločina

Služba za otkrivanje ratnih zločina (SORZ) se kao organizaciona jedinica nalazi u okviru Uprave kriminalističke policije (UKP), pri Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP). U njenoj nadležnosti je otkrivanje ratnih zločina počinjenih na prostoru bivše Jugoslavije.⁸⁶

Neki od problema sa kojima se SORZ suočavala u svom dosadašnjem radu uključuju neadekvatan okvir saradnje između SORZ i TRZ, opstrukcije u istragama zbog nevoljnosti policajaca u SORZ da istražuju zločine pripadnika vojske i policije, kao i nedostatak iskusnih kadrova.⁸⁷

24

83 Izveštaj 3/2017 o sprovođenju Akcionog plana za poglavlje 23, str. 227, dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%203-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 09.11.2017. godine.

84 Obračanje ministarke pravde Nele Kuburović u Narodnoj skupštini Republike Srbije, prilikom izbora novog Tužioca za ratne zločine, stenografske beleške, Treća sednica prvog redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije u 2017. godini, str. 82, dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D1%9B%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%B3_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3.31421.43.html; Izveštaj 1/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 152-153. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%201-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>. Svim izvorima pristupljeno: 05.09.2017. godine.

85 Izveštaj 4/2016 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 110.

86 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 8.

87 Videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 30-34.

Zbog navedenih problema, Nacionalna strategija⁸⁸ i Akcioni plan⁸⁹ predvideli su **izradu analize pravnog i faktičkog stanja i potreba Službe za otkrivanje ratnih zločina**, u cilju unapređenja njenog položaj i rada. Prema izveštajima o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23,⁹⁰ ona jeste izrađena, međutim **analiza nije dostupna javnosti**.

FHP smatra da je netransparentnost jedan od ključnih nedostataka procesa reformi u procesuiranju ratnih zločina. Naime, analiza stanja i potreba SORZ, na kojoj bi reforme ove službe trebalo da se baziraju, nije ni delimično dostupna javnosti. Reč je o organu čiji rad po prirodi nije i ne može biti u potpunosti transparentan, ali to ne bi trebalo da bude prepreka da javnost, posebno stručna javnost, bude makar delimično upoznata sa reformama unutar ovog organa, naročito ako se radi o promenama predviđenim Akcionim planom. FHP smatra da primer netransparentnosti i pogrešne primene Akcionog plana predstavlja i **iznenadna smena načelnika Službe za otkrivanje ratnih zločina** Dejana Marinkovića⁹¹, koja se odigrala u avgustu 2016. godine, neposredno nakon izrade finalne analize pravnog i faktičkog stanja i potreba SORZ-a, a bez obaveštavanja javnosti o njegovoj smeni ili o vezi između njegove smene i rešenja predviđenih analizom.

- **Okvir saradnje SORZ-a i TRZ-a**

Nakon početka primene novog ZKP-a, 2012. godine, TRZ je dobilo šira ovlašćenja koja se odnose na usmeravanje i kontrolu policije u toku predistražnog postupka. Navedene promene u postupku istakle su i probleme u saradnji TRZ-a i SORZ-a. Naime, TRZ je isticalo da SORZ nije odgovarala ažurno na zahteve tužilaštva, dok su se primedbe koje je SORZ iznosila na račun TRZ-a odnosile na vođenje istraga mimo znanja SORZ-a.⁹²

25

88 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 19.

89 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 123-124, aktivnost 1.4.1.7. Akcioni plan je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023.pdf>, pristupljeno: 06.09.2017. godine.

90 Videti: Izveštaj 1-2/2016 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 82-83. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%201-2-2016%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>; Izveštaj 3/2016 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 95-96. Izveštaj je dostupan na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20br%203-2016%20o%20sprovođenju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>; Izveštaj 4/2016 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 116. Izveštaj je dostupan na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%204-2016%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>; Izveštaj 1/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 158-160. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br%20201-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>; Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 198-202. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>. Svim izvorima pristupljeno: 30.10.2017. godine.

91 Od avgusta 2016. godine, načelnik Službe za otkrivanje ratnih zločina je Momčilo Stevanović. Odgovor MUP-a br. 1346/16/3 od 06.01.2017. godine.

92 Videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str 33-34.

Neka od predloženih rešenja za probleme u saradnji TRZ-a i SORZ-a uključivala su osiguranje formalne subordinacije SORZ-a TRZ-u kroz izmeštanje SORZ-a iz sistema MUP-a. Neki od predloga uključivali su premeštanje SORZ-a u nadležnost TRZ-a ili Ministarstva pravde.⁹³

Zbog toga, Akcioni plan za Poglavlje 23 predvideo je da analiza pravnog i faktičkog stanja i potreba SORZ-a treba posebnu pažnju da posveti pitanju promene položaja SORZ-a unutar MUP-a. Međutim, Akcioni plan je usmerio analizu samo na ispitivanje mogućnosti izmeštanja SORZ-a u Direkciju policije, ne i druge institucije.

Nalaz analize je, kako je navedeno u Izveštaju 2/2017, da SORZ ne treba izdvajati iz Uprave kriminalističke policije, kojoj u organizacionom smislu trenutno pripada. Za ovakvu odluku ipak nije pruženo adekvatno obrazloženje koje bi adresiralo navedene probleme u saradnji Službe i TRZ-a, zbog kojih je takva analiza i rađena.⁹⁴ Dodatan problem predstavlja i činjenica da je analizu MUP radio samostalno, bez konsultacija sa drugim relevantnim organima. TRZ nije bio uključen u izradu analize,⁹⁵ iako je Akcionim planom za Poglavlje 23⁹⁶ eksplicitno navedeno da je, pored MUP-a, TRZ organ zadužen za izradu analize.⁹⁷

26

TRZ navodi da će nakon uvida u analizu pravnog i faktičkog stanja i potreba SORZ-a ovo tužilaštvo pristupiti realizaciji aktivnosti koje se odnose na unapređenje saradnje.⁹⁸ Prema navodima TRZ-a, dinamika održavanja radnih sastanaka predstavnika SORZ-a i TRZ-a je već intenzivirana, te se oni održavaju jednom u nedelju dana, a takođe su formirani zajednički istražni timovi TRZ-a i SORZ-a za svaki predmet, počev od predistražnog postupka.⁹⁹

93 *Ibid*, str 32-33.

94 *Ibid*, str. 33-34.

95 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

96 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 123-124, aktivnost 1.4.1.7.

97 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 149/17, od 27.06.2017. godine.

98 *Ibid*.

99 *Ibid*; Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine

- **Veting – provera ratne prošlosti pripadnika SORZ-a**

Evropska komisija je još 2009. godine ukazala da „policajci nevoljno sprovede punu istragu po pitanju optužbi [za ratne zločine] unutar sopstvenih redova“.¹⁰⁰ Najverovatniji razlog za navedenu nevoljnost predstavlja činjenica da je jedan broj zaposlenih u SORZ-u učestvovao u oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji.¹⁰¹ FHP ne poseduje podatke o tome da li su i danas u Službi zaposleni bivši učesnici ratova.

Adresirajući ovaj ozbiljan i kontinuirani problem, Akcioni plan i Nacionalna strategija su predvideli da analiza pravnog i faktičkog stanja SORZ-a posebno treba da adresira pitanje reformisanja procesa angažovanja zaposlenih, kako bi se sprečilo zapošljavanje osoba koje su učestvovala u oružanim sukobima.¹⁰²

Drugi izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za 2017. godinu navodi da su **usvojeni pravilnici kojima se sprečava angažovanje bivših boraca u SORZ-u**.¹⁰³ Izveštaj takođe navodi da nijedna osoba trenutno zaposlena u Službi nije bila učesnik oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije.¹⁰⁴

Međutim, nakon uvida u navedene pravilnike, ne može se zaključiti da se predviđenim procedurama izbora novih kandidata zaista i onemogućava zapošljavanje onih kandidata koji su učestvovali u oružanim sukobima. Naime, odredbe pravilnika predviđaju način objavljivanja internog konkursa, način konkurisanja, izborni postupak, proveru i ocenjivanje kandidata i sl, ali **ne sadrže odredbe o obaveznoj proveri ratne prošlosti kandidata**.¹⁰⁵ U tom smislu, potrebno je da Pravilnik sadrži eksplicitnu odredbu o zabrani zapošljavanja učesnika ratnih dejstava, kao i postupak kojim se takav cilj postiže.

- **Kapaciteti Službe za otkrivanje ratnih zločina**

Jedan od problema sa kojim se SORZ suočavao su loši tehnički kapaciteti, od zastarelih modela računara do voznog parka koji je u veoma lošem stanju.¹⁰⁶

100 *Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije iz 2009. godine*, 14.10.2009, str. 21.

101 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 30.

102 Akcioni plan za Poglavlja 23, str. 123-124, aktivnost 1.4.1.7. Akcioni plan je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023.pdf>, pristupljeno: 05.09.2017. godine.

103 *Ibid.* Izveštaj 2/2017 u tom smislu navodi Pravilnik o sprovođenju internog konkursa među zaposlenima u MUP-u (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 73/2016), Pravilnik o kompetencijama za zaposlene u MUP-u (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 52/2016), kao i Zakon o policiji (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 6/16).

104 *Ibid.*

105 Pravilnik o sprovođenju internog konkursa među zaposlenima u MUP-u (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 73/2016), član 6-16.

106 Videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 31.

Nacionalna strategija predviđa da će na osnovu analize pravnog i faktičkog stanja, MUP hitno sprovesti mere da obezbedi optimalan položaj i kapacitet SORZ-a.¹⁰⁷ Na ovu aktivnost su se osvrnuli drugi i treći izveštaj o sprovođenju Akcionog plana iz 2017. godine i ocenili je uspešno realizovanom.¹⁰⁸ U pomenutim izveštajima se nalazi veoma malo informacija o merama koje su sprovedene, a reč je samo o određenim unapređenjima tehničko-materijalnih kapaciteta.¹⁰⁹

2. SUĐENJA

Cilj 1. Unapređena efikasnost suđenja za ratne zločine obezbeđivanjem kontinuiteta u sastavu sudskih veća.

Cilj 2. Unapređena ujednačenost prakse svih sudova i veća za ratne zločine u regionu bivše Jugoslavije, putem formiranja regionalne baze podataka.

Cilj 3. Poboļjšani uslovi u sudnicama u kojima se održavaju suđenja u postupcima ratnih zločina.

Cilj 4. Kontinuirano unapređenje stručnosti nosilaca pravosudnih funkcija i službenika angažovanih u predmetima ratnih zločina.

28

Unapređena efikasnost suđenja za ratne zločine obezbeđivanjem kontinuiteta u sastavu sudskih veća

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu ima dva sudska veća, u kojima sudi ukupno šest sudija. Osim šest sudija koje su raspoređene u sudskim većima, jedan sudija postupa kao sudija za prethodni postupak.¹¹⁰ U periodu od 2012. godine do kraja 2015. godine, po različitim osnovama zamenjeno je petoro sudija iz Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.¹¹¹ Imajući u vidu ukupan broj sudija u Odeljenju za ratne zločine, česte promene sudija, osim što dovode do zastoja u suđenjima zbog potrebe upoznavanja novih sudija sa predmetima, utiču i na kvalitet suđenja u ovim predmetima.

107 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 19.

108 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 203-205. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>; Izveštaj 3/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 239-242. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%203-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>. Svim izvorima pristupljeno: 09.11.2017. godine.

109 *Ibid.*

110 Raspored sudija Višeg suda u Beogradu je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Višeg suda u Beogradu: <http://www.bg.vi.sud.rs/lt/articles/o-visem-sudu/uredjenje/sudije/>, pristupljeno: 05.09.2017. godine.

111 Sudije Olivera Andelković, Tatjana Vuković, Rastko Popović, Snežana Nikolić Garotić i Bojan Mišić.

Tako su, primera radi, odlukom predsednika Višeg suda sudija Snežana Nikolić Garotić i sudija Bojan Mišić preraspoređeni iz Odeljenja za ratne zločine pre isteka šestogodišnjeg mandata utvrđenog Zakonom o procesuiranju ratnih zločina. U momentu preraspodele, sudija Nikolić Garotić je postupala u pet predmeta¹¹², a sudija Mišić je takođe postupao u pet predmeta ratnih zločina¹¹³, što je dovelo do njihovog znatnog prolongiranja.

U periodu **nakon donošenja Nacionalne strategije nije bilo promena sudija** u sudskim većima Odeljenja za ratne zločine, što nesumnjivo predstavlja pozitivan nalaz. FHP međutim smatra da je potrebno da se preduzmu i adekvatne mere kojima bi se definitivno sprečile slične smene u budućnosti. Naime, Sudskim poslovníkom je predviđeno široko diskreciono pravo predsednika Višeg suda da se prilikom preraspodele sudija rukovodi nepreciznim smernicama poput „staranja o zakonitosti, urednosti i jednoobraznosti posla“.¹¹⁴ FHP smatra da se davanjem takvog diskrecionog prava u procesu koji je po prirodi netransparentan, otvara prostor za motive nepravnog karaktera. U tom smislu bi se mogla razumeti i preporuka Evropske komisije Srbiji da „uspostavi i sprovodi pravičan i transparentan sistem izbora i upravljanja razvojem karijere koji je zasnovan na zaslugama, kako bi se u većoj meri garantovala nezavisnost rada pravosuđa“.¹¹⁵

Unapređena ujednačenost prakse svih sudova i veća za ratne zločine u regionu bivše Jugoslavije, putem formiranja regionalne baze podataka

Nacionalna strategija predviđa da Tužilac za ratne zločine treba da pregovara sa partnerima u državama regiona o uspostavljanju objedinjene regionalne baze podataka o svim slučajevima suđenja za ratne zločine, koja bi bila elektronski dostupna svim sudovima i stranama u postupku.¹¹⁶ Regionalna baza podataka, koja bi imala za cilj unapređenje ujednačenosti prakse svih sudova u regionu, nije formirana u trenutku završetka rada na ovom izveštaju.¹¹⁷

29

112 Sudija Snežana Nikolić Garotić je postupala u predmetima *Gradiška, Ljubenić, Bosanski Petrovac - Gaj, Sotin i Bijeljina II*. Videti: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2014. i 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 17-19.

113 *Ibid.* Sudija Bojan Mišić je postupao u predmetima *Lovas, Bihać II, Sanski Most - Kijevo, Trnje i Bosanski Petrovac*.

114 Sudski poslovnik (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 110/09, 70/11, 19/12 i 89/13), član 48.

115 *Izveštaj o napretku Srbije za 2015. godinu*, str. 12, dostupno na: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izveštaj_o_napretku_nov_2015.pdf, pristupljeno: 14.09.2017. godine.

116 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 21.

117 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

Kontinuirano unapređenje stručnosti nosilaca pravosudnih funkcija i službenika angažovanih u predmetima ratnih zločina

Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine propisano je da će prilikom raspoređivanja, odnosno upućivanja u Odeljenje Višeg suda za ratne zločine, prednost imati sudije koje poseduju potrebna stručna znanja i iskustvo iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava.¹¹⁸ Taj zahtev je ponovljen u Nacionalnoj strategiji. Međutim, **u prethodnom periodu nisu organizovane obuke namenjene nosiocima pravosudnih funkcija.**¹¹⁹

Važnost ove aktivnosti je posebno izražena ako se ima u vidu da su gotovo sve sudije koje su prvobitno postavljene u Odeljenje za ratne zločine i obučene, smenjene (videti nalaz gore), a na njihovo mesto raspoređene su sudije bez iskustva u kompleksnoj materiji ratnih zločina.

Prema informacijama dobijenim iz Pravosudne akademije, koja je primarni nosilac ove aktivnosti iz Strategije, u sklopu njihovih programa obuke **nisu organizovane specijalističke obuke u oblasti humanitarnog prava za nosioce pravosudnih funkcija i službenike angažovane u predmetima ratnih zločina.**¹²⁰ Predstavnica TRZ-a je takođe potvrdila da u prethodnom periodu nisu bile organizovane obuke u saradnji sa Pravosudnom akademijom.¹²¹ Međutim, budući da je u aprilu 2017. godine počela sa radom Služba za informisanje i podršku oštećenima i svedocima u TRZ-u, članovi službe su učestvovali i u obukama u vezi sa pružanjem podrške svedocima.¹²²

Poboljšanje uslova u sudnicama u kojima se održavaju suđenja u postupcima ratnih zločina

Suđenja u predmetima ratnih zločina se održavaju u zgradi Višeg suda u Beogradu, u Ustaničkoj broj 29, gde je i smešteno Odeljenje za ratne zločine. Za suđenja su na raspolaganju četiri sudnice koje se koriste i za suđenja u predmetima organizovanog kriminala. Iako se u predmetima ratnih zločina i organizovanog kriminala sudi i u prepodnevnom i u popodnevnom časovima, ovakvi prostorni kapaciteti nisu dovoljni, što

118 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), stav 6, član 10.

119 Odgovor Visokog saveta sudstva na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-00089/2017-01, od 30.06.2017. godine.

120 Intervju sa predstavnikom Pravosudne akademije, 30.08.2017. godine.

121 Intervju sa predstavnikom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine

122 *Ibid.*

onemogućava održavanje glavnih pretresa u kraćim rokovima.¹²³ Zbog toga je Strategijom previđeno i održavanje glavnih pretresa u adekvatnim sudnicama drugih sudova.¹²⁴ Takođe je predviđeno tehničko opremanje sudnica, ali bez preciziranja o kakvom je opremanju reč.

Ministarstvo pravde u odnosu na ovo pitanje navodi da će se ulaganje u infrastrukturu pravosudne mreže vršiti na osnovu srednjoročne procene stanja pravosudne mreže.¹²⁵ Međutim, iz podataka navedenih u Izveštaju o sprovođenju Akcionog plana ostaje nejasno da li će u okviru ovog procesa biti obezbeđena sredstva za opremanje sudnica u kojima se održavaju suđenja za ratne zločine.

- **Simultani prevod**

Poboljšanje uslova u sudnicama bi u narednom periodu trebalo da ide u pravcu **osiguranja uslova za neometano simultano prevođenje tokom glavnih pretresa**.

Naime, dve od četiri sudnice u kojima se održavaju pretresi u predmetima ratnih zločina nemaju kabine za prevodioce. Posledično, u dosadašnjim suđenjima se dešavalo da oštećenima nije bio omogućen simultani prevod, iako ZKP jasno propisuje da stranke imaju pravo na prevod ukoliko se postupak vodi na jeziku koji ne razumeju.¹²⁶

U predmetu *Trnje*, na primer, jedan od oštećenih, kome su u tom zločinu ubijene majka i četiri sestre, prati suđenje i prisustvuje svakom glavnom pretresu. Uprkos tome što je sud upoznat sa činjenicom da oštećeni redovno prisustvuje suđenju, predsednik veća je nekoliko puta zakazivao pretres u sudnicama koje nemaju tehničke uslove za simultani prevod. U takvoj situaciji, prevodioci su bili prinuđeni da sede pored oštećenog i prevode mu usmeno. Zbog takvog načina prevođenja, branioci su burno reagovali navodeći da je prevodilac suviše bučan i da se remeti postupak, čime je dodatno stvorena neprijatnost za oštećenog i praktično mu je onemogućeno uživanje zakonskog prava da suđenje prati na jeziku koji razume.¹²⁷

31

123 Videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 35.

124 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 21.

125 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine. Izveštaj 1/2017 o sprovođenju Akcionog plana za poglavlje 23, str. 68-73, dostupan na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br%20%201-2017%20o%20sprovedenju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 12.07.2017. godine.

126 Zakon o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014), član 11, stav 3.

127 Transkript sa glavnog pretresa od 07.06.2017. godine, str. 6, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/06/22-07.06.2016..pdf>, pristupljeno: 12.09.2017. godine.

- **Video-snimanje glavnih pretresa**

Unapređenje tehničkih uslova u sudnicama takođe treba da **omogući vođenje video-zapisa u predmetima ratnih zločina**, u skladu sa ZKP-om.¹²⁸ Iako su sve četiri sudnice u Odeljenju za ratne zločine opremljene neophodnom video-opremom¹²⁹, **sud nikada nije optički snimao glavne pretrese**.¹³⁰

Uprkos višegodišnjem naporu, FHP nije saznao zbog čega se suđenja ne snimaju optički. Ukoliko se pretresi ne snimaju zbog nedostatka finansijskih sredstava za pokrivanje pratećih troškova, poput održavanja opreme, dodatnog angažovanja tehničkog osoblja i sl, **potrebno je obezbediti dodatna sredstva za ove troškove**.

ZAŠTITA SVEDOKA I ŽRTAVA
Cilj 1. Unapređen normativni okvir za efikasno funkcionisanje sistema zaštite svedoka u postupcima za ratne zločine u Republici Srbiji.
Cilj 2. Unapređeni institucionalni kapaciteti za zaštitu svedoka u postupcima za ratne zločine.
Cilj 3. Doslednom primenom mera procesne discipline unapređen položaj svedoka i oštećenih tokom krivičnog postupka.
Cilj 4. Unapređena saradnja državnih organa uključenih u sistem zaštite svedoka.

32

Najvažnije, a ujedno i najčešće korišćeno dokazno sredstvo u suđenjima za ratne zločine su izjave svedoka. Efikasne mere zaštite svedoka su neophodne kako bi se obezbedilo da više svedoka, na bezbedan način, sarađuje prilikom procesuiranja ratnih zločina. Sistem zaštite svedoka je sporan i često kritikovan.¹³¹

128 Zakon o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014), član 236.

129 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su br. 42/15-110 od 13.07.2015. godine

130 Milica Kostić, *Pravo javnosti da zna o suđenjima za ratne zločine u Srbiji*, Analiza aktuelnih pitanja u postupcima za ratne zločine, zbornik radova, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2016. godine, str. 21-22.

131 *Report by Nils Muižnieks, Council of Europe Commissioner for Human Rights, following his visit to Serbia, from 16 to 20 March 2015*, dostupno na: <http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/serbia-impunity-for-war-crimes-discrimination-and-lack-of-media-freedom-hamper-human-rights-progress>; *Izveštaj o napretku Srbije za 2013. godinu* (str. 12); *Izveštaj o napretku Srbije za 2014. godinu* (str. 72-73); *Izveštaj o napretku Srbije za 2015. godinu* (str. 22); *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu* (str. 67), Evropska komisija, dostupno na: <http://www.mei.gov.rs/src/dokumenta/eu-dokumenta/godisnji-izvestaji-ek>. Svim izvorima pristupljeno: 13.09.2017. godine.

Kada je reč o procesnoj zaštiti svedoka, posebno je kritikovana praksa da postupajuće sudije ne izriču formalne opomene, niti novčane kazne optuženima, odnosno advokatima odbrane, u situacijama kada se neprimereno obraćaju svedocima ili ih čak otvoreno vređaju.¹³²

Najozbiljniji problemi u ovoj oblasti se odnose na mehanizme vanprocesne zaštite, odnosno sprovođenje Programa zaštite učesnika u krivičnom postupku.¹³³ U tom kontekstu su posebno ozbiljne kritike iznošene na račun rada Jedinice za zaštitu i neefikasne vanprocesne zaštite svedoka insajdera (bivših i aktivnih pripadnika oružanih snaga Republike Srbije).¹³⁴

Procesna zaštita svedoka

ZKP predviđa posebne procesne mere zaštite svedoka, koje se primenjuju tokom krivičnog postupka.¹³⁵ Procesna zaštita svedoka obuhvata mere koje štite integritet svedoka, mere zaštite posebno osetljivih svedoka, kao i mere zaštite svedoka koji su zbog davanja iskaza izloženi opasnosti.¹³⁶

- **Zaštita integriteta svedoka**

U dosadašnjim suđenjima za ratne zločine zabeleženi su primeri omalovažavanja i vređanja svedoka na glavnom pretresu, od strane advokata odbrane i optuženih, koji nisu adekvatno sankcionisani. Sudije su u ovim slučajevima uglavnom izricale neformalne opomene, ali ne i sankcije koje propisuje ZKP.¹³⁷ Tako je, primera radi, u predmetu *Ćuška* predsednica veća samo neformalno opomenula optužene, koji su se smejali i dobacivali tokom svedočenja svedokinje Fazile Hiseni, uz zahtev da optuženi iskažu pijetet prema svedokinji kojoj je ubijeno dete, i koja još uvek ne zna gde se nalaze njegovi posmrtni ostaci.¹³⁸

33

132 *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 29-30; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 62-63.

133 *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016, str. 30.

134 *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 79-80; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 62; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 21.

135 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 46/06, 47/09 i 122/08), čl. 102-111.

136 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 62.

137 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 46/06, 47/09 i 122/08), čl. 102. Videti primere koji opisuju navedenu situaciju: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 63.

138 Predmet *Ćuška* (K-Po2 48/2010), ispitivanje svedoka Fazile Hiseni na glavnom pretresu od 06.06.2013. godine, str. 53, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/04/71-06.06.2013.pdf>, pristupljeno: 13.09.2017. godine. Za dodatne primere videti: *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 63-65.

Iako odredbe ZKP-a predviđaju formalne opomene i mogućnost novčanog kažnjavanja do 150.000 dinara u slučaju da optuženi, odnosno advokat odbrane vređa oštećenog ili svedoka, pretili ili ugrožava njegovu bezbednost, dosadašnja praksa ukazuje da sudije u ovakvim situacijama uglavnom samo neformalno upozoravaju optuženog, odnosno braniocima.¹³⁹

Nacionalna strategija predviđa da krivična veća dosledno primenjuju odredbe ZKP-a kojima je regulisano sankcionisanje učesnika u postupku koji krše procesnu disciplinu, a naročito ukoliko napadaju integritet svedoka i žrtava.¹⁴⁰ U odnosu na ovo pitanje, Viši sud je odgovorio da, u periodu nakon donošenja Nacionalne strategije, krivična veća Odeljenja za ratne zločine nisu imala opisane procesne situacije u kojima su primenjivane odredbe ZKP-a kojima se sankcionišu učesnici koji krše procesnu disciplinu.¹⁴¹

U dosadašnjoj praksi procesuiranja ratnih zločina, sistem procesne zaštite svedoka nije bio efikasan upravo iz razloga što pojedini mehanizmi nisu bili primenjivani. U narednom periodu je potrebno pratiti primenu normi ZKP-a o sankcionisanju napada na integritet svedoka, kako bi mogao da se izvede zaključak o tome da li ima napretka u ovoj oblasti.

- **Zaštita žrtava seksualnog zlostavljanja**

Tokom krivičnog postupka potrebno je obezbediti posebne mere zaštite za žrtve seksualnog nasilja, zbog posebne ranjivosti ovih svedoka. U međunarodnim okvirima su ustanovljeni posebni standardi i obaveze institucija u postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja tokom sudskog postupka.¹⁴² Te mere predviđaju isključenje javnosti tokom svedočenja, svedočenje putem jednosmerne interne televizije, posebna pravila u vezi sa ocenom svedočenja žrtava (nije potrebno potkrepljivanje svedočenja žrtava seksualnog nasilja drugim dokazima; pristanak žrtve nije osnov za oslobodjenje od odgovornosti ukoliko je žrtva bila izložena nasilju ili zastrašivanju, ili ukoliko je strahovala za sebe ili blisko lice; ranije seksualno ponašanje žrtve nije prihvatljiv dokaz).¹⁴³

34

139 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 63.

140 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 23.

141 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su II 17/a br. 93/17, od 18.05.2017. godine

142 Milica Kostić, *Rodna dimenzija ratnih zločina: Seksualno nasilje nad ženama*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2017. godine, str. 9-10.

143 Videti: *Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ*, član 75. i član 96, *Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori br. 6/2001)*, član 24, *Rezolucija Saveta Evrope 1212 o silovanju u oružanim sukobima*, (2000) para. 6.

Nijedno od navedenih pravila nije uneto u nacionalno zakonodavstvo, a pravilo o neprihvatanju ranijeg seksualnog života kao dokaza je novim ZKP-om čak izostavljeno, iako je bilo predviđeno ZKP-om koji je bio na snazi do 2009. godine.¹⁴⁴

Iako nacionalni propisi ne predviđaju posebne mere zaštite žrtava seksualnog nasilja, problem nastaje onda kada pravosudne institucije nisu dosledne ni u primeni postojećih mera.¹⁴⁵ Tako sud nije primenio čak ni meru isključenja javnosti, tokom svedočenja S. T. u predmetu *Lekaj*, koja je bila silovana kao 14-godišnja devojčica.¹⁴⁶

U dosadašnjim suđenjima za ratne zločine je žrtvama seksualnog nasilja dodeljen status zaštićenih svedoka u tri predmeta – *Skočić*¹⁴⁷, *Gnjilanska grupa*¹⁴⁸ i *Bratunac*.¹⁴⁹

Iako se na nedostatke u sistemu zaštite žrtava seksualnog zlostavljanja i ranije ukazivalo¹⁵⁰, ni Nacionalna strategija, niti Akcioni plan¹⁵¹ ne predviđaju unapređenje sistema zaštite ove kategorije svedoka, poput usklađivanja sa međunarodnim standardima.¹⁵²

Vanprocesna zaštita svedoka

Vanprocesna zaštita svedoka podrazumeva primenu redovnih mehanizama zaštite svedoka koje predviđa ZKP, kao i poseban program zaštite svedoka na osnovu Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku.¹⁵³

144 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 46/06), član 107.

145 *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 21.

146 Predmet *Lekaj*, Okružni sud u Beogradu, broj predmeta K.V. br. 4/05; svedokinja S.T. je svedočila 20.12.2005. godine.

147 Predmet *Skočić*, Viši sud u Beogradu, broj predmeta K-Po2 11/2014.

148 Predmet *Gnjilanska grupa*, Viši sud u Beogradu, broj predmeta K-Po2 33/2010.

149 Predmet *Bratunac*, Viši sud u Beogradu, broj predmeta K-Po2 5/2016.

150 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 65-66.

151 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 14 i str. 22-24; Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 132-137, aktivnost 1.4.4.

152 *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 22.

153 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 46/06, 47/09 i 122/08), čl. 102; Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 85/2005).

- **Primena člana 102 Zakonika o krivičnom postupku**

Problem u primeni odredbe ZKP-a, koja se odnosi na zaštitu svedoka je formulacija člana 102, stav 5¹⁵⁴, koja predviđa da tužilac ili sud *mogu* zahtevati da policija preduzme mere zaštite oštećenog ili svedoka. Ovako formulisana odredba pak *ne obavezuje* tužioca ili sud da od policije zahtevaju zaštitu svedoka.

Tokom glavnih pretresa su se svedoci, bivši ili aktivni pripadnici oružanih snaga, u nekoliko slučajeva žalili na pretnje koje dobijaju van sudnice zbog svedočenja. Samo u jednom slučaju je sudsko veće obavestilo javnost da je o pretnjama obavestilo policiju¹⁵⁵, dok u drugim slučajevima nije moguće utvrditi da li je sud postupio u skladu sa obavezama iz ZKP-a, jer ne postoji evidencija postupanja u skladu sa članom 102, stav 5.¹⁵⁶

U vezi sa unapređenjem normativnog okvira koji uređuje sistem zaštite svedoka, Nacionalna strategija¹⁵⁷, kao i Akcioni plan¹⁵⁸, predviđaju izradu analize sudske prakse o primeni člana 102 ZKP-a. Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana¹⁵⁹ navodi da je analiza izrađena u sklopu sveobuhvatne analize usklađenosti normativnog i institucionalnog okvira Srbije sa relevantnim pravnim tekovima EU u oblasti podrške svedocima i žrtvama. Ministarstvo pravde je dostavilo tekst analize FHP-u, na osnovu podnetog zahteva za pristup informacijama od javnog značaja.¹⁶⁰

36

154 Član 102 ZKP-a glasi:

Organ postupka je dužan da oštećenog ili svedoka zaštititi od uvrede, pretnje i svakog drugog napada. Učesnika u postupku ili drugo lice koje pred organom postupka vređa oštećenog ili svedoka, preti mu ili ugrožava njegovu bezbednost, javni tužilac ili sud će opomenuti, a sud ga može i novčano kazniti do 150.000 dinara.

O žalbi protiv rešenja kojim je izrečena novčana kazna, odlučuje veće. Žalba ne zadržava izvršenje rešenja.

Po prijemu obaveštenja od policije ili suda ili po sopstvenom saznanju o postojanju nasilja ili ozbiljne pretnje upućene oštećenom ili svedoku, javni tužilac će preduzeti krivično gonjenje ili će o tome obavestiti nadležnog javnog tužioca.

Javni tužilac ili sud može zahtevati da policija preduzme mere zaštite oštećenog ili svedoka u skladu sa zakonom.

155 Predmet *Čuška*, transkript glavnog pretresa, 26.01.2012. godine, str. 79, dostupan na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2012/02/36-26.01.2012.pdf>, pristupljeno: 14.09.2017. godine.

156 Izveštaj 1/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 163. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br%20%201-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 13.09.2017. godine.

157 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 22.

158 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 133, aktivnost 1.4.4.1.

159 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 209. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 13.09.2017. godine.

160 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-189/2017-32, od 05.07.2017. godine.

U okviru dostavljenog teksta se nalazi zaključak da je formulacija člana 102, stav 5 ZKP-a adekvatna i „omogućava javnom tužiocu i sudu da procene da li objektivne okolnosti predstavljaju osnov za zahtevanje policijske zaštite”. Kao problem u primeni se pak navodi neujednačena praksa u postupanju suda, nakon navoda oštećenog, odnosno svedoka da mu je bezbednost ugrožena.

Ova dva navoda su već međusobno kontradiktorna, jer ukoliko je formulacija odredbe adekvatna i „omogućava procenu na osnovu objektivnih okolnosti“, nije jasno kako dolazi do nedoslednosti u postupanju suda. Ukoliko bi ova odredba bila izmenjena u pravcu da obavezuje tužioca ili sud da od policije zahtevaju zaštitu svedoka, a ne samo da predviđa tu mogućnost, verovatno je da bi i praksa bila ujednačenija, jer bi ona onda predstavljala odgovor na obavezu koju zakon propisuje.

U cilju unapređenja primene ove odredbe, analiza predviđa organizovanje posebnih obuka za sudije, javne tužioce i advokate koji postupaju u predmetima ratnih zločina. Međutim, izrada analize bez definisanja konkretnih mera koje treba da unaprede zaštitu svedoka nije adekvatan odgovor na ozbiljne probleme koji su se ranije javljali.

Ukoliko formulacija člana 102, stav 5 ostane nepromenjena, te i dalje predviđa mogućnost, a ne i obavezu tužioca i suda da od policije zahtevaju zaštitu svedoka, svedoci koji su izloženi pretnjama ostaju bez adekvatne zaštite.¹⁶¹

37

Iz dostavljenog teksta analize takođe nije jasno ko je učestvovao u radnoj grupi koja je pripremila analizu, te da li su u taj proces bili uključeni i predstavnici TRZ-a, odeljenja Višeg i Apelacionog suda, kao i predstavnici Jedinice za zaštitu, kako je to predviđeno Akcionim planom.¹⁶²

- **Analiza dosadašnjeg sprovođenja Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku**

Na osnovu Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku¹⁶³ sprovodi se Program zaštite svedoka ratnih zločina, koji predstavlja mehanizam vanprocesne zaštite svedoka.¹⁶⁴ Program zaštite sprovodi Jedinica za zaštitu, specijalizovana organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje: Jedinica).¹⁶⁵

161 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 66.

162 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 133, aktivnost 1.4.4.1.

163 Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 85/2005).

164 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 66.

165 Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 85/2005).

U dosadašnjoj praksi je upravo rad Jedinice ukazivao na slabosti u sistemu vanprocesne zaštite, jer je rad Jedinice ocenjivan kao „nedoličan”¹⁶⁶, nezakonit i neprofesionalan.¹⁶⁷

Poseban problem se javljao prilikom zaštite svedoka bivših pripadnika srpskih oružanih snaga, jer su pripadnici Jedinice za zaštitu pokazivali otvoreno neprijateljstvo prema njima.¹⁶⁸ O pretnjama, uvredama, ponižavanju od strane pripadnika Jedinice za zaštitu govorili su svedoci u predmetima *Leskovačka grupa*¹⁶⁹ i *Čuška*¹⁷⁰.

U vezi sa unapređenjem institucionalnih kapaciteta za zaštitu svedoka u procesima ratnih zločina, Akcioni plan i Nacionalna strategija predviđaju pripremu analize položaja i potreba Jedinice (dalje: Analiza).¹⁷¹ Predviđena analiza posebno treba da „definiše korektivne mere“ u vezi sa procesom angažovanja zaposlenih, kako bi se ispitalo da li učešće u ratnim sukobima treba da bude prepreka u procesu angažovanja zaposlenih.¹⁷²

Analizu, koja sadrži procenu trenutnog položaja Jedinice, kao i preporuke za unapređenje rada Jedinice, izradila je Komisija za sprovođenje programa zaštite učesnika u krivičnom postupku, u februaru 2016. godine.¹⁷³

U odnosu na trenutni položaj Jedinice, u Jedinici smatraju da je optimalno zakonsko rešenje da se Jedinica nalazi u okviru MUP-a, ali da je od presudne važnosti za njen rad očuvanje samostalnosti.¹⁷⁴ Pod time podrazumevaju da je, radi manjeg pritiska na rad Jedinice, važno da ona odgovara direktno Direktoratu policije i Ministru unutrašnjih poslova.¹⁷⁵

38

166 *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 79.

167 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 67.

168 *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 79-80; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 70-71; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 22.

169 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 71.

170 Transkript suđenja u predmetu *Čuška*, 25.01.2012. godine, dostupan na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2012/02/35-25.01.2012.pdf>, pristupljeno: 14.09.2017. godine.

171 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 23; Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 133-134, aktivnost 1.4.4.2.

172 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 133, aktivnost 1.4.4.2.

173 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 209-210. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 30.09.2017. Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

174 *Ibid.*

175 *Ibid.*

Strategija navodi da će se, prilikom izrade Analize, posebna pažnja posvetiti procesu angažovanja zaposlenih, imajući u vidu potencijalni uticaj ranijeg učešća kandidata u sukobima na prostoru bivše Jugoslavije.¹⁷⁶

U Jedinici navode da u ovom trenutku, pripadnici Odeljenja koji su nadležni za postupanje sa licima koja svedoče u postupcima za ratne zločine, a koji su u neposrednom kontaktu sa licima pod zaštitom, nisu učestvovali u oružanim sukobima.¹⁷⁷ Takođe navode da je Analizom predviđeno popunjavanje upitnika o proveri biografije, koja će biti obavezan način provere budućih pripadnika Jedinice.¹⁷⁸ Osim ovog mehanizma provere, provera eventualne ratne prošlosti nije bliže uređena nekim određenim propisom.¹⁷⁹

Kao što je već navedeno, ranijih godina je predmet kritike bilo neprofesionalno postupanje pripadnika Jedinice, posebno prilikom zaštite svedoka bivših pripadnika srpskih oružanih snaga.¹⁸⁰ Poseban problem je predstavljala činjenica da u Zakonu o programu zaštite učesnika krivičnog postupka nije bio predviđen mehanizam za proveru pojedinačnih pritužbi lica koja se nalaze u Programu zaštite.¹⁸¹ Nakon donošenja Analize, predviđeno je da u Sporazum o uključanju u Program zaštite, koji zaključuje lice pod zaštitom sa Jedinicom, bude uveden novi član koji definiše postupanje u slučaju pritužbe lica pod zaštitom na rad nekog pripadnika Jedinice.¹⁸² Pomenuti član predviđa da se lice pod zaštitom u tom slučaju može obratiti unutrašnjoj kontroli MUP-a, načelniku Jedinice, tužiocu, odnosno zameniku tužioca za ratne zločine, predsedniku Komisije i svakom ovlašćenom licu Komisije.¹⁸³ Kako su dalje naveli predstavnici Jedinice, lice koje se nalazi u programu zaštite najmanje jednom nedeljno razgovora sa zamenikom Tužioca za ratne zločine, a tom razgovoru ne prisustvuje predstavnik Jedinice.¹⁸⁴ Predstavnici Jedinice ovakvu vrstu poverljivog razgovora sa zamenikom Tužioca vide kao priliku u kojoj lice pod zaštitom može da uputi pritužbu na rad pripadnika Jedinice.¹⁸⁵

39

176 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 23.

177 Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

178 *Ibid.*

179 *Ibid.*

180 *Postupci za ratne zločine u Srbiji (2003-2014), Analiza rezultata praćenja suđenja Misije OEBS-a u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, 2015. godine, str. 79; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 70-72; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 22.

181 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 70-72; Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 85/2005).

182 Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

183 *Ibid.*

184 *Ibid.*

185 *Ibid.*

Budući da Analiza položaja i potreba Jedinice za zaštitu predstavlja strogo poverljiv dokument¹⁸⁶, FHP nije imao uvid u nju. Kao i kod nalaza i zaključaka koje se odnose na rad i reformu SORZ-a, FHP smatra da je netransparentnost jedan od ključnih nedostataka procesa reforme Jedinice. Iako, po prirodi stvari, rad Jedinice ne može da bude u potpunosti transparentan, potrebno je obezbediti mehanizam koji će omogućiti da se makar stručna javnost upozna sa preporukama i merama koje su preduzete u cilju unapređenja rada Jedinice. Ovo je posebno važno, jer su do javnosti stizale informacije o ozbiljnim problemima koji su se javljali prilikom sprovođenja Programa zaštite u prošlosti, čime je svakako bila narušena diskrecija čitavog sistema zaštite.¹⁸⁷ U tom smislu bi bilo opravdano da Jedinica informiše stručnu javnost o modalitetima unapređenja njenog rada, sa posebnim osvrtom na probleme koji su se ranije javljali.

Saradnja između Tužilaštva za ratne zločine i Jedinice za zaštitu

U sklopu unapređenja zaštite svedoka, Nacionalna strategija predviđa i unapređenje saradnje TRZ-a i Jedinice za zaštitu.¹⁸⁸ U tom kontekstu je 6. jula 2017. godine potpisan Protokol o saradnji između TRZ-a i Jedinice za zaštitu.¹⁸⁹ Protokolom se reguliše način postupanja i saradnje TRZ-a i Jedinice za zaštitu prilikom primene hitnih mera prema učesniku u krivičnom postupku i njemu bliskom licu, odnosno prilikom sprovođenja Programa zaštite prema ovim licima, u smislu Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku.¹⁹⁰

40

TRZ i Jedinica za zaštitu organizuju redovne sastanke, jednom mesečno, a takođe organizuju i *ad hoc* mešovite timove, za svakog konkretnog svedoka¹⁹¹, po sličnom principu prema kome se organizuju i zajednički timovi TRZ-a i SORZ-a.

Predstavnici Jedinice za zaštitu ocenjuju da je poslednjih godina saradnja između TRZ-a i Jedinice dobra i profesionalna. Osvrćući se na ranije probleme u saradnji, predstavnici Jedinice ocenjuju da su problemi bili isključivo lične prirode, na relaciji nekadašnjih čelnika TRZ-a i Jedinice.¹⁹²

186 *Ibid.*

187 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 70-72.

188 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 24.

189 Intervju sa predstavnikom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine; Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

190 *Tužilaštvo za ratne zločine potpisalo Protokol o saradnji sa Jedinicom za zaštitu MUP-a Republike Srbije*, zvanična internet prezentacija Tužilaštva za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/tu%C5%BEila%C5%A1tvo-za-ratne-zlo%C4%8Dine-potpisalo-protokol-%D0%BE-saradnji-sa-jedinicom-za-za%C5%A1titu-mup-a-r-srbije>, pristupljeno: 03.08.2017. godine.

191 Intervju sa predstavnikom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine; Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

192 Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

PODRŠKA SVEDOCIMA I ŽRTVAMA

Cilj 1. Unapređenje normativnog okvira koji uređuje položaj svedoka i žrtava.

Cilj 2. Podizanje kapaciteta organa koji se bave podrškom svedocima ratnih zločina tokom svih faza krivičnog postupka i to: Službe za pomoć i podršku oštećenim i svedocima Višeg suda u Beogradu, Tužilaštva za ratne zločine i Jedinice za zaštitu Ministarstva unutrašnjih poslova.

Cilj 3. Uspostavljanje nacionalne mreže službi podrške svedocima i žrtvama i integracija Službe za pomoć i podršku oštećenim i svedocima Višeg suda u Beogradu, imajući u vidu specifičnosti postupaka za ratne zločine i potrebu da svedoci koje predloži odbrana moraju imati isti tretman od strane Službe za pomoć i podršku, kao i svedoci koje predloži Tužilaštvo.

Cilj 4. Unapređena regionalna saradnja u oblasti pružanja podrške svedocima i žrtvama.

Uloga svedoka u suđenjima za ratne zločine se može opisati kao ključna, jer su njihovi iskazi veoma često jedino dokazno sredstvo u postupku, te i sam uspeh krivičnog gonjenja zavisi od njih. S druge strane, svedočenje (naročito za svedoke-oštećene) može biti traumatično iskustvo. Zbog toga efikasnost suđenja za ratne zločine u velikoj meri zavisi i od efikasnosti mera podrške svedocima i žrtvama. Neki od ključnih nedostataka u ovoj oblasti uključuju odsustvo adekvatnog sistema informisanja oštećenih (o toku postupka, o njihovim pravima i o merama podrške i zaštite koje im stoje na raspolaganju), slabi kapaciteti i uska nadležnost Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu (Služba), kao i nepostojanje psihološke podrške.¹⁹³

U periodu nakon osnivanja Službe do danas (od 2006. do 2017. godine), sistem podrške svedocima i oštećenima se u postupcima za ratne zločine svodio na logističku pomoć i emotivnu podršku.¹⁹⁴ Nakon što je istraga prenetu u nadležnost TRZ-a u januaru 2012. godine, sistem podrške svedocima i oštećenima je oslabljen, budući da Služba, kao organ suda, nije više imala nadležnost u odnosu na žrtve i svedoke u okviru tužilačke istrage.¹⁹⁵

193 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 55-62; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 24-25.

194 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 11.

195 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 57.

Normativni okvir koji uređuje položaj svedoka i žrtava

Republika Srbija je u sklopu pristupnih pregovora preuzela obavezu da uskladi normativni okvir koji uređuje položaj svedoka i žrtava sa relevantnim pravnim tekovinama EU u ovoj oblasti.¹⁹⁶ Opredeljenje da unapredi standarde u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom žrtava krivičnih dela je iskazano u Izveštaju o skriningu¹⁹⁷, u Akcionom planu za Poglavlje 23¹⁹⁸, a potom i u Nacionalnoj strategiji¹⁹⁹.

Prema navodima sadržanim u izveštaju 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana²⁰⁰, analiza usklađenosti normativnog okvira koji uređuje položaj svedoka i žrtava je izrađena, međutim ona još uvek nije dostupna javnosti na srpskom jeziku.²⁰¹ Takođe, izmena normativnog okvira koja je trebalo da usledi nakon sprovedene analize nije realizovana.²⁰²

Nacionalna strategija takođe predviđa da će Ministar pravde osnovati radnu grupu koja će predložiti izmene i dopune propisa u cilju usklađivanja pojma žrtve sa standardima u međunarodnim sporazumima o zaštiti ljudskih prava.²⁰³ Ministarstvo pravde je na pitanje FHP-a pak odgovorilo da nije osnovalo radnu grupu sa ovakvim zadatkom.²⁰⁴

Pogoršan tretman svedoka i žrtava

Nesumnjivo jedna od najvažnijih mera za olakšavanje učešća svedoka u postupku predstavlja što jednostavnije regulisanje finansijskih troškova nastalih usled svedočenja. Nažalost, u ovoj oblasti u prethodnom periodu uvedene su mere koje su, umesto da olakšaju, otežale isplatu troškova svedocima.

Naime, Pravilnikom o naknadi troškova u sudskim postupcima određeno je da među troškove koji se učesnicima u postupku nadoknađuju spadaju putni troškovi, troškovi za ishranu i prenoćište i izgubljena zarada.²⁰⁵

196 *Pravni i institucionalni okvir u Srbiji u pogledu prava i potreba civilnih žrtava rata*, FHP, 2017. godine, str. 55, 58.

197 *Izveštaj o skriningu za Srbiju, Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava*, str. 50.

198 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 135, aktivnost 1.4.4.5.

199 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 24-25.

200 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 489. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 15.09.2017. godine.

201 *Ibid.*

202 *Ibid.*

203 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 25.

204 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

205 Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 9/2016 i 62/2016), član 5.

Do 1. januara 2016. godine sud je svim licima koja su dolazila da svedoče u postupcima za ratne zločine troškove isplaćivao odmah nakon obavljenog svedočenja, u gotovini. Međutim, ta je praksa napuštena, pa se od januara 2016. godine, neposredno pre usvajanja Strategije, **isplata troškova svedočenja vrši isključivo preko bankovnog računa.**

Usled ove promene, radi ostvarivanja prava na naknadu troškova dolaska u sud, svedoci moraju da prilože broj žiro-računa ukoliko su iz Srbije, odnosno broj deviznog računa kao i uputstvo za prenos sredstava ukoliko dolaze iz inostranstva. Isplatu troškova vrši trezor Narodne banke Srbije, a postupak može da traje i po nekoliko nedelja.

Navedene procedure svedocima znatno otežavaju davanje svedočenja, što posledično ugrožava i same postupke za ratne zločine. Troškovi svedočenja mogu biti veliki, posebno za svedoke koji dolaze iz inostranstva ili iz manjih sredina bez direktne saobraćajne veze sa Beogradom. Finansijske prilike velikog broja svedoka, posebno svedoka-oštećenih, nisu povoljne, pa su oni primorani da novac za putovanje radi svedočenja pozajme. Za starije osobe, od kojih su mnoge narušenog zdravlja, a neke i nepismene, otvaranje deviznog računa predstavlja nepoznanicu i veliko opterećenje. Za većinu osoba koje dolaze da svedoče u postupcima za ratne zločine ova procedura je uznemirujuća, a kod posebno osetljivih svedoka to je uvek slučaj.

Jedna naizgled sporedna procedura posledično dovodi u pitanje mogućnost efikasnog vođenja sudskog postupka. Naime, **značajan broj ročišta je odložen upravo zbog nemogućnosti svedoka da finansiraju sopstveni dolazak u sud.**²⁰⁶ Nesumnjivo je da je to još jedan od brojnih razloga zbog kojih žrtve odbijaju da svedoče pred Odeljenjem za ratne zločine u Srbiji.

43

Za svedoke koji dolaze iz Srbije, a susreću se sa problemom finansiranja dolaska u sud, neodazivanje sudu može čak dovesti do toga da im sud izrekne novčanu kaznu, što bi još više pogoršalo njihov materijalni položaj, ili meru dovođenja od strane policije, čime bi bili tretirani kao kriminalci i dodatno poniženi.²⁰⁷

U Službi za pomoć i podršku oštećenima i svedocima ocenjuju da je ovakva procedura isplate troškova ozbiljan problem koji otežava dolazak svedoka na sud i navode brojne primere iz prakse kada su svedoci bili prinuđeni da pozajmljuju novac kako bi finansirali

206 Videti npr. predmet *Trnje*, glavni pretres od 20.05.2016. godine, str. 110, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/06/19-20.05.2016..pdf>; Izveštaj sa suđenja u predmetu *Bosanski Petrovac – Gaj* od 23.05.2016. godine, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/05/Bosanski_Petrovac_-_Gaj_-_Izvestaj_sa_sudjenja_23.05.2016.pdf. pristupljeno: 16. marta 2017. godine.

207 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013. i 45/2013), član 384.

dolazak. FHP smatra da se opisana pravila o troškovima u vezi sa svedočenjem moraju što pre promeniti. Služba za pomoć i podršku bi trebalo da bude ta koja organizuje dolazak svedoka na sud, sa ciljem da sami svedoci ne moraju da snose bilo kakve troškove, niti da prolaze kroz administrativne poteškoće.

Kapaciteti Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu

Služba za pomoć i podršku oštećenima i svedocima je formirana 2006. godine Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine.²⁰⁸ Služba obezbeđuje logističku pomoć i tzv. emotivnu podršku svedocima i oštećenima (koja podrazumeva iskazivanje pažnje, ohrabrenja i poštovanja prema osobi).²⁰⁹ Od 2010. godine u Službi su radile tri osobe – saradnik i dva referenta.²¹⁰ Međutim, uprkos tome što je nadležnost Službe proširena i na svedoke i oštećene u predmetima Odeljenja za organizovani kriminal, **neposredno pred usvajanje Nacionalne strategije ljudski kapaciteti ove Službe su smanjeni**, te danas rade samo dve osobe – jedna u svojstvu saradnika i jedna u svojstvu referenta.²¹¹ U Službi ocenjuju da bi, usled velikog broja svedoka sa kojima rade, bilo potrebno da se ojačaju ljudski kapaciteti, te da se radno angažuje barem još jedna osoba.²¹²

- 44 Strategijom je takođe predviđeno organizovanje povremenih obuka za osoblje, što zaposleni u Službi smatraju aktivnošću od presudnog značaja za održavanje i unapređenje kvaliteta rada.²¹³ Budući da je Viši sud iscrpno naveo međunarodne i regionalne konferencije i stručne seminare koje su pohađali zaposleni u Službi, opravdano je zaključiti da se njihova stručna obuka sprovodi kontinuirano.²¹⁴ Viši sud je u odgovoru na zahtev FHP-a ocenio da su infrastrukturni, računarski i tehnički uslovi rada ove Službe adekvatni²¹⁵, sa čime su se saglasili i zaposleni.²¹⁶ Ipak, zaposleni u Službi smatraju da bi obezbeđivanje još jedne

208 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 11.

209 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 55.

210 *Ibid.*

211 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su II 17/a br. 93/17, od 18.05.2017. godine; Intervju sa predstavnicom Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu, 04.09.2017. godine.

212 Intervju sa predstavnicom Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu, 04.09.2017. godine.

213 *Ibid.*

214 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su II 17/a br. 93/17, od 18.05.2017. godine

215 *Ibid.*

216 *Ibid.*

prostorijske olakšalo svakodnevni rad jer sada imaju na raspolaganju samo dve prostorijske za boravak svedoka i oštećenih.²¹⁷

Služba za informisanje i podršku oštećenima i svedocima u Tužilaštvu za ratne zločine

U sklopu uspostavljanja mreže službi za informisanje i podršku oštećenima i svedocima u javnom tužilaštvu u Srbiji, 3. aprila 2017. godine ustanovljena je Služba za informisanje i podršku oštećenim licima i svedocima u TRZ-u. Služba broji dva člana i jednog koordinatora, koji su od ranije zaposleni u TRZ-u.²¹⁸ Od momenta osnivanja do septembra 2017. godine, Služba je pružila podršku za ukupno 17 svedoka.²¹⁹

Tužilačka mreža službi za informisanje i podršku oštećenima i svedocima postoji paralelno sa već osnovanim službama viših sudova, u cilju pružanja podrške oštećenima od faze predistražnog postupka i istrage i nastavlja se u fazi glavnog pretresa, odnosno suđenja.²²⁰

Pre uspostavljanja mreže službi za informisanje i podršku oštećenima i svedocima, Republičko javno tužilaštvo je 5. decembra 2016. godine izdalo Opšte obavezno uputstvo o načinu postupanja Službe za informisanje i podršku oštećenima i svedocima u javnim tužilaštvima.²²¹ Osim toga, RJT je zajedno sa Državnim većem tužilaca i Misijom OEBS-a u Republici Srbiji pripremio brošuru o službama za informisanje i podršku, koja sadrži osnovne informacije i kontakt podatke svih službi u javnim tužilaštvima, a učestvovalo je i u izradi Komunikacionog priručnika za javna tužilaštva o komunikaciji sa svedocima i oštećenima.²²²

U okviru ove aktivnosti je započeta i obuka u oblasti informisanja i pružanja podrške oštećenima i svedocima za lica koja obavljaju poslove u službama za informisanje i podršku oštećenima i svedocima, kao i za zamjenike javnih tužilaca. U periodu nakon donošenja

217 Intervju sa predstavnicom Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu, 04.09.2017. godine.

218 Informacije o Službi za informisanje i podršku oštećenima i svedocima na sajtu Tužilaštva za ratne zločine: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2017-08/latinica.pdf, pristupljeno: 18.09.2017. godine.

219 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

220 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 210-212. Izveštaj je dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 15.09.2017. godine.

221 RJT je u odgovoru na zahtev koji je uputio FHP dostavilo: *Opšte obavezno uputstvo o načinu postupanja Službe za informisanje i podršku oštećenima i svedocima u javnim tužilaštvima*, O.br. 2/16 od 05. decembra 2016. godine. Broj odgovora: PI. br. 33/17, od 20.06.2017. godine.

222 RJT je u odgovoru na zahtev koji je uputio FHP dostavilo: *Komunikacijski priručnik za javna tužilaštva o komunikaciji sa svedocima i oštećenima*. Broj odgovora: PI. br. 33/17, od 20.06.2017. godine.

Nacionalne strategije sprovedeno je nekoliko obuka i seminara o radu sa oštećenima i svedocima u saradnji sa Misijom OEBS i organizacijom civilnog društva ASTRA.²²³

Podizanje kapaciteta organa koji se bave podrškom svedocima ratnih zločina – angažovanje psihologa

Kao što je prethodno navedeno, Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pružaju pre svega logističku pomoć i emotivnu podršku, ne i psihološku pomoć. Nacionalnom strategijom je utvrđeno da u oblasti psihološke pomoći i podrške svedocima i žrtvama, neki od državnih organa nemaju stručno osoblje koje bi moglo adekvatno da se posveti ovom zadatku.²²⁴ Akcionim planom za Poglavlje 23 izričito je predviđeno zapošljavanje psihologa u TRZ-u koji će se baviti žrtvama i svedocima.²²⁵ Međutim, u izveštajnom periodu nije angažovan psiholog niti u Službi za pomoć i podršku oštećenima i svedocima u Višem sudu u Beogradu, niti u Službi za informisanje i podršku svedocima i oštećenima u TRZ-u.²²⁶

Nacionalna strategija predviđa izmenu sistematizacije radnih mesta u Jedinici za zaštitu, kako bi se omogućilo angažovanje stručnog osoblja za pružanje psihosocijalne podrške.²²⁷ U narednom periodu se očekuje zapošljavanje psihologa, socijalnog radnika i IT stručnjaka, kao i povećanje broja operativaca.²²⁸ Do trenutka pisanja ovog izveštaja, na konkursu je izabran IT stručnjak, a odobreno je i zapošljavanje psihologa i socijalnog radnika, za koje još uvek nije raspisan konkurs.²²⁹

U Jedinici za zaštitu navode da je planirano da psiholog i socijalni radnik pružaju psihosocijalnu podršku kako zaposlenima u Jedinici, tako i licima u programu zaštite.²³⁰ Budući da do sada u Jedinici nije bilo zaposleno lice koje je po profesiji psiholog, licima u programu zaštite je psihosocijalna podrška pružana kod psihologa na VMA, u Kliničkom centru ili u drugim zdravstvenim ustanovama.²³¹

223 Broj odgovora: PI. br. 33/17, od 20.06.2017. godine.

224 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 8.

225 Akcioni plan za Poglavlje 23, str. 131, aktivnost 1.4.4.4.

226 Intervju sa predstavnicom Službe za pomoć i podršku oštećenima i svedocima pri Višem sudu u Beogradu, 04.09.2017. godine; Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

227 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 25.

228 Izveštaj 2/2017 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, str. 213-214. Izveštaj je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Ministarstva pravde: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%202-2017%20o%20sprovo%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 30.10.2017; Intervju sa predstavnikom Jedinice za zaštitu MUP-a Srbije, 25.10.2017. godine.

229 *Ibid.*

230 *Ibid.*

231 *Ibid.*

Unapređenje regionalne saradnje u oblasti pružanja podrške svedocima i žrtvama

Jedan od ključnih aspekata logističke podrške koju Služba pruža svedocima i žrtvama predstavlja organizovanje dolazaka svedoka iz regiona. Služba za pomoć i podršku obavlja ovaj zadatak u saradnji sa sličnim službama u regionu, međutim ta saradnja je po pravilu neformalna i počiva na dobrim kolegijalnim odnosima, a sa pojedinim zemljama je uopšte i nema, što je u nekim slučajevima rezultiralo neadekvatnom podrškom svedocima.²³²

Nacionalna strategija je zbog toga predvidela da će već krajem 2016. godine Ministarstvo pravde inicirati održavanje regionalne konferencije na temu unapređenja saradnje u pružanju podrške svedocima i žrtvama, na kojoj će biti razmatrana dosadašnja saradnja i mogućnost njenog unapređenja, uključujući potpisivanje odgovarajućih bilateralnih sporazuma.²³³ Međutim, Ministarstvo pravde je na pitanje FHP-a odgovorilo da nije iniciralo održavanje takve konferencije, bez daljeg obrazloženja.²³⁴

ODBRANA OKRIVLJENOG

Cilj 1. Podizanje kvaliteta službenih i izabranih odbrana u postupcima za ratne zločine.

Cilj 2. Unapređen sistem finansiranja odbrane po službenoj dužnosti u predmetima ratnih zločina.

47

Pravo optuženih lica na delotvornu i kompetentnu odbranu jedan je od temeljnih preduslova pravičnosti krivičnog postupka. Međutim, u dosadašnjim suđenjima za ratne zločine su identifikovani hronični nedostaci u ovoj oblasti, kao što su nedovoljna stručnost branilaca u oblasti međunarodnog humanitarnog prava (posebno kada je reč o braniocima po službenoj dužnosti), problemi u finansiranju odbrane i otežano pribavljanje dokaza od strane odbrane.²³⁵

232 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 58-59; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 24-25.

233 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 26-27.

234 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

235 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 73-76; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, str. 27-28.

Kompetentnost branilaca

Kompleksnost krivičnih dela ratnih zločina postavlja pred braniocima zahtev za poznavanje oblasti međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog krivičnog prava. U vezi sa ovom vrstom kompetencija se mogu identifikovati najmanje dva problema. Prvi problem je činjenica da je mogućnost organizovanog i kontinuiranog obrazovanja iz ove oblasti veoma sužena, jer se u sistemu obrazovanja pravnika međunarodno humanitarno i krivično pravo izučavaju uglavnom u formi izbornih predmeta.²³⁶ Stoga je za sticanje znanja iz ovih oblasti presudna lična inicijativa i entuzijazam.²³⁷ Druga bitna činjenica je da advokati odbrane uglavnom nisu imali prilike da stiču praktične veštine odbrane u predmetima ratnih zločina pre 2003. godine, osim malog broja advokata koji su svoja prva iskustva sticali u predmetima koji su vođeni pred MKSJ.²³⁸

Zbog toga je Strategijom predviđeno da će za advokate odbrane u predmetima ratnih zločina kontinuirano biti sprovedene obuke u oblasti međunarodnog humanitarnog i međunarodnog krivičnog prava, u saradnji Advokatske komore Srbije i Pravosudne akademije.²³⁹ Međutim, prema navodima predstavnika Pravosudne akademije, **ove dve institucije nisu preduzele nikakve korake ka realizaciji ove aktivnosti**²⁴⁰, dok Advokatska komora nije odgovorila na FHP-ov zahtev za pristup informaciji od javnog značaja.²⁴¹

48

• Spisak branilaca po službenoj dužnosti

Optuženi u predmetima ratnih zločina imaju pravo da angažuju advokata prema sopstvenom izboru, u skladu sa odredbama ZKP-a.²⁴² Međutim, kada je reč o braniocima koje postavljaju tužilac ili sud (postavljanje branioca po službenoj dužnosti), Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine predviđa strožije kriterijume.²⁴³ Naime, tim Zakonom je predviđeno da branilac po službenoj dužnosti mora da ima najmanje 10 godina profesionalnog iskustva iz oblasti krivičnog prava i da poseduje potrebna znanja i iskustvo iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava.²⁴⁴

236 Intervju sa advokatom Tomislavom Višnjićem, 07.09.2017. godine.

237 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 73.

238 Intervju sa advokatom Tomislavom Višnjićem, 07.09.2017. godine.

239 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 26.

240 Intervju sa predstavnikom Pravosudne akademije, 30.08.2017. godine.

241 Zahtev je poslat 20.07.2017. godine, broj zahteva: HlcIndexOut: 170-F131103.

242 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013. i 45/2013), član 74-76.

243 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 14.

244 *Ibid.*

Na osnovu ovih kriterijuma, Advokatska komora sastavlja spisak advokata za koje smatra da ispunjavaju propisane uslove, a potom bi sa tog spiska tužilac, odnosno sud trebalo da postavljaju braniocima po službenoj dužnosti. Uvidom u biografije advokata koji se nalaze na spisku branilaca po službenoj dužnosti, FHP je našao da **manje od pola advokata na spisku kumulativno ispunjava uslove stručnosti** u pogledu poznavanja materije međunarodnog humanitarnog prava i potrebnih 10 godina profesionalnog iskustva iz oblasti krivičnog prava.²⁴⁵ Takođe, preko 10% advokata na spisku ne ispunjava čak ni uslov u pogledu godina iskustva u oblasti krivičnog prava.²⁴⁶

Iz navedenog proizilazi da **Advokatska komora Beograda nije pravila selekciju branilaca po službenoj dužnosti saglasno Zakonu** o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine.

Finansiranje troškova odbrane

Odbrana u predmetima ratnih zločina spada među najskuplje odbrane zbog visokih zaprečenih kazni²⁴⁷, ali i zbog kompleksnosti krivičnopravne materije. Zbog toga se neretko događa da optuženi nisu u mogućnosti da plaćaju troškove odbrane, te da otkazuju punomoćja izabranim braniocima.²⁴⁸ U tim situacijama se okrivljenima postavljaju branioci po službenoj dužnosti. U praksi se često dešava da, zbog nedostatka finansijskih sredstava kojima sud raspolaže, troškovi advokata budu isplaćeni i sa po nekoliko meseci kašnjenja.²⁴⁹

Dotadni problem koji je nastao usled neadekvatne tranzicije sa koncepta sudske na tužilačku istragu, jeste nepriznavanje troškova istražnih radnji koje sprovode branioci.²⁵⁰

Nacionalna strategija prepoznaje probleme u sistemu finansiranja odbrane i predviđa analizu odredaba i rezultata primene Pravilnika o visini naknade za rad advokata po službenoj dužnosti u predmetima ratnih zločina.²⁵¹ Ipak, na zahtev FHP-a, **Ministarstvo pravde je odgovorilo da ono nije formiralo radnu grupu, niti je izradilo analizu**

245 Odgovor Advokatske komore Beograda na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 3380-1/2016, od 01.08.2016. godine

246 **Napomena:** Nalazi ovog izveštaja se odnose na navode o kompetencijama advokata sadržane u profesionalnim biografijama koje je AKB dostavila FHP-u 01.08.2016. godine.

247 *Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata*, koju je doneo Upravni odbor Advokatske komore Srbije (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 12/2012), dostupno na: <https://www.akb.org.rs/advokatska-tarifa>, pristupljeno: 31.08.2017. godine

248 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 75.

249 *Ibid.*

250 Zakonik o krivičnom postupku (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013. i 45/2013), glava XIII. Intervju sa advokatom Tomislavom Višnjićem, 07.09.2017. godine.

251 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 27-28.

Pravilnika o visini naknade za rad advokata po službenoj dužnosti u predmetima ratnih zločina.²⁵² Advokatska komora Srbije nije odgovorila na pitanja koja su se odnosila na pitanja unapređenja finansiranja odbrane.²⁵³

Pribavljanje dokaza od strane odbrane

U odsustvu odgovarajućih međudržavnih sporazuma, advokati odbrane se nalaze u neravnopravnom položaju u odnosu na tužioca kada je reč o prikupljanju dokaza na teritoriji drugih država.²⁵⁴ Naime, dok TRZ ima potpisane sporazume o direktnoj saradnji sa tužilaštvima iste nadležnosti u regionu, branioci optuženih su upućeni na dugotrajni postupak međunarodne pravne pomoći ili samostalno pribavljanje dokaza.

Zbog toga je Nacionalna strategija predvidela da će Ministarstvo pravde inicirati održavanje regionalne konferencije radi postizanja međudržavnog sporazuma sa Republikom Hrvatskom, BiH i Crnom Gorom koji bi trebalo da advokatima odbrane olakša postupak pribavljanja dokaza koji se nalaze na teritoriji druge države.²⁵⁵ Iako je rok za realizaciju ove aktivnosti bio prvi kvartal 2017. godine,²⁵⁶ **Ministarstvo pravde do danas nije iniciralo održavanje konferencije.**²⁵⁷

252 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

253 Zahtev je poslat 20.07.2017. godine, broj zahteva: HlcIndexOut: 170-F131103.

254 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 76; Intervju sa advokatom Tomislavom Višnjićem, 07.09.2017. godine.

255 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 31.

256 *Ibid.*

257 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE I PITANJE NESTALIH LICA

Cilj 1. Unapređen normativni okvir od značaja za rešavanje sudbine nestalih lica.

Cilj 2. Unapređeni institucionalni i administrativni kapaciteti državnih organa uključenih u proces otkrivanja sudbine nestalih lica, kao i njihova međusobna saradnja.

Cilj 3. Unapređenje regionalne i šire međunarodne saradnje u oblasti rešavanja sudbine nestalih lica.

Prema podacima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) na prostoru bivše Jugoslavije se traga za još 10.390 osoba koje su nestale tokom oružanih sukoba u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu. Na Kosovu se kao nestalo vodi 1.658 osoba, u Hrvatskoj 2.057, a u BiH 6.675.²⁵⁸

Srbija nema adekvatan pravni okvir, koji bi na sveobuhvatan način uredio proces traženja nestalih lica.²⁵⁹ To pre svega znači da Srbija nije usvojila poseban zakon o nestalim licima kojim bi se regulisao proces potrage za nestalim licima, ali i prava porodica nestalih lica.²⁶⁰ Osim toga, sudski mehanizam zaštite prava na naknadu štete porodica nestalih lica je neefikasan.²⁶¹

Nacionalna strategija predviđa usklađivanje normativnog okvira od značaja za rešavanje sudbine nestalih lica u skladu sa preporukama Komiteta za prisilne nestanke.²⁶² Strategija takođe predviđa unapređenje institucionalnih i administrativnih kapaciteta državnih organa uključenih u proces otkrivanja sudbine nestalih lica, kao i unapređenje regionalne i međunarodne saradnje u ovoj oblasti.²⁶³

51

258 Podaci Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, 25.09.2017. godine. MCKC lista nestalih iz rata na Kosovu, dostupna na: <https://familylinks.icrc.org/kosovo/en/Pages/search-persons.aspx>; MCKC lista nestalih iz rata u BiH, dostupna na: <https://familylinks.icrc.org/bosnia/en/Pages/search-persons.aspx>; MKCK lista nestalih iz rata u Hrvatskoj, dostupna na: <https://familylinks.icrc.org/croatia/en/Pages/search-persons.aspx>. Svim izvorima pristupljeno: 25.10.2017. godine

259 Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 57-62.

260 *Pravni institucionalni okvir u Srbiji u pogledu prava i potreba civilnih žrtava rata*, FHP, 2017. godine, str. 11, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/08/Pravni-i-institucionalni-okvir-u-Srbiji-u-pogledu-prava-i-potreba-civilnih-%C5%BErtava-rata.pdf>, pristupljeno: 25.09.2017. godine

261 *Ostvarivanje prava žrtava na reparacije u sudskim postupcima u Srbiji – Uspostavljanje pravde ili relativizacija zločina?*, FHP, 2013. godine, str. 5-13, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/06/Ostvarivanje-prava-%C5%BErtava-na-reparacije-u-sudskim-postupcima-u-Srbiji-izvestaj-za-2012.pdf>, pristupljeno: 25.09.2017. godine

262 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 28.

263 *Ibid.*, str. 29.

Normativni i institucionalni okvir

Državni organ koji je primarno nadležan za rešavanje pitanja nestalih lica u oružanim sukobima na prostoru bivše SFRJ je Komisija Vlade Republike Srbije za nestala lica, osnovana 2006. godine.²⁶⁴ Osnovni zadatak Komisije je da rešava pitanja nestalih lica iz oružanih sukoba a koji su državljani Republike Srbije, ili čije su porodice stalno nastanjenje na teritoriji Srbije. Komisija je takođe odgovorna da izvršava obaveze koje proizilaze iz međunarodnih ugovora i sporazuma koji se odnose na rešavanje pitanja nestalih lica, te da koordinira rad nadležnih organa u postupku traženja nestalih lica, ekshumacija i identifikacija.²⁶⁵

U Srbiji ne postoji poseban zakon o nestalim licima koji bi regulisao status i prava porodica nestalih lica. Aktuelni zakoni prema kojima članovi porodica nestalih osoba mogu ostvariti određena prava su Zakon o osnovnim pravima boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca²⁶⁶ i Zakon o pravima civilnih invalida rata.²⁶⁷ Međutim, članovi porodica nestalih civila su u neravnopravnom položaju u odnosu na članove porodice palih boraca, budući da su, suprotno međunarodnim konvencijama, prinuđeni da svoje nestale članove porodice proglase umrlim.²⁶⁸

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je tokom 2010. godine iniciralo izradu zakona o nestalim licima i formiralo radnu grupu.²⁶⁹ Međutim, nakon nekoliko meseci rad je obustavljen bez rezultata, a predlog dokumenta nije bio razmatran pred nadležnim telima.²⁷⁰ U Komisiji za nestala lica naglašavaju da je donošenje posebnog zakona o nestalim licima „kompleksno pitanje za Srbiju“, ali da ga je neophodno usvojiti.²⁷¹

264 Odluka o obrazovanju Komisije (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 49/2006, 73/2006, 116/2006, 53/2010 i 108/2012).

265 Rad Komisije za nestala lica nije dovoljno vidljiv javnosti, a osnovni podaci o Komisiji se mogu videti na zvaničnoj internet prezentaciji Komesarijata za izbeglice, dostupno na: <http://www.kirs.gov.rs/docs/komisijazanestala/ica/Komisija%20za%20nestala%20lica.pdf>, pristupljeno: 26.09.2017. godine.

266 Zakon o osnovnim pravima boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca (*Službeni list SRJ* br. 24/98, 29/98 - ispr. i 25/2000 - odluka SUS i *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 101/2005 - dr. zakon i 111/2009 - dr. zakon), član 13. i 22.

267 Zakon o pravima civilnih invalida rata (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 52/96), član 3.

268 Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka (*Službeni glasnik Republike Srbije - Međunarodni ugovori*, br. 1/2011), član 24, stav 6. Videti: *Pravni institucionalni okvir u Srbiji u pogledu prava i potreba civilnih žrtava rata*, FHP, 2017. godine, str. 11.

269 *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 60.

270 *Ibid.*

271 Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine.

- **Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka**

Nacionalnom strategijom je predviđeno da će Srbija kontinuirano raditi na ispunjenju preporuka Komiteta za prisilne nestanke.²⁷² Poslednji izveštaj Komiteta o primeni Konvencije o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka u Srbiji donet je u februaru 2015. godine.²⁷³

U tom izveštaju, Komitet upućuje Srbiju da bez odlaganja osigura temeljnu i nepristrasnu istragu svih slučajeva prisilnih nestanaka u kontekstu oružanih sukoba, kao i da pruži garancije za pun pristup relevantnim arhivama i da kazni one koji su odgovorni, uključujući komandante i nadređene civile.²⁷⁴ Komitet u zapažanjima sa zabrinutošću konstatuje da u Srbiji niko nije odgovarao za prikrivanje stotina tela žrtava pronađenih u masovnim grobnicama u Batajnici, Petrovom Selu, jezeru Perućac i Rudnici.²⁷⁵

Razmatrajući probleme koji otežavaju napredak u sprovođenju istraga, Komitet je preporučio Srbiji da Tužilaštvu za ratne zločine obezbedi dovoljno ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa, kao i da u civilnim i vojnim službama suspenduje one pojedince za koje postoji sumnja da su učestvovali u izvršenju prisilnog nestanka.²⁷⁶ Komitet je takođe pozvao Srbiju i da sprovede istragu o svim slučajevima zastrašivanja i pretnji svedocima ratnih zločina, te da osnaži Jedinicu za zaštitu svedoka, kako bi se garantovali najviši standardi zaštite svedoka.²⁷⁷

53

Komitet je takođe naglasio obavezu Srbije da zaštiti prava porodica nestalih, te je preporučio uvođenje sveobuhvatnog i rodno senzitivnog sistema reparacija i pristup medicinskoj i psihološkoj rehabilitaciji svima koji su pretrpeli štetu kao direktnu posledicu prisilnog nestanka. Među merama koje Srbija treba da preduzme je i uključivanje zaštite prava porodica žrtava nestalih u Nacrt zakona o pravima boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica.²⁷⁸

272 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 28.

273 Komitet za prisilne nestanke, *Zaključna zapažanja o izveštaju koji je podnela Srbija u skladu sa članom 29, stav 1 Konvencije* su dostupna na zvaničnoj internet prezentaciji Kancelarije za ljudska i manjinska prava: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/sr/node/162>, pristupljeno: 31.08.2017. godine.

274 *Zaključna zapažanja Komiteta za prisilne nestanke o izveštaju koji je podnela Srbija u skladu sa članom 29, stav 1 Konvencije, usvojena na 135. sastanku, 12.02.2015. godine*, par. 14, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/03/Zaklju%C4%8Dne-primedbe-Komiteta-za-prisilne-nestanke-u-vezi-sa-Inicijalnim-izve%C5%A1tajem-Srbije-o-primeni-Me%C4%91unardne-konvencije-o-za%C5%A1titi-svih-lica-od-pri.pdf>, pristupljeno: 26.09.2017. godine.

275 *Ibid*, par. 13.

276 *Ibid*, par. 16.

277 *Ibid*, para. 17.

278 *Ibid*, par. 26, b.

Gotovo identične zaključke i preporuke izneli su i Komitet UN za ljudska prava u martu 2017. godine,²⁷⁹ kao i komesar Saveta Evrope za ljudska prava u februaru 2017. godine.²⁸⁰

Srbija ipak do dana objavljivanja ovog izveštaja nije preduzela konkretne korake ka ispunjenju preporuka iz izveštaja Komiteta za prisilne nestanke ili drugih relevantnih međunarodnih nadzornih tela. Naime, nadležne institucije nastavljaju da negiraju pristup arhivama koje bi mogle pomoći u potrazi za nestalim osobama, nijedna osoba nije odgovarala niti se vodi krivični proces u vezi sa masovnim grobnicama pronađenim na teritoriji Srbije, a porodice nestalih osoba su gotovo u potpunosti onemogućene da ostvare pravo na reparacije.

Saradnja državnih organa uključenih u proces otkrivanja sudbine nestalih lica

• Državni arhivi i suđenja za ratne zločine

Dokumenta koji se nalaze u arhivama vojske i policije sadrže podatke od nesporne važnosti u potrazi za licima nestalim u oružanim sukobima tokom 1990-ih godina. Posebno dragoceni dokumenti iz arhiva Ministarstva odbrane (MO) i Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) odnose se na aktivnosti pripadnika ovih institucija u vezi sa telima žrtava zločina. Da su MO i MUP dokumentovali mere i postupke u vezi sa telima žrtava, upućuje ne samo njihova birokratska priroda i strogo hijerarhijsko ustrojstvo, već i niz konkretnih primera dokumenata korišćenih u postupcima pred MKSJ.²⁸¹ Baza podataka MKSJ danas sadrži dokumente poput naređenja o osnivanju i zaduženjima odeljenja za asanaciju²⁸², izveštaja vojnih i policijskih komisija o sprovedenim asanacijama terena²⁸³, izveštaja MUP-a o sprovedenim uvidajima i o kriminalističko-tehničkim pregledima lica mesta u vezi sa asanacijama²⁸⁴, itd.

54

279 Zaključne primedbe Komiteta za ljudska prava u vezi sa inicijalnim izveštajem, dostupno na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/zakljucna_zapazanja_komitetaccpr_c_srb_co_3_27019_e_srp.pdf, pristupljeno: 26.09.2017. godine

280 Izveštaj *Nestale osobe i žrtve prisilnih nestanaka u Evropi*, dostupan na: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2962270&SecMode=1&DocId=2397560&Usage=2>, pristupljeno: 26.09.2017. godine

281 Videti: *Pristup dokumentima o zločinima protiv međunarodnog prava u posedu institucija Srbije: Državna tajna jača od prava na istinu*, FHP, 2016. godine, str. 13.

282 Videti npr. Naređenje za asanaciju bojišta PrK, 31. mart 1999. godine, dok. pr. br. 5D00352, *Šainović i dr*; Naređenje za asanaciju bojišta PrK – dopuna, 8. april 1999. godine, dok. pr. br. 5D00179, *Šainović i dr*; Naređenje za asanaciju bojišta Komande 125. mtbr, 4. april 1999. godine, dok. pr. br. P01246, *Šainović i dr*; Naređenje za asanaciju bojišta Komande 37. mtbr VJ, 5. april 1999. godine, dok. pr. br. 5D01028, *Šainović i dr*.

283 Videti npr. *Primena pravila međunarodnog prava oružanih sukoba*, str. 95, dok. pr. br. P01011, *Šainović i dr*; *Informacija Radne grupe*, 25. maj 2001. godine, str. 3, dok. pr. br. P00567, *Šainović i dr*.

284 MUP-ov pregled registrovanih krivičnih dela i preduzetih mera na području Kosova i Metohije u periodu od 1. jula 1998. do 20. juna 1999. godine, str. 17, dok. pr. br. 6D00614; Izveštaj MUP o kriminalističko-tehničkom pregledu lica mesta u Izbici, 2. jun 1999. godine, dok. pr. br. 6D116; MUP, *Beleška o poseti lokaciji Izbica*, 27. maj 1999. godine, dok. pr. br. 6D115, *Šainović i dr*.

Da takva dokumentacija o žrtvama, danas nestalim osobama, postoji u arhivama MO i MUP, proizlazi i iz činjenice da je ona korišćena od strane istražnih tela VJ i MUP i da je na osnovu nje Radna grupa MUP-a 2001. godine otkrila masovne grobnice sa telima kosovskih Albanaca u Batajnici, Perućcu i Petrovom Selu.²⁸⁵ Ipak, MO i MUP su odbili da FHP-u dostave dokumentaciju ovih istražnih tela.²⁸⁶

Osim ove dokumentacije u državnim arhivama koja je evidentno od ključne važnosti u potrazi za nestalim osobama, postoji niz drugih dokumenata koji mogu poslužiti toj svrsi. Tako je, primera radi, MKSJ za otkrivanje masovnih grobnica koristio dokumentaciju o korišćenju teške mehanizacije poput buldožera, rovokopača i bagera; dokumentaciju o izdavanju i utrošku goriva; dokumentaciju o putnim nalozima kamiona i sl.²⁸⁷

MUP i MO unazad nekoliko godina nezakonito opstruišu pristup informacijama i dokumentima od javnog značaja relevantnim za rekonstrukciju događaja iz prošlosti, uključujući činjenice o počinjenim zločinima i prisilno nestalim osobama. Ova dva organa po pravilu odbijaju da dostave tražene informacije i dokumente, posebno kada se zahtevana dokumentacija odnosi na zločine u vezi sa kojima postoje ozbiljne indicije da su ih počinili pripadnici policije i vojske.²⁸⁸ Tako je na primer, tadašnji Ministar odbrane Bratislav Gašić proglasio kompletnu arhivu 37. motorizovane brigade državnom tajnom kada je FHP istraživao odgovornost pripadnika ove jedinice za masovnu grobnicu u Rudnici.²⁸⁹

55

Dotična ministarstva su na isti način postupala i u vezi sa nekim zahtevima pravosuđa vezanim za ratne zločine. Iz TRZ-a su javno govorili da su na njihove zahteve za dokumentacijom iz ministarstava lažno odgovarali da je zahtevana dokumentacija uništena tokom bombardovanja.²⁹⁰ Poslednji primer je predmet *Trnje*, u kom se sudi bivšim pripadnicima 549. motorizovane brigade i danas aktivnim pripadnicima Vojske Srbije. U tom predmetu, predsednica veća je na glavnom pretresu navela da je Generalštab

285 Više o radu ovih istražnih tela videti u: *Dosije „Rudnica“*, FHP, 2015 godine, str. 13-14, dostupan na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/01/Dosije_Rudnica_sr.pdf, pristupljeno: 15.09.2017. godine.

286 Ministarstvo odbrane, rešenja br. 1148-5/14 i 1146-5/14 od 12.02.2015. godine.

287 Videti npr. Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Krstić* (IT-98-33-T), str. 97-98, dostupno na: <http://www.icty.org/bcs/case/krstic/4>, pristupljeno: 30.10.2017. godine.

288 Videti: *Pristup dokumentima o zločinima protiv međunarodnog prava u posedu institucija Srbije: Državna tajna jača od prava na istinu*, FHP, 2016. godine, str. 7.

289 *Ministar odbrane dokumente o aktivnostima 37. motorizovane brigade VJ na Kosovu proglasio državnom tajnom*, FHP, saopštenje za javnost, 12.06.2015. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=29345>, pristupljeno: 15.09.2017. godine.

290 *Da li su Diković i Guri nedodirljivi?*, Omer Karabeg, Radio Slobodna Evropa, 14. septembar 2014. godine, dostupno na: <http://www.slobodnaevropa.org/content/da-li-su-dikovic-i-guri-nedodirljivi/26581902.html>, pristupljeno: 26.10.2017. godine.

odbio zahtev suda za dokumentacijom 549. brigade, tvrdeći da traženu dokumentaciju ne poseduje, na šta joj je bivši komandant te brigade odgovorio da tražena dokumentacija postoji i da se trajno čuva.²⁹¹

U prethodnom periodu nije bilo pomaka u pravcu otvaranja državnih arhiva u cilju potrage za nestalim osobama, a prema rečima predstavnika Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, oni nisu u mogućnosti „da preturaju po njihovim (MUP i MO, *prim. aut*) arhivama“.²⁹²

- **Utvrđivanje činjenica o sudbini nestalih osoba i procesuiranje ratnih zločina pred pravosuđem u Srbiji**

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina predviđa da će jedan od indikatora uspešne implementacije Strategije biti smanjen broj nestalih lica čija sudbina nije razjašnjena.²⁹³ Ipak, do dana objavljivanja ovog izveštaja nije bilo pomaka u potrazi za nestalim osobama kroz postupke za ratne zločine i predmet *Sotin* ostaje jedino suđenje u Srbiji koje je rezultiralo pronalaskom nestalih osoba.²⁹⁴ Kako je ocenio Ombudsman u svom godišnjem izveštaju za 2016. godinu: „Utvrđivanje činjenica o sudbini nestalih osoba nije prioritet prilikom otkrivanja i procesuiranja ratnih zločina pred pravosuđem u Srbiji.“²⁹⁵

56

Ipak, u „Programu organizacije i unapređenja rada Tužilaštva za ratne zločine za period 2016-2022. godine“, koji je predložila izabrana tužiteljka za ratne zločine, Snežana Stanojković, navedeno je da će se „zalagati pre svega na pronalaženju svakog nestalog lica sa područja bivše SFRJ“.²⁹⁶ FHP stoga smatra da je logično očekivati da će potraga za nestalim licima biti jedan od kriterijuma za prioritizaciju predmeta za ratne zločine u predstojećoj Tužilačkoj strategiji.

291 Videti transkript glavnog pretresa u predmetu *Trnje*, 13.01.2017. godine, str. 44, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/02/27-13.01.2017..pdf>, pristupljeno: 26.10.2017. godine.

292 Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine.

293 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 7.

294 Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine; predmet *Sotin*, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta su dostupna na: <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/sotin.html>, pristupljeno: 24.05.2017. godine

295 *Redovan godišnji izveštaj zaštitnika građana za 2016. godinu*, Beograd, 2017. godine, str. 30, dostupno na: <http://www.ombudsman.rs/attachments/article/5191/Godisnji%20izvestaj%20Zastitnika%20građana%20za%202016.%20godinu.pdf>, pristupljeno: 11.09.2017. godine

296 *Program organizacije i unapređenja rada Tužilaštva za ratne zločine za period 2016-2022. godine – Snežana Stanojković*, deo IX, tačka 5, HlcIndexIn: 120-F117692, od 22.12.2015. godine, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/12/Program_organizacije_i_unapređenja_rada_tuzilastva_za_ratne_zlocine_za_period_od_2016-2022godine-Snezana_Stanojkovic.pdf, pristupljeno: 25.09.2017. godine.

- **Potruga i ekshumacija masovnih grobnica**

Komisija za nestala lica do sada nije imala proaktivnu ulogu u pronalaženju masovnih grobnica na teritoriji Srbije.²⁹⁷ Nakon njenog osnivanja otkrivena je samo jedna masovna grobnica – u Rudnici; međutim, informacije o njenoj lokaciji potekle su od institucija na Kosovu.²⁹⁸

Do 2017. godine su na teritoriji Srbije pretraživane i lokacije koje su kosovske institucije označile kao potencijalne lokacije masovnih grobnica: Medveđa, Brežuljak-Rudnica, Novi Pazar, Kiževak.²⁹⁹ Ove pretrage su ostale bez rezultata.³⁰⁰

Nedostatak aktivnijeg angažovanja Komisije za nestala lica i drugih organa nadležnih za utvrđivanje okolnosti o zločinima, u nameri da samostalno utvrde postojanje masovnih grobnica, ukazuje na odsustvo inicijative u lociranju masovnih grobnica u Srbiji, ali i na nedostatak kapaciteta ovih državnih organa.³⁰¹

Unapređenje regionalne i šire međunarodne saradnje u oblasti rešavanja sudbine nestalih lica

U oblasti regionalne i međunarodne saradnje, Strategija je predvidela samo dve aktivnosti i one do dana objavljivanja ovog izveštaja nisu rezultirale u pomacima u potrazi za nestalima iz ratova u bivšoj Jugoslaviji.

Prva aktivnost koja je implementirana jeste pristupanje Srbije Sporazumu o uspostavljanju Međunarodne komisije za nestala lica. Ovaj sporazum je stupio na snagu u avgustu 2017. godine, mada je Srbija sporazum potpisala još pre usvajanja Nacionalne strategije, u decembru 2015. godine.³⁰² Ovim sporazumom je Međunarodna komisija za nestala lica dobila status međunarodne organizacije, koja ima za cilj da obezbedi saradnju država i

297 U proleće 2001. godine su na teritoriji Srbije pronađene tri masovne grobnice sa telima 889 kosovskih Albanaca. Prva masovna grobnica je otkrivena u beogradskom predgrađu Batajnica, na policijskom poligonu, druga je otkrivena u istočnoj Srbiji u Petrovom Selu, u blizini vojnog poligona za obuku antiterorističkih jedinica MUP-a Srbije, dok je treća masovna grobnica otkrivena pored jezera Perućac kod Bajine Bašte, u zapadnoj Srbiji. Videti: *Batajnica inicijativa za memorijal*: <http://www.batajnicamemorialinitiative.org/sr/grobnice>, pristupljeno: 29.09.2017. godine; *Dosije „Rudnica”*, FHP, 2015. godine, Beograd, str. 7-11.

298 Navedeni podaci su preuzeti iz: *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, Beograd, 2016. godine, str. 62, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/06/izvestaj_o_TP_2013-2015.pdf, pristupljeno: 26.09.2017. godine.

299 *Ibid*; Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine.

300 *Ibid*.

301 *Ibid*.

302 Zakon o potvrđivanju sporazuma o uspostavljanju međunarodne komisije za nestala lica, dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Narodne skupštine Republike Srbije: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2017/65-17.pdf>, pristupljeno: 31.08.2017. godine.

drugih organa u traženju nestalih lica.³⁰³ Međutim, FHP-u nije poznato da su do dana objavljivanja ovog izveštaja preduzete konkretne aktivnosti u cilju potrage za nestalima u saradnji sa Međunarodnom komisijom za nestala lica.

Druga aktivnost predviđena Strategijom predstavlja osnivanje novčanog fonda za podršku nadležnim državnim organima u pribavljanju svih raspoloživih podataka o grobnim lokacijama lica koja se još uvek vode kao nestala.³⁰⁴ Ova aktivnost nije ostvarena.³⁰⁵

Značaj regionalne saradnje u potrazi za nestalim osobama iz ratova u bivšoj Jugoslaviji je nemerljiv zbog činjenice da se informacije o lokacijama grobnica i same grobnice neretko nalaze u različitim državama. Zbog toga, FHP smatra da su dve navedene aktivnosti Strategije apsolutno nedovoljne i da je neophodno adresirati saradnju između institucija nadležnih za nestala lica u regionu. Na važnost uspešnih i depolitizovanih odnosa tih institucija u regionu upozorava nedavni incident koji se dogodio na skupu posvećenom ekshumacijama i identifikaciji posmrtnih ostataka lica nestalih na području Hrvatske, kada je predsednik Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije napustio skup, nakon što je pomoćnik hrvatskog ministra branitelja govorio o „velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku“.³⁰⁶

SARADNJA SA MEĐUNARODNIM KRIVIČNIM TRIBUNALOM ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Cilj 1. Intenziviranje saradnje sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju i Mehanizmom za međunarodne krivične tribunale, kako bi se na nacionalno pravosuđe preneli dokazi o učinjenim ratnim zločinima i na osnovu njih otvorili prioritetni predmeti.

Pravni okvir saradnje sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) je uspostavljen Zakonom o saradnji Srbije i Crne Gore sa MKSJ, 2002. godine.³⁰⁷

Ovaj zakon je uredio, između ostalog, osnivanje Nacionalnog saveta za saradnju sa MKSJ, ovlašćenja MKSJ za preduzimanje istražnih radnji na teritoriji Republike Srbije, ustupanje

303 Zakon o potvrđivanju sporazuma o uspostavljanju međunarodne komisije za nestala lica (*Službeni glasnik Republike Srbije - Međunarodni ugovori*, br. 4/17), član 2.

304 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 29.

305 Intervju sa predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Republike Srbije, 11.10.2017. godine.

306 *Odalović napustio skup zbog rečenice da zlo dolazi iz Srbije*, N1, 28.08.2017, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a313864/Vesti/Vesti/Odalovic-napustio-skup-zbog-recenice-da-zlo-dolazi-iz-Srbije.html>, pristupljeno: 31.08.2017. godine.

307 Zakon o saradnji Srbije i Crne Gore sa Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (*Službeni list SRJ* br. 18/2002 i *Službeni list SCG* br. 16/2003).

MKSJ-u krivičnih postupaka koji su se vodili pred domaćim sudom, postupak za predaju okrivljenih, ukazivanje pravne pomoći MKSJ-u, izvršenje presuda MKSJ-a i druga važna pitanja.³⁰⁸

Okvir saradnje čini i Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine koji reguliše uslove pod kojima MKSJ može da ustupi predmete pravosuđu Srbije, kao i uslove pod kojima se u postupcima za ratne zločine pred sudovima u Srbiji mogu koristiti dokazi iz postupaka pred MKSJ.³⁰⁹

Usvajanjem Rezolucije 1503 u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija 2003. godine, najavljen je kraj mandata MKSJ.³¹⁰ Najavljenim završetkom rada MKSJ menjala se i priroda saradnje Srbije sa tribunalom. Danas, u okviru završne strategije koju sprovodi, Rezidualni mehanizam međunarodnog krivičnog tribunala (MMKS) pruža pomoć nacionalnom pravosuđu putem prenošenja predmeta i predaje dokaza. Takođe je važno napomenuti da je prema odredbama statuta MMKS-a, on nadležan da krivično goni osobe koje su optužene za nepoštovanje MKSJ-a ili MMKS-a.³¹¹

Iako se kraj mandata MKSJ približava, puna saradnja Srbije sa MKSJ-em ostaje jedan od kriterijuma koji mora da bude ispunjen u procesu pridruživanja EU, i kao takav je izričito naveden i u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.³¹²

Nacionalna strategija u oblasti saradnje Srbije i Tribunala predviđa pre svega istraživanje arhiva MKSJ i analizu dokazne građe preko postavljenih oficira za vezu. Strategija posebno naglašava identifikovanje materijala i dokaza koji su relevantni za prioritetne slučajeve TRZ-a (koji će tek biti određeni Tužilačkom strategijom).³¹³

308 *Ibid.*

309 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 14a.

310 Tekst Rezolucije 1503 je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji tužilaštva za ratne zločine: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Regulation/Document_sr/2016-05/rezolucija_1503_lat.pdf, pristupljeno: 01.09.2017. godine.

311 Statut Međunarodnog rezidualnog mehanizma za međunarodne krivične sudove, član 1, stav 4. Statut je dostupan na: http://www.unmict.org/sites/default/files/documents/101222_sc_res1966_statute_bcs.pdf. Pravilnik o postupku i dokazima, pravilo 90. Pravilnik je dostupan na: <http://www.unmict.org/sites/default/files/documents/160926-rules-rev2-bcs.pdf>. Svim izvorima pristupljeno: 21.09.2017. godine.

312 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, str. 8, član 2. i član 8. dostupno na: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_prevod_sa_anexima.pdf, pristupljeno: 20.09.2017. godine.

313 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 30-31.

Oficiri za vezu

TRZ ima svog oficira za vezu u MKSJ od 15. juna 2009. godine.³¹⁴ Angažman u svojstvu „oficira za vezu“ podrazumeva pretragu elektronske baze tužilaštva MKSJ, kao i konsultacije i sastanke sa tužiocima u cilju pribavljanja dokaza za postupke koje vodi TRZ.³¹⁵ Takođe, na ovaj način TRZ dolazi do informacija i podataka koji su značajni kao polazna osnova za usmeravanje istrage.³¹⁶ Projekat kojim se omogućava rad oficira za vezu podržava Evropska komisija i u TRZ-u smatraju da je on izuzetno koristan za njihov rad.³¹⁷

Na zvaničnoj internet prezentaciji TRZ-a je kao dosadašnji rezultat saradnje sa MKSJ navedeno ustupanje predmeta, u fazi istrage (predmet *Zvornik*³¹⁸) i nakon potvrđivanja optužnice (predmet *Vladimir Kovačević – Rambo*, za granatiranje Dubrovnika 1991. godine³¹⁹), postupanje u vezi sa zahtevima za pomoć, kao i sporazum o pristupu TRZ-a elektronskoj bazi podataka Tribunala.³²⁰ MKSJ je dostavio dokaze na osnovu kojih je vođena istraga u predmetu *Ovčara I*³²¹, prvom predmetu koji je procesuiran pred nacionalnim pravosuđem.

Nepoštovanje suda – neizvršavanje naloga za hapšenje

U izveštajnom periodu je saradnja sa MKSJ ipak bila obeležena oštrim kritikama. U izveštaju o napretku Evropske komisije za 2016. godinu prenosi se ocena tužioca MKSJ-a, Serža Bramerca, da je tehnička saradnja Srbije u vezi sa zahtevima za pravnu pomoć i dalje zadovoljavajuća, ali da je Srbija skrenula sa puta potpune saradnje sa MKSJ.³²² Ovakva ocena je uglavnom posledica činjenice da Srbija nije postupila po nalogu za hapšenje koji je MKSJ izdao u januaru 2015. godine protiv troje funkcionera Srpske radikalne stranke – Petra Jojića, Vjerice Radete i Jove Ostojića zbog nepoštovanja suda.³²³ Troma optuženima

314 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 78/17, od 28.04.2017. godine.

315 Navodi su preuzeti sa zvanične internet prezentacije Tužilaštva za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/saradnja/me%C4%91unarodna-saradnja>, pristupljeno: 21.09.2017. godine.

316 Intervju sa predstavnicom Tužilaštva za ratne zločine, 07.09.2017. godine.

317 *Ibid.*

318 Informacije o predmetu *Zvornik I* (KTRZ 17/04) su dostupne na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/zvornik-i-slavkovi%C4%87-i-ostali>, pristupljeno: 03.08.2017. godine.

319 Informacije o predmetu *Dubrovnik* (KTRZ – 5/07) su dostupne na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/dubrovnik>, pristupljeno: 03.08.2017. godine.

320 Navedene informacije su preuzete sa zvanične internet prezentacije Tužilaštva za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/saradnja/me%C4%91unarodna-saradnja>, pristupljeno: 03.08.2017. godine.

321 Informacije o predmetu *Ovčara I* (KTRZ – 3/03) su dostupne na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/ov%C4%8Dara-i-vujovi%C4%87-i-ostali>, pristupljeno: 01.09.2017. godine.

322 *Izveštaj o napretku Srbije za 2016. godinu*, str. 66-67.

323 *Ibid.*

MKSJ na teret stavlja da su pretili, zastrašivali, nudili mito i uznemiravali dva svedoka u postupku protiv Vojislava Šešelja, predsednika Srpske radikalne stranke (SRS).³²⁴

Viši sud u Beogradu, koji je nadležan za postupanje po zahtevima MKSJ-a za hapšenjem, zaključio je da nisu ispunjene zakonske pretpostavke za njihovo izručenje, predviđene Zakonom o saradnji sa MKSJ. U rešenju kojim se zahtev odbija navedeno je da Zakon nalaže izručenje samo optuženih za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid, ali ne i za nepoštovanje suda.³²⁵

Međutim, u prethodnom periodu je Srbija u identičnim situacijama reagovala na sasvim suprotan način, bez oklevanja izručujući optužene za nepoštovanje MKSJ. Tako je Sud u situaciji kada je optužena Jelena Rašić³²⁶, zatim i Dragomir Pećanac³²⁷ i Ljubiša Petković³²⁸, primenjujući isti zakon, našao da su zakonske pretpostavke za predaju okrivljenih ispunjene, pa su državni organi Republike Srbije izvršili naloge za hapšenje i izručili troje okrivljenih.

MKSJ je u međuvremenu od Višeg suda u Beogradu tražio transkripte i audio snimke saslušanja troje članova SRS-a, ali je Viši sud dva meseca odbijao da ih dostavi.³²⁹

Do trenutka završetka rada na ovom izveštaju, Srbija nije postupila po nalogima za hapšenje pomenutih troje optuženih, a u međuvremenu je jedan od optuženih, Jovo Ostojić, preminuo.³³⁰

61

324 Nalog o raspored za pretres, Hag, 03.02.2016. godine, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: http://www.icty.org/x/cases/contempt_seselj4/tord/bcs/160203.pdf, pristupljeno: 21.09.2017. godine

325 Videti: *Odluka suda o neizručenju troje radikala rezultat političkih kalkulacija Vlade Srbije*, FHP, saopštenje za javnost, 25. maj 2016. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=32029>, pristupljeno: 28.09.2017. godine.

326 *Nova optužnica zbog podmičivanja svedoka*, Novinska agencija Sense, 21.09.2010. godine, dostupno na: [http://www.sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/nova-optuznica-zbog-podmicivanja-svedoka.25.html?news_id=11917](http://www.sense-agency.com/tribunal_(mksj)/nova-optuznica-zbog-podmicivanja-svedoka.25.html?news_id=11917), pristupljeno: 30.09.2017. godine.

327 *Major Pećanac odbio da svedoči protiv generala Tolimira*, Novinska agencija Sense, 10.10.2011. godine, dostupno na: [http://sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/major-pecanac-odbio-da-svedoci-protiv-general-a-tolimira.25.html?cat_id=1&news_id=13268](http://sense-agency.com/tribunal_(mksj)/major-pecanac-odbio-da-svedoci-protiv-general-a-tolimira.25.html?cat_id=1&news_id=13268), pristupljeno: 30.09.2017. godine.

328 *Ljubiša Petković se izjasnio da nije kriv*, Novinska agencija Sense, 29.05.2008. godine, dostupno na: [http://www.sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/ljubisa-petkovic-se-izjasnio-da-nije-kriv.25.html?cat_id=1&news_id=713](http://www.sense-agency.com/tribunal_(mksj)/ljubisa-petkovic-se-izjasnio-da-nije-kriv.25.html?cat_id=1&news_id=713), pristupljeno: 30.09.2017. godine.

329 *U Hag više ne izručujemo ni papire*, Danas, 08.08.2017.godine, dostupno na: http://www.danas.rs/drustvo/suoca-vanje.1179.html?news_id=353213&title=U+Hag+vi%C5%A1e+ne+izru%C4%8Duje+mo+ni+papire, pristupljeno: 21.09.2017. godine.

330 *Preminuo poslanik radikala Jovo Ostojić*, N1, vest od 30.06.2017. godine, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a279812/Vesti/Vesti/Preminuo-Jovo-Ostojic.html>, pristupljeno: 25.07.2017. godine.

REGIONALNA I ŠIRA MEĐUNARODNA SARADNJA

1. Regionalna saradnja

Cilj 1. Republika Srbija će nastojati da se normativno uredi pitanje regionalne saradnje u oblasti procesuiranja ratnih zločina, kao i ostalih pitanja koja su sa njima povezana.

Cilj 2. Zajedničkim delovanjem Tužilaštva za ratne zločine i Ministarstva pravde unapređeno je postupanje po zamolnicama Republike Srbije upućenim državama u regionu i povećan broj predmeta u kojima su putem regionalne saradnje razmenjeni dokazi između tužilaštava.

Cilj 3. Unapređena saradnja s pravosudnim telima privremenih institucija na Kosovu i Metohiji.

2. Međunarodna saradnja

Cilj 1. Unapređena međunarodna saradnja putem predstavljanja rada domaćih pravosudnih organa.

62

Prekogranični karakter oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji danas ima za posledicu da se žrtve, svedoci, počinioci i dokazi uglavnom ne nalaze unutar teritorije samo jedne države i nadležnosti samo jednog nacionalnog pravosuđa. Uz to, imajući u vidu da gotovo sve zemlje naslednice bivše Jugoslavije zabranjuju ekstradiciju svojih državljana drugim državama, procesuiranje ratnih zločina počinjenih u bivšoj Jugoslaviji nezamislivo je bez efikasne saradnje nadležnih institucija u regiji.³³¹ O važnosti regionalne saradnje govori i činjenica da je od ukupno 60 predmeta koji su procesuirani ili se procesuiraju pred pravosuđem Srbije od 2003. godine do danas, ukupno 35 predmeta predstavlja rezultat regionalne saradnje.³³²

Normativni okvir

Saradnja TRZ-a i tužilaštava u regionu regulisana je memorandumima, sporazumima i protokolima kojima se reguliše saradnja prilikom istraga ratnih zločina, ustupanje predmeta i razmena dokaza.³³³ TRZ je zaključilo različite sporazume o saradnji sa DORH-om,

331 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 24; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 17.

332 Hronologija suđenja za ratne zločine pred sudovima u Srbiji je dostupna na: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>, pristupljeno: 23.10.2017. godine.

333 Normativni okvir koji uređuje regionalnu saradnju je dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/saradnja/regionalna-saradnja>, pristupljeno: 23.10.2017. godine.

Tužilaštvom Crne Gore i Tužilaštvom BiH.³³⁴ Memorandum koji su potpisani sa Hrvatskom i BiH su donekle unapredili saradnju tužilaštava, jer su omogućili direktnu komunikaciju tužilaštava u razmeni dokaza, informacija i obaveštenja, umesto dotadašnje neefikasne komunikacije putem međunarodne pravne pomoći.³³⁵

Međutim, pojedini problemi koji se javljaju u praksi ostali su neadresirani dosadašnjim sporazumima o saradnji, zbog čega je Strategijom predviđeno zaključivanje novih sporazuma o „otvorenim pitanjima“. Jedno od takvih otvorenih pitanja predstavlja kompeticija tužilaštava u regionu, koja po pravilu rezultira narušenim političkim odnosima među državama.³³⁶ Naime, neretko se događalo da TRZ dođe u sukob sa nekim od tužilaštava iz regiona zbog vođenja „paralelnih istraga“ (predmeti *Tuzlanska kolona*³³⁷, *Dobrovoljačka ulica*³³⁸ i *Naser Orić*³³⁹) ili predmeta protiv državljana drugih država regiona, posebno protiv visokorangiranih osumnjičenih.³⁴⁰ Radi prevencije sličnih problema u budućnosti, Nacionalnom strategijom je predviđeno unapređenje normativnog okvira sa Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom zaključivanjem međudržavnog sporazuma koji bi utvrdio regionalna pravila o podeli nadležnosti za postupanje u predmetima ratnih zločina. Pored toga, Strategijom su predviđeni sporazumi i o unapređenju postupanja po zamolnicama, olakšanju postupka za pribavljanje dokaza na teritoriji druge države od strane odbrane i jedinstveno postupanje država regiona u pogledu rešavanja sudbine nestalih lica.³⁴¹

334 *Ibid.*

335 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 26.

336 *Srbija ne odustaje od nadležnosti za ratne zločine*, Al Jazeera Balkans, 14.07.2016. godine, dostupno na: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/srbija-ne-odustaje-od-nadleznosti-za-ratne-zlocine>, pristupljeno: 22.09.2017. godine.

337 Predmet *Tuzlanska kolona* (KTRZ 5/04), dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/predmeti/tuzlanska-kolona-juri%C5%A1i%C4%87>, pristupljeno: 22.09.2017. godine.

338 *Za slučaj „Dobrovoljačka“ je nadležan sud BiH*, Radio Slobodna Evropa, 13.03.2010. godine, dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/most_dobrovoljacka/1982682.html, pristupljeno: 22.09.2017. godine.

339 *Istraga u predmetu „Orić i Drugi“, zvanična internet prezentacija Tužilaštva za ratne zločine*, 29.01.2014. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/istraga-u-predmetu-ori%C4%87-i-drugi>; *Slučaj Naser Orić: Čeka se zahtev Beograda*, Večernje novosti, 12.06.2015. godine, dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:552583-Slucaj-Naser-Oric-Ceka-se-zahtev-Beograda>. Svim izvorima pristupljeno: 22.09.2017. godine.

340 Postupci protiv člana Ratnog predsedništva BiH Ejupa Ganića, generala Armije BiH Jovana Divjaka, potpredsednika Sabora Republike Hrvatske Vladimira Šeksa, komandanta snaga Armije BiH u Srebrenici Nasera Orića, itd. Videti u: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, 2017. godine, str. 16-17, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/05/Izvestaj_o_sudjenjima_za_2016.pdf; *Srpsko tužilaštvo ne treba da se bavi politikom*, Svetlana Božić Krainčanić, Branka Mihajlović, Radio Slobodna Evropa, 28.07.2010. godine, dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/tokaca_kandic_ganic/2111831.html. Svim izvorima pristupljeno: 22.09.2017. godine.

341 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 31.

Do završetka rada na ovom izveštaju, **Srbija nije potpisala nove međudržavne sporazume** koji bi regulisali navedena pitanja.³⁴²

- **Regionalne konferencije**

Nacionalna strategija predviđa organizovanje niza regionalnih konferencija u cilju jačanja regionalne saradnje.³⁴³ Tako je predviđeno da Ministarstvo pravde inicira održavanje regionalne konferencije na temu unapređenja saradnje u pružanju podrške svedocima i žrtvama³⁴⁴, ali i održavanje regionalnih konferencija radi postizanja međudržavnog sporazuma koji će unaprediti različite aspekte procesuiranja ratnih zločina i rešavanja sudbine nestalih lica.³⁴⁵ Do završetka rada na ovom izveštaju, **nije održana ni jedna regionalna konferencija** koja bi odgovorila na obaveze iz Nacionalne strategije.³⁴⁶

Imajući u vidu važnost regionalnih konferencija kao mehanizma za implementaciju brojnih ciljeva iz Strategije, posebno zabrinjava odluka Srbije da **predstavnici TRZ-a po prvi put posle 12 godina ne učestvuju na regionalnoj konferenciji tužilaca za ratne zločine na Brionima u Hrvatskoj**, u septembru 2016. godine.³⁴⁷

Ipak, u aprilu 2017. godine je u Budvi održan konsultativni sastanak o jačanju regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina i potrazi za nestalim osobama. Na sastanku su učestvovali tužioci iz Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije, zajedno sa predstavnicima Komisije za nestala lica Republike Srbije, Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine i Uprave za zatočene i nestale Republike Hrvatske. Prema informacijama dostupnim na internet prezentaciji TRZ-a, poslednji sastanak tužilaca iz regiona je održan 27. oktobra 2017. godine u Beogradu. Više informacija o zaključcima sa ovog sastanka nema.³⁴⁸

342 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

343 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, *Podrška svedocima i žrtvama*, str. 24. i *Regionalna i šira međunarodna saradnja*, str. 31.

344 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, *Podrška svedocima i žrtvama*, str. 24.

345 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, *Regionalna i šira međunarodna saradnja*, str. 31.

346 Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

347 *Posledice političkih tenzija na procesuiranje ratnih zločina: Srbija prvi put ne učestvuje na regionalnoj konferenciji tužilaca za ratne zločine*, FHP, 07.09.2016. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=32698>, pristupljeno: 01.09.2017. godine.

348 *Održan sastanak o jačanju regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina*, saopštenje za javnost, TRZ, 27.10.2017. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/vesti-i-saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenja/odr%C5%BEan-sastanak-o-ja%C4%8Danju-regionalne-saradnje-u-procesuiranju-ratnih-zlo%C4%8Dina;V.D.glavnog-tužioca-tužilaštva-BiH,Gordana-Tadić-učestvovala-na-regionalnoj-konferenciji-glavnih-tužilaca-u-regionu>, saopštenje za javnost, zvanična internet prezentacija Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 27.10.2017. godine, dostupno na: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?id=3651&jezik=s>. Svim izvorima pristupljeno: 30.10.2017. godine.

Iako učešće TRZ-a na navedenim sastancima ohrabruje, potrebno je naglasiti da inicijativa za ova okupljanja nije izvorno inicijativa TRZ-a ili Ministarstva pravde, kako je to predviđeno Nacionalnom strategijom, već se ti sastanci organizuju u okviru regionalnog projekta UNDP-a „Jačanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina i potragama za nestalim osobama”.

Saradnja sa pravosuđem Kosova

Zbog nepriznavanja Kosova pravni okvir saradnje za procesuiranje ratnih zločina između Srbije i Kosova čini Procedure uzajamne pravne pomoći koje je Vlada RS usvojila zaključkom 2013. godine, u kojima posreduje EULEX.³⁴⁹ Međutim, imajući u vidu da od maja 2014. godine Misija EULEX-a nema mandat da započinje nove istrage u predmetima ratnih zločina, već da je ta nadležnost prenet na lokalne tužioce,³⁵⁰ **saradnja između Srbije i Kosova u predmetima ratnih zločina je *de facto* u blokadi.**³⁵¹

TRZ više od tri godine nije podiglo ni jednu optužnicu za zločine počinjene na Kosovu.³⁵² Na urgencije povodom prijave za zločine na Kosovu, koje je FHP podnosio, TRZ je odgovaralo da mu je onemogućeno da vodi istrage za zločine koji su počinjeni na Kosovu. Prema navodima TRZ-a, stav kosovskog Ministarstva pravde je da TRZ nema teritorijalnu nadležnost da istražuje dela „za koja se pretpostavlja da su se dogodila” na Kosovu.³⁵³

FHP je u januaru 2016. podneo ustavnu žalbu jer TRZ nije sprovelo adekvatnu i delotvornu istragu u predmetu *Landovica*.³⁵⁴ Tom prilikom je FHP ukazao da Republika Srbija, sa jedne strane, ima pravo da donese odluku da ne priznaje Kosovo kao nezavisnu državu, ali sa druge strane takva politička odluka ne može da utiče na pravnu obavezu Srbije da procesuirala odgovorne za ratne zločine koji su u njenoj nadležnosti.³⁵⁵

65

349 Zvanična internet prezentacija TRZ-a, odeljak *Međunarodna saradnja*, dostupno na: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/saradnja/me%C4%91unardna-saradnja>, pristupljeno: 30.10.2017. godine;

350 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na urgenciju za postupanje u predmetu KTP broj 149/13, broj HlcIndexIn: 25-F126625, od 27.10.2016. godine.

351 *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, 2017. godine, str. 15-16.

352 FHP je od 2014. godine podneo devet krivičnih prijave za zločine počinjene na Kosovu, i to u: Peći, Maloj Kruši, Savinim Vodama, Vučitrnu, Godenu, Kraljanima, Landovici, Pokleku i Rezali. Do danas nije pokrenuta nijedna istraga protiv prijavljenih.

353 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na urgenciju za postupanje u predmetu KTP broj 149/13, broj HlcIndexIn: 25-F126625, od 27.10.2016. godine.

354 *Blokada suđenja za ratne zločine počinjene na Kosovu*, Danas, 21.04.2017. godine, dostupno na: http://www.danas.rs/drustvo/suocavanje.1179.html?news_id=344036&title=Blokada+su%C4%91enja+za+ratne+zlo%C4%8Dine+po%C4%8Dinjene+na+Kosovu, pristupljeno: 25.09.2017. godine.

355 *Ibid.*

Međunarodna saradnja

Nacionalna strategija predviđa da Vlada Srbije podržava međunarodnu saradnju svih domaćih pravosudnih organa koji se bave pitanjima ratnih zločina.³⁵⁶ Međutim, međunarodna saradnja u ovoj oblasti je bila kompromitovana javnim istupima i izjavama visokih državnih zvaničnika koji su međunarodnim partnerima pokazali neprimereno mešanje vlasti Srbije u rad pravosuđa ili suštinsku neprivrženu borbu protiv nekažnjivosti.

• **Zahtev za izručenje Ramuša Haradinaja**

U aprilu 2017. godine, sud u Francuskoj je odbio zahtev Srbije za izručenje Ramuša Haradinaja, jednog od bivših komandanata OVK.³⁵⁷ Slični zahtevi Srbije za izručenje visokorangiranih osumnjičenih nesrpske nacionalnosti su po pravilu odbijani.³⁵⁸

Prilikom odlučivanja o zahtevu, francuski sud je utvrdio da bi njegovo izručenje izazvalo izuzetno teške posledice po njega. Takvu odluku sud je zasnovao, između ostalog, i na činjenici da je Ramuš Haradinaj „od strane vlasti u Srbiji predstavljen kao počinitelj najmonstruoznijih zločina još od Drugog svetskog rata, te da je učestvovao u mučenjima, ubistvima i silovanjima“.³⁵⁹ I zaista, u periodu od januara 2017. godine, kada je Ramuš Haradinaj uhapšen, do konačne odluke Suda da ga ne izruči Srbiji, najviši predstavnici izvršne vlasti Srbije su kontinuirano izlazili u javnost iznoseći političke stavove o njegovoj krivičnoj odgovornosti.³⁶⁰

356 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 33.

357 *Slučaj „Haradinaj“: Kako srpska vlast ne shvata šta je pravna država*, portal Radio Slobodna Evropa, 01.05.2017. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kako-srpska-vlast-shvata-pravnu-drzavu/28461839.html>, pristupljeno: 25.09.2017. godine

358 *Zašto niko ne izručuje Srbiji optužene za ratne zločine?*, N1, 29.04.2017. godine, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a245522/Vesti/Vesti/Zasto-niko-ne-izrucuje-Srbiji-optuzene-za-ratne-zlocine.html>, pristupljeno: 25.09.2017. godine.

359 Odluka Apelacionog suda u Kolmaru, 27. april 2017. godine, str. 25.

360 *Francuski sud: Haradinaj u pritvoru do zahteva Srbije za izručenjem*, portal Radio Slobodna Evropa, 01.05.2017. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-srbija-haradinaj/28215386.html>; *Da li će Haradinaj biti izručen Srbiji?*, N1, 06.01.2017. godine, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a219507/Vesti/Vesti/Zahtev-Srbije-za-izrucenje-Haradinaja-jos-nije-spreman.html>; *Haradinaj – zločinac između oslobođenja i izručenja*, Politika, 10.01.2017. godine, dostupno na: http://www.politika.rs/scc/clanak/371781/0;Slučaj_„Haradinaj“:_Kako_srpska_vlast_ne_shvata_šta_je_pravna_država, portal Radio Slobodna Evropa, 01.05.2017. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kako-srpska-vlast-shvata-pravnu-drzavu/28461839.html>, svim izvorima pristupljeno: 25.09.2017. godine.

- **Orden za optuženika Međunarodnog krivičnog suda**

Istog meseca kada je usvojena Nacionalna strategija, tadašnji predsednik Srbije, Tomislav Nikolić je odlikovao³⁶¹ predsednika Sudana Omara al-Bašira, koji je u tom trenutku već sedam godina bio na poternici Međunarodnog krivičnog suda zbog umešanosti u ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid u Darfuru, u Sudanu.³⁶²

Na ovaj način, Srbija je odstupila od svoje „odlučnosti da garantuje trajno uvažavanje i ostvarivanje pravde na međunarodnom planu”, koju je deklarirala kao potpisnica Statuta MKS³⁶³, i time je diskreditovala sebe kao državu na međunarodnom planu.

- **Međunarodna jurisprudencija**

Uprkos navedenom kompromitovanju međunarodnog ugleda i saradnje Srbije u oblasti procesuiranja ratnih zločina, Strategijom su predviđene dve aktivnosti koje bi taj ugled trebalo da uvećaju: (1) učešće predstavnika pravosuđa Srbije na međunarodnim konferencijama i (2) prevod domaćih presuda na engleski jezik, kako bi one mogle da budu uključene u elektronsku bazu podataka Međunarodnog krivičnog suda.³⁶⁴

Ne samo da je reč o perifernim aktivnostima koje ne adresiraju ozbiljne probleme pravosuđa za ratne zločine u međunarodnim okvirima, već se one u praksi pokazuju kao necelishodne, čak paradoksalne. Tako, recimo, namera da se jača međunarodna saradnja kroz prevođenje presuda pravosuđa Srbije na engleski jezik, u situaciji kada većina nosilaca pravosudnih funkcija zbog neznanja jezika nije u stanju da konsultuje relevantnu međunarodnu sudsku praksu³⁶⁵, pokazuje ili nepoznavanje stvarnih prilika u oblasti procesuiranja ratnih zločina od strane autora Strategije ili nezainteresovanost za rešavanje stvarnih problema.

Navedene dve aktivnosti nisu sprovedene.³⁶⁶

361 Ukazi o odlikovanjima koje je potpisao predsednik Republike Srbije Tomislav Nikolić, dostupno na: <http://predsednik.rs/predsednik/ukazi-o-odlikovanjima>, pristupljeno: 26.10.2017. godine.

362 Videti: *Al Bashir Case, The Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir* (ICC-02/05-01/09), dostupno na: <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir>; *Pismo Koalicije za Međunarodni krivični sud upućeno Predsedniku Republike Srbije povodom odlikovanja Predsednika Sudana*, 06.04.2017. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=31580>. Svim izvorima pristupljeno: 26.10.2017. godine.

363 Zakon o potvrđivanju Rimskog Statuta Međunarodnog krivičnog suda (*Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori*, br. 5/2001), član 2.

364 Više o „Legal Tools Project“ dostupno na: <https://www.legal-tools.org/>, pristupljeno: 25.09.2017. godine.

365 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 15 i 37.

366 Odgovor Tužilaštva za ratne zločine na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj A.br. 100/17, od 15.05.2017. godine; Odgovor Ministarstva pravde na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj 7-00-142/2017-32, od 27.04.2017. godine.

UNAPREĐENJE UKUPNOG ODNOSA DRUŠTVA PREMA PITANJU SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Cilj 1. Olakšana dostupnost informacija o suđenjima za ratne zločine.

Cilj 2. Unapređenje kapaciteta zaposlenih u medijima za adekvatno izveštavanje o postupcima za ratne zločine.

Cilj 3. Unapređenje nastavnih programa na način koji omogućava učenicima da dobiju dovoljnu količinu relevantnih informacija o sukobima na prostorima bivše Jugoslavije, ratnim zločinima koji su u tom periodu izvršeni i normama međunarodnog humanitarnog prava.

Cilj 4. Javno predstavljanje Nacionalne strategije kao sredstva kojim se izražava čvrsto i nesumnjivo opredeljenje Republike Srbije da preduzima mere koje sprečavaju nekažnjivost ratnih zločina.

68

U kontekstu suočavanja s prošlašću važno je predvideti mehanizme koji omogućavaju objektivno i pravovremeno obaveštavanje javnosti o sudski utvrđenim činjenicama. Ovi mehanizmi treba da omoguće ostvarivanje prava javnosti da zna činjenice o zločinima iz prošlosti. Principi UN za borbu protiv nekažnjivosti navode da „... svi ljudi imaju neotuđivo pravo da znaju istinu o zločinima koji su počinjeni u prošlosti i okolnostima koje su do njih dovele...“³⁶⁷

Međutim, informisanje građana o suđenjima za ratne zločine je i dalje ozbiljan izazov za pravosudne organe koji su nadležni za procesuiranje ratnih zločina. Neki od ključnih problema u ovom domenu uključuju: nepostojanje posebnih programa za informisanje javnosti (tzv. *outreach*)³⁶⁸, otežan pristup dokumentaciji iz predmeta ratnih zločina (izostanak javnog objavljivanja presuda, prekomerna anonimizacija presuda) i nemogućnost video-snimanja suđenja u cilju javnog prikazivanja.

Ti problemi su u značajnoj meri uticali na slabu vidljivost suđenja za ratne zločine u Srbiji. Poslednje istraživanje javnog mnjenja pokazuje da alarmantnih 85% ispitanika ne može

367 Princip 2. *Neotuđivo pravo na istinu*, Ažuriran skup principa za zaštitu i promociju ljudskih prava kroz borbu protiv nekažnjivosti, (E/CN.4/2005/102/Add.1), 8. februar 2005. godine, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/42d66e780.html>, pristupljeno: 02.10.2017. godine.

368 *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 44-45; *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 29; *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 29-30; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 32-34; Milica Kostić, *Pravo javnosti da zna o suđenjima za ratne zločine u Srbiji*, FHP, Beograd, 2016. godine, str. 12.

da navede ni jedan ratni zločin za koji se sudi ili se sudilo pred sudom u Srbiji, čak 79% ne zna da navede ni jedan pravosudni organ koji je nadležan za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji, a 59% ispitanika ocenjuje da je loše informisano o suđenjima za ratne zločine.³⁶⁹

Nacionalna strategija kao jedan od svojih prioriteta utvrđuje „unapređenje nivoa svesti i odnosa javnosti prema potrebi suđenja za ratne zločine”.³⁷⁰ U tom smislu, predviđene aktivnosti uključuju dosledno postupanje predsednika nadležnih sudova u vezi sa odobravanjem snimanja glavnih pretresa, poboljšanje internet prezentacije Višeg suda u Beogradu, redovno objavljivanje izveštaja o radu nadležnih institucija za ratne zločine, objavljivanje izveštaja o sprovođenju strateških dokumenata koji uređuju procesuiranje ratnih zločina, uključivanje predstavnika institucija u mehanizam saradnje sa organizacijama civilnog društva, periodične obuke za novinare, analizu nastavnog materijala i objavljivanje Strategije.³⁷¹

Strategija takođe predviđa da će najviši državni organi, predvođeni predsednikom Vlade i ministrom pravde, javno izraziti svoju podršku radu svih domaćih organa koji se bave procesuiranjem ratnih zločina, u borbi protiv nekažnjivosti i poštovanju vladavine prava. U deklarativnom smislu, predviđeno je i da će se članovi Vlade i narodni poslanici uzdržavati od nedozvoljenog komentarisanja rada pravosudnih organa.³⁷²

Pristup informacijama i dokumentaciji iz predmeta ratnih zločina

69

- **Službe za odnose s javnošću i internet prezentacije**

Tužilaštvo za ratne zločine je jedini organ koji je imao razvijen program informisanja javnosti o radu ove institucije, kao i o suđenjima za ratne zločine, kroz rad Službe za odnose s javnošću. Međutim, ova služba više ne postoji.³⁷³ Ipak, u toku 2016. godine unapređena je internet prezentacija TRZ-a, na kojoj se mogu naći informacije o rasporedu glavnih pretresa za tekući mesec, kao i statistički podaci o predmetima. TRZ je na svojoj stranici objavljivalo i optužnice, završne reči i žalbe, ali ove sekcije nisu redovno ažurirane.³⁷⁴ Iako

369 Istraživanje javnog mnjenja za potrebe dnevnog lista *Danas* (izdavač „Dan Graf“), Beograd, avgust 2017, *Obaveštenost građana Srbije o ratovima '90-ih, ratnim zločinima i suđenjima optuženima za ratne zločine*.

370 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, 3. *Prioriteti i ciljevi u oblasti procesuiranja ratnih zločina*, str. 15.

371 *Ibid*, 34-36.

372 *Ibid*, 36.

373 Informator o radu Tužilaštva za ratne zločine, dostupan na zvaničnoj internet prezentaciji TRZ-a: http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/HomeDocument/Document_sr/2017-09/informator_lat_sep_2017~0.pdf, pristupljeno: 29.09.2017. godine.

374 Zvanična internet prezentacija TRZ-a: <http://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/>, pristupljeno: 29.09.2017. godine.

je nova internet prezentacija pregledna, informacije koje se objavljuju su uglavnom šture i ne objavljuju se redovno.

Odeljenja za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda nemaju posebne službe za odnose s javnošću, već te funkcije obavljaju Službe za odnose s javnošću Višeg, odnosno Apelacionog suda u Beogradu.³⁷⁵ Služba koja radi u okviru Višeg suda priprema kratka saopštenja za javnost povodom potvrđivanja optužnica ili izricanja presuda.³⁷⁶

Apelacioni sud objavljuje presude na svojoj internet stranici. Viši sud u Beogradu ne objavljuje ni sažetke ni integralne verzije presuda, iako su prvostepene presude osnovni činjenični izvor o događajima koji su predmet suđenja za ratne zločine.³⁷⁷ Suprotno aktivnostima predviđenim Nacionalnom strategijom, **internet stranica Višeg suda u Beogradu nije unapređivana prethodnih meseci**. Naime, i dalje se na internet stranici tog suda, sem podatka da postoji Odeljenje za ratne zločine, o ovim suđenjima ništa drugo ne može naći, čak ni raspored suđenja.

- **Anonimizacija presuda**

Iako TRZ i Apelacioni sud objavljuju optužnice, odnosno presude na svojim internet stranicama, one su po pravilu anonimizovane (zatamnjene, redigovane), što čini i Viši sud kada ih dostavlja po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja. U nekim slučajevima, suprotno odlukama Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti³⁷⁸, sudovi su zatamnivali čak i imena okrivljenih, njihovih branilaca, imena sudija, svedoka, veštaka, pa čak i čitave pasuse i stranice presude. Na taj način **presude postaju u celini nečitljive i neupotrebljive za pravnu analizu, žrtvama se uskraćuje simbolično priznanje patnji, a društvu znanje o počinjenim zločinima.**³⁷⁹

375 *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016. godine, str. 33; Služba za odnose s javnošću Višeg suda u Beogradu: <http://www.bg.vi.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/>; Služba za odnose s javnošću Apelacionog suda u Beogradu: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/>. Svim izvorima pristupljeno: 29.09.2017. godine.

376 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su II 17/a br. 93/17, od 18.05.2017. godine; *10 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji – Konture pravde*, FHP, 2014. godine, str. 44.

377 Služba za odnose s javnošću Višeg suda u Beogradu: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini>, pristupljeno: 02.10.2017. godine, pristupljeno: 29.09.2017. godine. Donete odluke u predmetima ratnih zločina, objavljene na zvaničnoj internet prezentaciji Apelacionog suda u Beogradu: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/krivicno-odeljenje/ratni-zlocini>, pristupljeno: 02.10.2017. godine.

378 Videti npr. Odluka Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Br. 07-00-00337/2014-03 od 17.03.2014. godine.

379 *Anonimizacija presuda za ratne zločine suprotna domaćim i međunarodnim propisima*, saopštenje za javnost, FHP, 14.01.2014. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=26065>, pristupljeno: dana 16.10.2017. godine.

Prilikom odbijanja zahteva FHP-a za dostavljanje neanonimizovanih presuda, sudovi se po pravilu pozivaju na Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.

Međutim, ovaj argument sudova ne stoji jer zakon ne štiti lične podatke kada su oni javno dostupni³⁸⁰, niti u slučajevima „zaštite prava i sloboda i drugog javnog interesa“³⁸¹, kao ni u slučajevima kada se radi o ličnosti, pojavi ili događaju od interesa za javnost.³⁸² Ovdje posebno treba istaći prvi izuzetak od zaštite ličnih podataka. Naime, suđenja za ratne zločine su javna (sem u malobrojnim opravdanim slučajevima) i stoga su svi lični podaci saopšteni na glavnim pretresima – npr. imena žrtava i svedoka – „javno dostupni“ i ne uživaju zaštitu. Absurd anonimizovanja podataka saopštenih na javnim suđenjima je posebno evidentan ako se ima u vidu da im mogu prisustvovati novinari i nesmetano izveštavati o svim detaljima koje su na pretresu saznali.

Posebno zabrinjavajuća mera sudova u Srbiji predstavlja **anonimizacija imena žrtava u presudama za ratne zločine**,³⁸³ što čini žrtve ratnih zločina nevidljivim za javnost, čime se krši pravo na istinu žrtava i njihovih porodica, ali i čitavog društva. FHP ovakvu praksu ocenjuje kao pogrešnu, jer tek sa objavljivanjem identiteta žrtve one prestaju da budu statistički podatak i javnost ih upoznaje kao osobe koje su, samo zbog svoje nacionalne ili verske pripadnosti, postale žrtve zločina. S druge strane, upoznavanje javnosti sa žrtvom i javno pominjanje njenog imena i prezimena predstavlja vid satisfakcije za žrtvu i preduslov za priznanje patnji koje je pretrpela, pre svega, na osnovu i zbog svog identiteta.

71

Republika Srbija nema zakonsku regulativu o anonimizaciji tužilačkih i sudskih odluka, već je ta oblast delimično uređena internim aktima sudova i tužilaštava, odnosno pravilnicima o anonimizaciji. Takve pravilnike nemaju TRZ i Viši sud u Beogradu, dok su Vrhovni kasacioni sud i Apelacioni sud u Beogradu usvojili pravilnike o anonimizaciji.³⁸⁴ Njima je predviđeno da se ne anonimiziraju podaci o okrivljenim i osuđenim licima u sudskim odlukama donetim u postupcima za ratne zločine.

380 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 97/2008, 104/2009 – dr. zakon, 68/2012 – odluka US i 107/2012), član 5, stav 1, tačka 1.

381 *Ibid*, član 13.

382 *Ibid*, član 14.

383 Videti npr. presudu Apelacionog suda u Beogradu u predmetu *Beli Manastir*, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/05/Drugostepena_presuda_12.02.2016.pdf, pristupljeno: 16.10.2017. godine.

384 Apelacioni sud u Beogradu, *Pravilnik o izmenama pravilnika o minimumu anonimizacije sudskih odluka* (Su. br. I -2 84/12), 26.04.2012. godine, str. 178, dostupno na: http://www.bg.ap.sud.rs/images/INFORMATOR_7_2013_LAT.pdf, pristupljeno: 16.10.2017. godine; Vrhovni kasacioni sud, *Pravilnik o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama* (I Su 303/10-1), 27.05.2010. godine, dostupno na: <http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/PravilnikOAnonimizaciji.pdf>, pristupljeno: 16.10.2017. godine.

Nacionalna strategija nije direktno adresirala problem anonimizacije sudske dokumentacije u predmetima ratnih zločina. Međutim, Akcionim planom predviđeno je „utvrđivanje jasnih pravila anonimizacije sudskih odluka u različitim pravnim oblastima pre njihovog objavljivanja, oslanjajući se na pravila Evropskog suda za ljudska prava“.³⁸⁵ Radna grupa za sprovođenje ove mere je pripremila **Predlog pravilnika o anonimizaciji, ali samo za odluke Vrhovnog kasacionog suda**.³⁸⁶ Osim što je takav predlog suprotan obavezama iz Akcionog plana, on je u velikoj meri besmislen, budući da je Vrhovni kasacioni sud već imao Pravilnik o anonimizaciji koji nije rezultirao ujednačavanjem prakse sudova u Srbiji.

• Snimanje suđenja

Za razliku od suđenja u predmetima organizovanog kriminala, mediji nikada nisu prenosili snimke sa glavnih pretresa u predmetima ratnih zločina.³⁸⁷ Uprkos zakonskom okviru koji to omogućava³⁸⁸, za skoro 15 godina procesuiranja ratnih zločina u Srbiji, javnost nije imala priliku da vidi ni jedno svedočenje žrtava, počinilaca i svedoka ratnih zločina koji učestvuju u ovim predmetima, niti izricanje neke presude. Imajući u vidu da je u Srbiji televizija glavni izvor informisanja javnosti³⁸⁹, te da 72% ispitanika u poslednjem istraživanju javnog mnjenja navodi da se o ratovima i suđenjima za ratne zločine najčešće informiše putem televizije³⁹⁰, ostvarenje cilja Strategije koji predviđa „unapređenje ukupnog odnosa društva prema suđenjima za ratne zločine“³⁹¹ podrazumeva javnu dostupnost televizijskih priloga sa suđenja.

Prema poslednjem istraživanju javnog mnjenja, 54% građana Srbije smatra da bi RTS, kao televizija sa nacionalnom frekvencijom, trebalo da prenosi suđenja za ratne zločine, ili makar najvažnije delove suđenja, poput svedočenja žrtava i izricanja presuda (36% ispitanika).

385 Akcioni plan za pregovaranje Poglavlja 23, aktivnost 1.3.9.2, dostupno na: <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/12647/akcioni-plan-za-pregovaranje-poglavlja-23-usvojen-na-sednici-vlade-srbije-27-aprila-2016.php>, pristupljeno: 16.10.2017. godine.

386 Izveštaj 4/2016 o sprovođenju Akcionog plana za poglavlje 23, decembar 2016. godine, str. 97-98, dostupno na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izve%C5%A1taj%20br.%204-2016%20o%20sprovedu%C4%91enju%20Akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023.pdf>, pristupljeno: 16.10.2017. godine.

387 *Model strategije za procesuiranje ratnih zločina izvršenih tokom i u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, period 2015-2025*, FHP, 2015. godine, str. 30.

388 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupcima za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 16a.

389 Videti npr. istraživanje integriteta medija u Srbiji koje je sproveo Biro za društvena istraživanja, dostupno na: <http://www.birodi.rs/barometar-integriteta-medija-bim/>, pristupljeno: 02.10.2017. godine.

390 Istraživanje javnog mnjenja za potrebe dnevnog lista *Danas* (izdavač „Dan Graf“), Beograd, avgust 2017, *Obaveštenost građana Srbije o ratovima '90-ih, ratnim zločinima i suđenjima optuženima za ratne zločine*.

391 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 34-36.

Iako Zakon koji uređuje organizaciju i nadležnost državnih organa u postupcima za ratne zločine omogućava snimanje suđenja³⁹², u praksi o zahtevu za snimanje odlučuje predsednik Višeg suda u Beogradu.³⁹³ Ovi zahtevi su do sada bili redovno odbijani i to najčešće bez obrazloženja.³⁹⁴

Nacionalna strategija se osvrnula na ovaj problem i predvidela: „Dosledno postupanje predsednika nadležnih sudova u skladu sa Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine.“³⁹⁵ Ipak, budući da za navedenu aktivnost nije predviđen mehanizam kontrole implementacije, ne iznenađuje **da je od momenta donošenja Nacionalne strategije Predsednik Višeg suda odbio sve zahteve za snimanje glavnog pretresa.**³⁹⁶

Unapređenje nastavnih programa o sukobima na prostorima bivše Jugoslavije

Način na koji se u udžbenicima u Srbiji predstavlja period oružanih sukoba iz 1990-ih je mahom pristrasan i selektivan. Uprkos velikom broju sudski utvrđenih činjenica o masovnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji, one nisu deo zvaničnih nastavnih programa.

U okviru analize sadržaja udžbenika istorije u Srbiji o ratovima u bivšoj Jugoslaviji, u svetlu utvrđenih činjenica pred MKSJ, koju je 2015. godine uradio Fond za humanitarno pravo, može se konstatovati nekoliko tendencija kada je reč o obradi teme raspada Jugoslavije i oružanih sukoba 1991-1999. godine.³⁹⁷ U gotovo svim udžbenicima primetni su distanciran manir i šturo prikazivanje događaja tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji. U pojedinim udžbenicima o temi ratova i zločina koji su počinjeni u njima, kao i o posledicama koje su ostavili, posvećeno je svega nekoliko rečenica. Druga tendencija koja je prisutna jeste neobjektivnost u prikazivanju događaja u vezi sa ratovima u bivšoj Jugoslaviji, pogotovo u predstavljanju ratnih zločina koji su počinjeni i žrtvama koje su stradale u njima. Neobjektivnost se ogleda pre svega u selektivnom izboru podataka i

73

392 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (*Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011-dr. zakon i 6/2015), član 16a.

393 Sudski poslovnik (*Službeni glasnik Republike Srbije* br. 110/2009, 70/2011, 19/2012, 89/2013, 96/2015, 104/2015, 113/2015 - ispr., 39/2016, 56/2016 i 77/2016), član 59. i član 60.

394 *Tranziciona pravda u Srbiji u periodu od 2013. do 2015. godine*, FHP, 2016, str. 33; *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, 2017. godine, str. 14.

395 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, str. 36.

396 Odgovor Višeg suda u Beogradu na zahtev FHP-a za pristup informacijama od javnog značaja, broj Su II 17/a br. 93/17, od 18.05.2017. godine. Videti i: *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2016. godine*, FHP, 2017. godine, str. 14.

397 *Udžbenici istorije u post-konfliktnim društvima: Obrazovanje za pomirenje?*, Forum za tranzicionu pravdu, FHP, Beograd, 2015. godine, str. 14, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2016/03/Forum_5.pdf, pristupljeno: 17.10.2017. godine.

jasnom prenebregavanju činjenica i događaja u kojima bi uloga srpskog naroda i Srbije kao države mogla biti prikazana u negativnom svetlu.³⁹⁸

Ignorisanje sudski utvrđenih činjenica o ratovima u bivšoj Jugoslaviji omogućava manipulaciju i interpretaciju prošlosti u skladu sa trenutnim političkim ciljevima. Na taj način, značajno se smanjuje prostor za učestvovanje novih generacija u procesu uspostavljanja poverenja sa susedima.

U periodu nakon donošenja Nacionalne strategije nije bilo promena u udžbenicima istorije.³⁹⁹

Odsustvo političke podrške

- **Izostanak javnog predstavljanja Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina**

Nacionalna strategija je predvidela da će najviši državni organi, predvođeni predsednikom Vlade i ministrom pravde, javno izraziti svoju podršku radu svih domaćih organa koji se bave procesuiranjem ratnih zločina, u borbi protiv nekažnjivosti i poštovanju vladavine prava.⁴⁰⁰ Do dana objavljivanja ovog Izveštaja, oni to nisu učinili.

74

FHP smatra da neimplementacija ove aktivnosti na najbolji način oslikava odnos vlasti u Srbiji prema procesuiranju ratnih zločina. Naime, značajan broj drugih aktivnosti iz Strategije nije sproveden, međutim, za njihovo nesprovođenje su kao izgovori nuđeni objektivni razlozi poput neizbora Tužioca za ratne zločine⁴⁰¹ ili nedostatak finansijskih sredstava.⁴⁰² U isto vreme, nije moguće pronaći objektivne izgovore za izostanak deklarativne podrške vlasti borbi protiv nekažnjivosti, jer je za sprovođenje ove aktivnosti neophodna samo politička volja, ali nje očito nema.

- **Glorifikacija ratnih zločinaca**

Nakon usvajanja Strategije nastavljen je proces glorifikacije ratnih zločinaca, započet 2015. godine državnim dočekom generala Vladimira Lazarevića po izlasku iz zatvora, nakon odslužene kazne izrečene pred MKSJ za zločine nad kosovskim Albancima.⁴⁰³

398 *Ibid.*

399 *Ibid.*

400 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, 3. *Prioriteti i ciljevi u oblasti procesuiranja ratnih zločina*, str. 36.

401 Videti oblast: *Povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine pred organima Republike Srbije*.

402 Intervju sa predstavnikom Komisije Vlade Srbije za nestala lica, 11.10.2017. godine.

403 *Državni doček Lazarevića predstavlja ruganje žrtvama*, FHP, saopštenje za javnost, 04.12.2015. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=30815>, pristupljeno: 30.09.2017. godine.

Osuđeni ratni zločinac, Veselin Šljivančanin⁴⁰⁴ je tokom 2016. i 2017. godine održao brojne promocije svojih knjiga u mestima u Srbiji, poput Bačkog Gračca⁴⁰⁵, Omoljice⁴⁰⁶, Starčeva i Opova⁴⁰⁷, ali i drugih mesta. Pojedine od tih promocija organizovala je vladajuća Srpska napredna stranka, kao što je to bio slučaj sa promocijom u Beški⁴⁰⁸, kada su fizički napadnuti aktivisti i aktivistkinje Inicijative mladih za ljudska prava, koji su protestovali protiv održavanja ove tribine. U junu 2017. godine, Šljivančanin je održao promociju i u Kući kralja Petra (muzeju u Beogradu).⁴⁰⁹

Tribinu je u aprilu 2016. godine u Domu omladine, ustanovi kulture i obrazovanja Grada Beograda⁴¹⁰, održao i Momčilo Krajišnik, ratni predsednik Narodne skupštine Republike Srpske, koji je pred MKSJ osuđen za istrebljenje, ubistva, progone na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi, deportacije i nečovečno postupanje, počinjene nad nesrbima tokom rata u BiH.⁴¹¹ Njemu je Grad Beograd omogućio da promoviše knjigu *Kako se radala Republika Srpska – zapisi iz haškog zatvora*, u kojoj negira zločine za koje je osuđen. Promocija je održana uprkos protivljenju civilnog društva.⁴¹² U januaru 2017. godine, Krajišnik se u zgradi Predsedništva Republike Srbije sastao sa tadašnjim predsednikom Srbije, Tomislavom Nikolićem.⁴¹³

-
- 404 Predmet *Vukovarska trojka* u okviru kojeg se sudilo Veselinu Šljivančaninu: *Mrkšić i dr.* (IT-95-13/1), dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: <http://www.icty.org/bcs/case/mrkasic/4#pressrel>, pristupljeno: 07.08.2017. godine.
- 405 *Veselin Šljivančanin sa tribine u Bačkom Gračcu pružio podršku listi SNS*, Radio Odžaci, 06.04.2016. godine, dostupno na: <http://www.ico.rs/veselin-sljivančanin-sa-tribine-u-b-gracacu-uputio-podrsku-listi-sns/>, pristupljeno: 07.08.2017. godine.
- 406 *Šljivančanin u Omoljici: U SNS su čestiti ljudi i patriote*, RTV Pančevo, 13.04.2016. godine, dostupno na: <http://rtvpancevo.rs/Vesti/Politika/sljivančanin-u-omoljici-u-sns-su-estiti-ljudi-i-patriote.html>, pristupljeno: 16.10.2017. godine.
- 407 *Književno veče Šljivančanina u Starčevu i Opovu*, RTV Pančevo, 03.02.2017. godine, dostupno na: <http://rtvpancevo.rs/Vesti/Kultura/književno-vece-sljivančanina-u-starcevu-i-opovu.html>, pristupljeno: 16.10.2017. godine.
- 408 *Pretučeni aktivisti Inicijative mladih*, Danas, 17.01.2017. godine, dostupno na: http://www.danas.rs/drustvo.55.html?news_id=336638, pristupljeno: 07.08.2017. godine.
- 409 *Predstavljena Šljivančaninova knjiga „U službi otadžbine“*, Tanjug, 26.06.2016. godine, dostupno na: <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=339361>, pristupljeno: 07.08.2017. godine.
- 410 Zvanična internet prezentacija Doma omladine, sekcija „O nama“, dostupno na: <http://www.domomladine.org/o-nama/>, pristupljeno: 30.09.2017. godine.
- 411 O suđenju Momčilu Krajišniku videti: *Momčilo Krajišnik* (IT-00-39), dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: <http://www.icty.org/bcs/case/krajsnik/4>, pristupljeno: 30.09.2017. godine.
- 412 *NVO: Dom omladine da ne promoviše knjigu Momčila Krajišnika*, N1, 15.04.2016. godine, dostupno na: <http://rs.n1info.com/a152138/Vesti/Vesti/NVO-Dom-omladine-da-ne-promovise-knjigu-Momčila-Krajsnika.html>, pristupljeno: 30.09.2017. godine.
- 413 *Ratni zločinac u Predsedništvu Republike Srbije*, saopštenje za javnost, FHP, 11.01.2017. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=33219>, pristupljeno: 07.08.2017. godine.

U oktobru 2017. godine, skupu starešina Treće armije angažovanih za vreme rata na Kosovu, koji je organizovan pod sloganom „Da se ne zaboravi“⁴¹⁴, prisustvovali su general Vladimir Lazarević, bivši komandant Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije i Nikola Šainović, bivši potpredsednik Vlade SRJ, obojica osuđeni pred MKSJ za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti tokom rata na Kosovu.⁴¹⁵ Skupu su kao državni zvaničnici prisustvovali i ministar odbrane Aleksandar Vulin i generalni sekretar predsednika Srbije Nikola Selaković, koji su tom prilikom održali govore u čast prisutnih, a ministar odbrane je posebno naglasio da je „prošlo vreme stida, ovo je vreme tihog ponosa“⁴¹⁶ i da je „odnos prema ovim ljudima odnos našeg samopoštovanja“⁴¹⁷.

- **Zakonska zaštita za negiranje zločina iz rata**

Krajem 2016. godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je izmene krivičnog zakonika kojima je zabranjeno javno odobravanje i negiranje genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina, **ali samo ako su ta krivična dela utvrđena pravosnažnom presudom suda u Srbiji ili Međunarodnog krivičnog suda.**⁴¹⁸ Zabrana ne obuhvata negiranja činjenica utvrđenih pred MKSJ i Međunarodnim sudom pravde, poput genocida u Srebrenici, zločina na Ovčari, masovnih zločina počinjenih u Prijedoru, Markalama, Meji i Korenici, Izbici i drugim mestima tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji.⁴¹⁹ Na ovaj način, Parlament je otvorio prostor za reviziju sudski utvrđenih činjenica, posebno onih koje ukazuju na odgovornost srpskih počinilaca.

FHP smatra da činjenica da su navedene izmene krivičnog zakonika usvojene u istoj godini kada i Nacionalna strategija, koja naglašava „opštu društvenu svest o značaju kažnjavanja učinilaca ratnih zločina“⁴²⁰ na najbolji način ilustruje nedosledno poštovanje principa vladavine prava od strane državnih organa Republike Srbije.

414 *Vulin: Prošlo je vreme stida, ovo je vreme tihog ponosa*, RTS, 07. oktobar 2017. godine, dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2896858/vulin-proslo-je-vreme-stida-ovo-je-vreme-tihog-ponosa.html>, pristupljeno: 17.10.2017. godine.

415 O suđenju Vladimiru Lazareviću i Nikoli Šainoviću videti: *Šainović i dr.* (IT-05-87), dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji MKSJ: <http://www.icty.org/bcs/case/milutinovic/4>, pristupljeno: 17.10.2017. godine.

416 *Vulin: Prošlo je vreme stida, ovo je vreme tihog ponosa*, RTS, 07.10.2017. godine, dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2896858/vulin-proslo-je-vreme-stida-ovo-je-vreme-tihog-ponosa.html>, pristupljeno: 17.10.2017. godine.

417 *Vulin: Prošlo je vreme kada smo se stideli onih koji su branili zemlju od NATO*, Blic, 07.10.2017. godine, dostupno na: <http://www.blic.rs/vesti/politika/vulin-proslo-je-vreme-kada-smo-se-stideli-onih-koji-su-branili-zemlju-od-nato/xrejf4w>, pristupljeno: 17.10.2017. godine.

418 Krivični zakonik (*Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016), član 387.

419 *Zakonska zaštita za negiranje genocida u Srebrenici*, saopštenje za javnost, FHP, 17.11.2016. godine, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=32958>, pristupljeno: 02.10.2017. godine.

420 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, 3. *Prioriteti i ciljevi u oblasti procesuiranja ratnih zločina*, str. 14-15.

Tabelarni prikaz realizacije aktivnosti

1. POVEĆANJE EFIKASNOSTI POSTUPAKA ZA RATNE ZLOČINE PRED ORGANIMA REPUBLIKE SRBIJE		
1.1. Istrage i podizanje optužnica		
Aktivnost	Rok	Status
TRZ će izraditi radni tekst i usvojiti Tužilačku strategiju za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji.	I kvartal 2016. godine	Neimplementirano
SORZ će pripremiti bazu podataka o masovnim zločinima izvršenim tokom oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji.	IV kvartal 2016. godine	Neimplementirano
TRZ će nastojati da preuzme sve predmete ratnih zločina koji se još uvek nalaze pred domaćim sudovima opšte nadležnosti.	IV kvartal 2016. godine	Implementirano
<p>Tužilac za ratne zločine sprovedi sledeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristi postojeće kapacitete u skladu sa prioritetima definisanim kroz Tužilačku strategiju; • primenjuje pravni institut sporazuma o priznanju krivičnog dela; • obezbeđuje punu poverljivost procesa istrage; • ispituje da li osumnjičeni poseduje imovinu pribavljenu izvršenjem ratnog zločina i podnesi sudu odgovarajući zahtev, na osnovu Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. 	Kontinuirano	Implementirano delimično

Broj zamenika tužioca i ostalih službenika TRZ-a povećavaće se u skladu sa dinamikom predviđenom Akcionim planom za Poglavlje 23.	Kontinuirano	Neimplementirano
Za postojeće, ali i novozaposlene/ novoizabrane službenike i zamenike javnog tužioca u TRZ-u sprovodiće se kontinuirane obuke o međunarodnom humanitarnom, međunarodnom krivičnom pravu i istražnim tehnikama, kao i adekvatne obuke vezane za odnos prema žrtvama i svedocima.	Kontinuirano	Neimplementirano
Priprema analize (izveštaja) pravnog i faktičkog stanja i potreba SORZ-a u okviru MUP-a, a u cilju određivanja potreba za reformom te Službe.	I kvartal 2016. godine	Implementirano
Na osnovu navedene analize, MUP će hitno sprovesti mere da obezbedi optimalan položaj i kapacitet SORZ-a.	Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine	Nema informacija
Usvajanje zajedničkih internih pravila o radu, TRZ-a i SORZ-a, na inicijativu Tužioca za ratne zločine.	II kvartal 2016. godine	Nema informacija
Unapređenje saradnje TRZ-a i SORZ-a kroz: <ul style="list-style-type: none"> • organizovanje zajedničkih obuka; • formiranje zajedničkog strateškog tima radi definisanja smernica i pravaca postupanja; • formiranje zajedničkih operativnih timova; • periodično zajedničko organizovanje okruglih stolova. 	Kontinuirano	Implementirano delimično

1.2. Sudenja		
Aktivnost	Rok	Status
<ul style="list-style-type: none"> Dosledna primena čl. 10. i 10a Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, u pogledu perioda na koji su sudije raspoređene u veća za ratne zločine. Određivanje dopunskih sudija u predmetima u kojima postoji opravdana bojazan da bi zbog isteka perioda na koji je predsednik veća upućen u odeljenje za ratne zločine, glavni pretres morao početi iznova. 	Kontinuirano	Implementirano delimično
Tužilac za ratne zločine bi trebalo da započne pregovore sa partnerima u susednim državama o uspostavljanju objedinjene regionalne baze podataka o svim slučajevima suđenja za ratne zločine čime bi se doprinelo ujednačavanju sudske prakse.	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Neimplementirano
<p>Ministarstvo pravde nastojeće, na predlog VSS-a, da sudnice u kojima se održavaju suđenja u postupcima za ratne zločine budu odgovarajuće tehnički opremljene.</p> <p>Predsednici Višeg i Apelacionog suda u Beogradu nastojeće da, u saradnji sa VSS-om, obezbede održavanje ročišta i u adekvatnim sudnicama drugih sudova.</p>	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Neimplementirano
Na inicijativu Tužilaštva za ratne zločine, Višeg i Apelacionog suda u Beogradu, a kroz saradnju VSS, DVT i Pravosudne akademije, biće uspostavljen sistem stručnog usavršavanja za sudije, tužioce, saradnike, pomoćnike, savetnike i policijske inspektore u oblasti međunarodnog krivičnog i međunarodnog humanitarnog prava.	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Neimplementirano

2. ZAŠTITA SVEDOKA I ŽRTAVA		
Aktivnost	Rok	Status
Sektorska radna grupa Ministarstva pravde izradiće analizu sudske prakse o primeni člana 102. ZKP-a, kao i analiza odredaba i rezultata dosadašnjeg sprovođenja Zakona o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku i formulisanje zaključaka i preporuka o potrebama eventualnih izmena ovog zakona ili pratećih podzakonskih akata u cilju unapređenja sistema zaštite oštećenih i svedoka.	I - IV kvartal 2016. godine	Implementirano
MUP će inicirati, i u saradnji sa Komisijom za sprovođenje programa zaštite učesnika u krivičnom postupku, pripremiti analizu položaja i potreba Jedinice za zaštitu.	I kvartal 2016. godine	Implementirano
Na osnovu napred navedene analize, MUP će hitno sprovesti mere da obezbedi optimalan položaj i kapacitet Jedinice za zaštitu.	II kvartal 2016. godine	Nema informacija
Krivična veća dosledno primenjuju odredbe ZKP-a kojima je regulisano sankcionisanje učesnika u postupku koji krše procesnu disciplinu, a naročito ukoliko napadaju integritet svedoka i žrtava.	Kontinuirano	Nema informacija
Nadležni javni tužioci, DVT i nadležna advokatska komora redovno obaveštavaju sud o merama preduzetim po opomeni iz člana 374. ZKP-a.	Kontinuirano	Nema informacija
Unapređenje pravila o postupanju od strane Komisije za sprovođenje programa zaštite i Jedinice za zaštitu uz puno poštovanje interesa krivičnog postupka u kom su prema zaštićenom licu primenjene mere zaštite.	Kontinuirano	Implementirano

<p>Unapređenje saradnje između Jedinice za zaštitu i TRZ-a kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potpisivanje protokola o saradnji; • organizovanje zajedničkih obuka; • formiranje zajedničkog strateškog tima; • formiranje zajedničkih operativnih timova; • periodično zajedničko organizovanje okruglih stolova. 	<p>Kontinuirano</p>	<p>Implementirano delimično</p>
---	---------------------	---------------------------------

3. PODRŠKA SVEDOCIMA I ŽRTVAMA		
Aktivnost	Rok	Status
Ministarstvo pravde će sprovesti analizu usklađenosti normativnog okvira sa Direktivom 2012/29/EU.	I kvartal 2016. godine	Implementirano
Ministar pravde osnovaće radnu grupu koja će predložiti izmene i dopune zakona i propisa u cilju usklađivanja pojma žrtve sa Direktivom 2012/29/EU.	II kvartal 2016. godine	Neimplementirano
Ministarstvo pravde će doneti podzakonski akt kojim će se urediti obavezno pružanje informacija žrtvama o svim aspektima krivičnog postupka koji su od njihovog interesa, u skladu sa članom 6. Direktive 2012/29/EU.	II kvartal 2016. godine	Nema informacija
Ministarstvo pravde će kreirati i distribuirati brošuru koja će sadržati informacije o pravima žrtava (pravna pomoć, psihološka podrška, zaštita, itd.), u skladu sa članom 4. Direktive 2012/29/ EU.	III kvartal 2016. godine	Implementirano od strane Republičkog javnog tužilaštva
Služba za pomoć i podršku oštećenim i svedocima Višeg suda u Beogradu će angažovati stručnjaka za pružanje psiho-socijalne podrške.	IV kvartal 2016. godine	Neimplementirano
Jedinica za zaštitu MUP-a izmenama sistematizacije omogućiće angažovanje stručnog osoblja za pružanje psiho-socijalne podrške.	IV kvartal 2016. godine	Implementirano delimično
Za potrebe zaposlenih u Službi za pomoć i podršku oštećenim i svedocima, Viši sud u Beogradu i Pravosudna akademija će, uz podršku VSS-a i Ministarstva pravde povremeno organizovati dodatne obuke i podsticati učešće na stručnim skupovima.	Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine	Implementacija u toku

<p>Za potrebe zaposlenih u Jedinici za zaštitu Centar za obuku MUP-a će, u saradnji sa akademskom zajednicom i organizacijama civilnog društva, povremeno organizovati dodatne obuke i podsticati učešće na stručnim skupovima.</p>	<p>Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine</p>	<p>Implementacija u toku</p>
<p>Unapređenje infrastrukturnih i tehničkih kapaciteta Službi za pomoć i podršku i pomoć oštećenim i svedocima.</p>	<p>Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine</p>	<p>Neimplementirano</p>
<p>Uspostavljanje mreže usluga na nivou cele zemlje za podršku žrtvama, svedocima i oštećenim u istrazi i svim fazama krivičnog postupka, uključujući:</p> <ul style="list-style-type: none"> • normativni aspekt (važeci normativni okvir, najbolja uporedna rešenja, međunarodni standardi); • finansijsku procenu (održivo finansiranje, adekvatnost prostorija i osoblja, potreba za obukom); • pristup uslugama podrške (obuhvat mreže, udaljenost, mobilni timovi za podršku). 	<p>Za analizu I kvartal 2016; za uspostavljanje mreže kontinuirano počev od 2018. godine</p>	<p>Implementirano</p>
<p>Ministarstvo pravde iniciraće održavanje regionalne konferencije na temu unapređenja saradnje u pružanju podrške svedocima i žrtvama.</p>	<p>Kontinuirano, počev od III kvartala 2016. godine</p>	<p>Neimplementirano</p>

4. ODBRANA OKRIVLJENOG		
Aktivnost	Rok	Status
Izrada programa inicijalne i kontinuirane obuke u oblasti međunarodnog humanitarnog i međunarodnog krivičnog prava za advokate koji zastupaju okrivljene.	III kvartal 2016. godine	Neimplementirano
Sprovođenje kontinuirane obuke u oblasti međunarodnog humanitarnog i međunarodnog krivičnog prava za advokate koji zastupaju okrivljene.	Kontinuirano, počev od IV kvartala 2016. godine	Neimplementirano
Radna grupa koju formira Ministar pravde izradiće analizu odredaba i rezultata primene Pravilnika o visini naknade za rad advokata po službenoj dužnosti u predmetima ratnih zločina.	III kvartal 2016. godine	Neimplementirano

5. SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE I PITANJE NESTALIH LICA

Aktivnost	Rok	Status
Republika Srbija kontinuirano će raditi na ispunjenju preporuka Komiteta za prisilne nestanke i o postignutim rezultatima izveštavati Komitet.	Kontinuirano	Neimplementirano
Sprovesti analizu organizacione strukture i položaja stručne službe sa ciljem unapređenja efikasnosti i održivosti poslova u nadležnosti Komisije.	III kvartal 2016. godine	Implementirano
Unaprediti međusobnu saradnju Komisije za nestala lica i ostalih državnih organa uključenih u proces istrage i procesuiranja ratnih zločina, kroz periodično organizovanje okruglih stolova.	Periodično (najmanje jednom godišnje)	Nema informacija
Ministarstvo spoljnih poslova pokreće postupak kako bi Republika Srbija potpisala ili pristupila Sporazumu o uspostavljanju Međunarodne komisije za nestala lica kojim ova Komisija dobija status međunarodne organizacije.	IV kvartal 2016. godine	Implementirano
Vlada podstiče Komisiju za nestala lica Republike Srbije da osnuje poseban novčani fond za podršku nadležnim državnim organima u pribavljanju raspoloživih podataka o grobnim lokacijama lica koja se još uvek vode kao nestala.	Kontinuirano	Neimplementirano

6. SARADNJA SA MEĐUNARODNIM KRIVIČNIM TRIBUNALOM ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Aktivnost	Rok	Status
<p>Izvršiti potpun uvid i istraživanje arhive MKSJ i MMKS i analizu otkrivenih dokumenata, preko postavljenih oficira za vezu.</p> <p>Identifikovanje materijala i dokaza MKSJ i MMKS koji su relevantni za prioritete slučajeve.</p>	<p>Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine</p>	<p>Implementacija u toku</p>
<p>Republika Srbija nastojće da se održi dobra praksa prenosa znanja i iskustva iz MKSJ-a, kako bi se steklo opšte i posebno znanje koje se odnosi na konkretne slučajeve.</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Implementacija u toku</p>
<p>Republika Srbija nastojće da se održi dobra praksa <i>ad hoc</i> prisustva savetnika TRZ-a u kancelarijama MKSJ-a i MMKS-a.</p>	<p>Periodično</p>	<p>Implementacija u toku</p>

7. REGIONALNA I ŠIRA MEĐUNARODNA SARADNJA

7.1. Regionalna saradnja

Aktivnost	Rok	Status
<p>Ministarstvo pravde će inicirati održavanje regionalne konferencije radi postizanja međudržavnog sporazuma sa Republikom Hrvatskom, BiH i Crnom Gorom o sledećim pitanjima:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Utvrđivanje regionalnih pravila o podeli nadležnosti za postupanje;2. Unapređenje regionalne saradnje u pogledu postupanja po zamolnicama;3. Uspostavljanje olakšanog postupka za pribavljanje dokaza na teritoriji druge države od strane odbrane;4. Jedinstveno postupanje država regiona u pogledu rešavanja sudbine nestalih lica.	I kvartal 2017. godine	Neimplementirano
<p>Ministarstvo pravde osniva radnu grupu koja će tematski i normativno pripremiti predloge za regionalnu konferenciju.</p>	II kvartal 2017. godine	Neimplementirano
<p>TRZ će inicirati nastavak „Paličkog procesa”, kao i održavanje redovnih tromesečnih sastanaka između regionalnih tužilaca.</p>	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Neimplementirano
<p>TRZ će inicirati uspostavljanje zajedničke evidencije slučajeva ratnih zločina na regionalnom nivou čije je rešavanje započeto putem regionalne saradnje.</p>	Kontinuirano, počev od II kvartala 2016. godine	Neimplementirano
<p>TRZ će raditi na promovisanju uspostavljanja zajedničkih prekograničnih istražnih tužilačkih timova sa zemljama regiona.</p>	Kontinuirano	Neimplementirano

Unapređenje saradnje između pravosudnih organa Republike Srbije i SORZ-a sa Privremenim institucijama samouprave u Prištini.	Kontinuirano	Neimplementirano
--	--------------	------------------

7.2. Međunarodna saradnja		
Aktivnost	Rok	Status
Aktivno učešće sudija i javnih tužilaca koji postupaju u predmetima ratnih zločina na seminarima iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava i stručnim savetovanjima.	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Nema informacija
Ministarstvo pravde, u saradnji sa TRZ-om i VSS-om nastojaće da obezbedi finansijsku podršku projekta prevoda domaćih presuda na engleski jezik, kako bi mogle da budu uključene u <i>Legal Tools Project</i> .	Kontinuirano, počev od I kvartala 2016. godine	Neimplementirano

8. UNAPREĐENJE UKUPNOG ODNOSA DRUŠTVA PREMA PITANJU SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE		
Aktivnost	Rok	Status
Dosledno postupanje predsednika nadležnih sudova u skladu sa članom 16a Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine.	Kontinuirano	Neimplementirano
Poboljšanje veb prezentacije Višeg suda u Beogradu, na kojoj će biti dostupne sve neophodne informacije o presudama, a postepeno i same presude u predmetima ratnih zločina.	Kontinuirano	Neimplementirano
Redovno objavljivanje sadržajnih izveštaja o radu pravosudnih institucija nadležnih za procesuiranje ratnih zločina.	Kontinuirano	Neimplementirano
Redovno objavljivanje izveštaja o sprovođenju strateških dokumenata u oblasti procesuiranja ratnih zločina (Akcioni plan za Poglavlje 23, Nacionalna strategija, Tužilačka strategija).	Kontinuirano	Implementirano delimično
Uz podršku Saveta za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23 i Pregovaračke grupe za Poglavlje 23, uključivanje predstavnika institucija nadležnih za procesuiranje ratnih zločina u mehanizam saradnje sa organizacijama civilnog društva, kroz učešće na sastancima sa Nacionalnim Konventom za EU.	Kontinuirano	Nema informacija
Periodična organizacija kurseva, seminara i obuka za novinare koji izveštavaju sa suđenja za ratne zločine, u saradnji medijskih udruženja, institucija pravosuđa i međunarodnih organizacija.	Kontinuirano	Neimplementirano

<p>Kvalitet i sadržina nastavnog programa koji se dotiče pitanja vezanih za istoriju sukoba u bivšoj Jugoslaviji i zločine koji su tokom sukoba izvršeni, kontinuirano se kontrolišu i unapređuju.</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Neimplementirano</p>
<p>Objavljivanje teksta Nacionalne strategije na internet stranici Vlade, Ministarstva pravde, TRZ-a, Višeg i Apelacionog suda u Beogradu.</p>	<p>I kvartal 2016. godine</p>	<p>Implementirano delimično</p>
<p>Po usvajanju Nacionalne strategije, najviši državni organi, predvođeni predsednikom Vlade i ministrom pravde, javno će izraziti svoju podršku radu svih domaćih organa koji se bave otkrivanjem, istragom i procesuiranjem ratnih zločina, u borbi protiv nekažnjivosti i poštovanju vladavine prava.</p>	<p>I kvartal 2016. godine</p>	<p>Neimplementirano</p>
<p>Članovi Vlade i narodni poslanici, u skladu s odredbama kodeksa ponašanja za članove Vlade i narodne poslanike, uzdržavaće se od nedozvoljenog komentarisanja rada pravosudnih organa.</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Neimplementirano</p>

Prvi izveštaj

**o sprovođenju Nacionalne strategije
za procesuiranje ratnih zločina**

Izdavač

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12, Beograd

www.hlc-rdc.org

Autorka: Višnja Šijačić

Urednica: Milica Kostić

Lektor: Predrag Ivanović

Grafičko oblikovanje: Milica Dervišević

Tiraž: 150

Štamparija: Instant System, Beograd

ISBN 978-86-7932-088-9

© Fond za humanitarno pravo

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

341.322.5:343.11(497.11)“2003/2017”(047)

ШИЈАЧИЋ, Вишња, 1985-

Prvi izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina / [Višnja Šijačić]. - Beograd : Fond za humanitarno pravo, 2017 (Beograd : Instant System). - 91 str. : table ; 22 cm

Podatak o autorki preuzet iz kolofona. - Tiraž 150. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7932-088-9

а) Ратни злочини - Судски процеси - Србија - 2003-2017 - Извештаји
COBISS.SR-ID 252560140

